KÖZOKTATÁS

A KÁRPÁTALJAI MAGYAR PEDAGÓGUSSZÖVETSÉG LAPJA

X. ÉVFOLYAM, 2-3. SZÁM

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség a magyar oktatásügy fellendítését tartja szem előtt * A kárpátaljai magyar felsőoktatás Magyarország EU-s csatlakozásának tükrében * Egyházi Tehetséggondozás Kárpátalján * Adalékok Kárpátalja legújabbkori történetéhez * Az 1956-os forradalom a kortársak visszaemlékezéseiben * A 2003-as Területi Történelem Vetélkedő feladatsoráról * A vulkáni tevékenység tanítása helyi példák segítségével * Regélő váraink * Iskola – gyermek – pedagógus * Reformpedagógia – új szelek a nevelésben * Kiút a kilátástalanságból * A válás a statisztikai adatok tükrében * Nyitott Iskola – Tanuló Társadalom * Pedagógusnapra * A tanítás – hivatásuk, életcéljuk * Kárpátaljai Nyári Kölcsey Pedagógusakadémia – 2003 * A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség nyári táborai – 2003 * A KMPSZ felfüggesztette IKA-alkuratóriumi tagságát * Két évvel ezelőtt valami elkezdődött * Ha a magyar glóbusz összefog

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség a magyar oktatásügy fellendítését tartja szem előtt

Sikerek, kudarcok, tervek

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) mögött fontos, nehéz, és munkában gazdag év áll. Mindig is igyekezett azt a funkciót ellátni, amit alakulásakor felvállalt: a kárpátaljai magyar oktatásügyet összefogni, hogy a problémákra minél operatívabban tudjon reagálni, hogy megbízható háttérintézménye legyen a magyar oktatásügynek. Ennek érdekében sok esetben kénytelen volt olyan dolgokat is felvállalni, ami igazából állami feladat, illetve ami a tankerület feladataihoz tartozott volna. Az idei évben elvégzett munkáról, a szövetség előtt álló feladatokról dr. Orosz Ildikó, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség, illetve a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola elnökasszonya beszél.

– Való igaz: nehéz, kemény, sikerekkel és problémákkal fűszerezett időszak áll mögöttünk. Sokszor olyan feladatokat voltunk kénytelenek felvállalni, amit az államnak kellett volna.

A múlt évben is megrendeztük tantárgyi vetélkedőinket, s immáron második alkalommal szerveztük meg a Kölcsey Akadémiát. Ezt azért is jelentős lépésnek tartjuk, mert egyre közelebb kerülve a schengeni határokhoz nem tudjuk, hogyan alakul a vízum kérdése, hogyan, milyen feltételek mellett kaphatjuk azt meg, hogyan változik a kapcsolatunk a magyarországi intézményekkel. Emellett már ez idáig is gond volt az utazással, hisz a sokszor irreálisan magas árak miatt, illetve a hiánygazdálkodásnak köszönhetően – egyszerűen nem voltak nyomtatványok – sok pedagógus nem tudta kiváltani az útlevelét. S ez a helyzet mára sem javult. Egyébként aki a magyarországi, erdélyi vagy éppen a szlovákiai továbbképzésen szeretne részt venni, annak részvételi díjat is kell fizetnie, meg az utazási költségeket is állnia kell. Ilyen körülmények között bizonyára a továbbiakban is lesznek, akik a külföldi továbbképzésekre nem tudnak eljutni. Éppen ezért a Kölcsey Akadémia a jövőben sokkal nagyobb szerepet kap a pedagógusok életében. Mivel az általunk szervezett továbbképzésekre idén is eljöttek neves magyarországi pedagógusok, s a hazaiak szintén hasznos útmutatással, tanáccsal szolgáltak, emellett színvonalas kulturális programokat is tudtunk biztosítani az Akadémia résztvevői számára, és nem lehetett panasz sem a szállásra, sem az étkezésre – természetes hát, hogy mindenki elismeréssel beszél a Beregszászon töltött egy hétről. Rendezvényeink igen sikeresnek bizonyultak. A nyár folyamán sikerült elérnünk azt is – a Koordinációs Tanács ülésén jegyzőkönyvbe került –, hogy a beregszászi egyhetes továbbképzést a Megyei Pedagógus-továbbképző Intézet beszámítsa a kötelező továbbképzés idejébe.

Emellett több sikeres tábort is szerveztünk kitűnő eredményeket elérő iskolásaink számára. Továbbra is igen nagy népszerűségnek örvend a Tiszapéterfalvi Népzenei és Kézművestábor, illetve az angol nyelvű bibliatábor. Idén különösen jól sikerült a természetvédő tábor, amely egyben a legolcsóbb is volt. Itt egyébként meg kell jegyezni: szomorú számunkra, hogy az ukrán államtól a gyermekek üdültetésére mi nem kaptunk támogatást, holott lényegében állami feladatot vállalunk fel azzal, hogy tartalmas nyári elfoglaltságot biztosítunk a gyerekeknek. Ezt más országokban az állam elismeri, és természetesen anyagiakkal is támogatja.

Külön szeretnék szólni az Irkáról, amely már nem csupán egy igen színvonalas, Magyarországon is elismert értékmegőrző gyermeklap, de mára intézménnyé nőtte ki magát. Amellett, hogy olvasásszeretetre nevel, lapjain bemutatkozhatnak az ifjú tollforgatók – közösségformáló ereje is óriási. Szorosan az Irkához kapcsolódik a szórványprogram, ennek keretében a nyaranta megrendezett Irka tábor, amelyen azok a szórványban élő gyerekek vesznek részt, akik újra tanulják nagyszüleik anyanyelvét, a magyart.

A Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola diákjai szintén részt vesznek a szórványprogramban, s immáron több szórványtelepülésen is végzőseink, illetve számos helyszínen mostani negyedikeseink dolgoznak. Így ahol igény és lehetőség volt rá, sikerült beindítani a magyar nyelvű oktatást. Ennek fenntartása, megtartása, finanszírozása egyébként igen nagy megterhelés számunkra. Nagyon szomorú, hogy ez idáig egyetlen alapítvány sem hirdette meg szórványprogramját. Az Illyés Közalapítvány elutasította pályázatunkat, az Apáczai Alapítvány és az Oktatási Minisztérium pedig a tanév kezdetéig nem hirdetett pályázatot erre a célra. A szórványprogramban dolgozó és állami támogatásban nem részesülő pedagógusok anyagi támogatásának hiányában veszélybe kerülhet tízéves megfeszített munkánk eredménye. Úgy érzem, még 5-10 évre lenne szükség ahhoz, hogy a helyi szakembereket kineveljük. A KMTF idén is előkészítő tanfolyamot hirdetett meg azon diákok számára, akik a szórványban élnek, és nem volt módjuk magyar iskolában tanulni.

Úgy tűnik, hogy a huszti magyar iskola kérdése egyelőre jogilag rendeződött, bár még nem mondhatjuk, hogy véglegesen. Egyesek most éppen szakmailag próbálják megkérdőjelezni az iskola létjogosultságát. Mindezek ellenére az oktatás idén is beindult. A huszti magyarok az anyanyelvi oktatásért való felelősségteljes kiállása példaértékű. Szomorú tény viszont, hogy Kárpátalján egyesek politikai kérdésként használják ki a huszti helyzetet: amint sikerül valamit elérni, akkor mindenki igyekszik a célfotóra odaállni. Ellenben amikor tevőlegesen kell az ügy mellett kiállni, és a sziszifuszi munkát végezni – tanárt találni, elhelyezni, könyvet adni stb. –, akkor egyre kevesebb a segítő kéz és a jóakarat. Én mindenesetre reménykedem abban, hogy ez a kérdés megoldódik, s nyugodt körülmények között működhet majd a magyar iskola Huszton.

Öröm számunkra, hogy a Karácsfalvi Görög Katolikus Líceum is elkezdte tevékenységét. Egyébként a tanintézmény megszületésénél, az alapszabály, a koncepció kidolgozásánál éppúgy bábáskodtunk, mint ahogy ott voltunk a kárpátaljai református líceumok létrehozásánál is. Viszont továbbra is gondot jelent, hogy ezek az egyházi intézmények az államtól egyáltalán nem kapnak támogatást, vagy ha mégis némi juttatásban részesülnek, az nem a súlyuknak megfelelő mértékű. Pedig – mint azt a fejlettebb országokban is elismerik –, ha egy nem állami oktatási intézmény állami feladatokat vállal át, akkor megérdemli, hogy normatív alapon jusson támogatáshoz. A kárpátaljai egyházi oktatási intézmények pedig már bizonyították: igen kemény munka folyik azokban a tehetséggondozás terén.

A pályázati lehetőségekről szólva el kell mondani: idén még sikerült projekteinket megvalósítani. Pályázati úton olyan óvodáknak, kis iskoláknak nyertünk támogatást, akik egyébként nehezebben jutnak az információk birtokába. Pályázatunknak köszönhetően, illetve az Apáczai Közalapítvány jóvoltából minden kárpátaljai magyar óvoda értékes egységcsomagot kapott, illetve a szórványiskolák számára komputereket, két – a közelmúltban hátrányos helyzetbe került – iskola számára pedig (Aknaszlatina és a Munkácsi II. Rákóczi Ferenc Középiskola) számítógép-szaktantermet biztosítottunk.

A jövőre nézve: abban reménykedünk, hogy az illetékesek látják munkánkat, s annak eredményét, azt, hogy önzetlenül a köz érdekében, a kárpátaljai magyar oktatásügy fellendítésén dolgozunk, és a továbbiakban is támogatni fognak bennünket.

(A lapzárta után érkezett kiegészítést lásd a 41. oldalon)

A kárpátaljai magyar felsőoktatás Magyarország EU-s csatlakozásának tükrében

Mielőtt bármilyen következtetést vonnánk le a kárpátaljai magyar felsőoktatás alakulásával kapcsolatban, bármilyen küszöbön álló, vagy megtörtént esemény kapcsán előbb a kérdéssel kapcsolatos alapvető definíciókat, bizonyos fokú helyzetfeltárást kell végeznünk. A címben felvetett kérdéssel kapcsolatban előbb tegyünk kísérletet a kárpátaljai magyarság, a kárpátaljai magyar felsőoktatás meghatározására, leírására. Az alapkérdések tisztázása érdekében a jelenlegi helyzet megértése végett történeti, statisztikai vizsgálatot végezhetünk.

Első kérdésként vizsgáljuk meg a kárpátaljai magyarság helyzetének sajátosságait.

A napjainkban Kárpátaljaként ismert terület, mint geopolitikai egység a XX. század viszonylag kései képződménye, s a huszadik században több országváltást megélt, ami a fejlődése irányát és hatásfokát is nagymértékben meghatározta. Az országváltás mindig az adott területet irányító szellemi tőke kiszorításával, felváltásával ment végbe. A helyi értelmiségi réteg, főleg a hivatalnokok, de a pedagógusok, orvosok is idegenekké váltak az új államformációkban, mert nem ismerték, vagy nem ismerték elég jól annak a nyelvét, szakmai sajátosságait. Politikailag is megbízhatatlanoknak számítottak az új hatalmak szemében, ami ellehetetlenítette a helyzetüket, és így egzisztenciájuk megszűnt, elmenekültek, kiutasították őket, egyéb atrocitásnak is ki voltak téve. A politikai ellehetetlenítés az országváltásoknál hol nyílt, hol burkolt formában, de mindig jelentkezett. A lokális értelmiség helyére az új hatalom általában saját megbízható kádereit az új államformációk belső területeiről hozta, akik nem rendelkeztek és nem ismerték a helyi sajátosságokat, így munkájuk számos területen nem elég hatékonyan segíthette a térség fejlődését. A lokális értelmiségi réteg kialakulását ezek a történelmi folyamatok erőteljesen befolyásolták, hiszen mire felnőtt egy értelmiségi réteg, újra változott az állam. Az értelmiségi réteg kialakulását az is hátráltatta, hogy minden országváltásnál át- és újraszervezték az oktatási intézményhálózatot, az adott, éppen hatalmon lévő ország törvényeinek, nyelvének megfelelően.

A hátrányok között kell említenünk, hogy a terület nem rendelkezett az oktatás területén olyan mély kulturális hagyományokkal, mint más leszakadt részei a történelmi Magyarországnak. Ennek a régiónak nem volt felsőoktatási intézménye, a magyar tannyelvű gimnáziumokat és tanítóképzőket megszüntették, vagy átszervezték más nyelvűvé. Máramarosban a határt is úgy húzták meg, hogy annak szellemi központja, Máramarossziget, más országba, Romániába került, így a megye nagyobb része magyar középfokú oktatás nélkül maradt.

Különösen lassan és nehezen indult a magyar kulturális

élet, az oktatási intézményhálózat újraszervezése a szovjet rendszerben. A második világháborúban a kárpátaljai középréteget alkotó zsidóság, akik a magyar kultúrkörhöz tartoztak, a koncentrációs tárborokban vesztette életét, vagy nem tért vissza erre a területre. A szovjet csapatok bevonulásakor, 1944 novemberében, a „málenykij robot" néven ismertté vált akcióban a kárpátaljai magyar és német fiatalokat a szolyvai koncentrációs gyűjtőtáborba vitték, ahonnan a Gulágra kerültek, s a túlélők egy része csak az ötvenes években térhetett haza szülőföldjére. Erre a sorsa jutottak a református, római katolikus, görög katolikus papok is, akik helyenként az egyedül megmaradt értelmiségiek voltak. A görög katolikus egyházat, amely Rómához tartozott, és Kárpátalján vezető szereppel, irányító erővel bírt úgy a ruszin, mint a magyar lakosság körében, betiltották, és csak a pravoszláv egyház ténykedését engedélyezték. A magyar kultúra és oktatás szempontjából ez szintén veszteségként könyvelhető el, mert az egyházi értelmiség egy befolyásoló rétegének hungarotudata volt.

A kárpátaljai magyarok százalékaránya a szovjet rendszer első népszámlálásánál már 20% alatt volt, és abszolút értékben megközelítette a százötvenezret. A helyi magyarság asszimilációja a rendszer alatt nem mondható vészesnek, tehát a lakosság erős identitással rendelkezik. Az identitásuk megőrzését bizonyára nagymértékben segítette a vallás. A magyar közösség megmaradásában az is szerepet játszhatott, hogy a magyarok Kárpátalján egy tömbben, főleg falvakban élnek a szovjet-magyar határ mentén mintegy 20-30 km-es sávban, ami zárt területnek számított a szovjet rendszerben. A zárt terület egyszerre jelentette a gazdasági fejlesztések elmaradását és az önkéntes civil betelepülések korlátozását, ami nem vonatkozott a katonaságra. A városokat fejlesztették nagyüzemek, gyárak létesítésével, melyek irányítását a Szovjetunió belső területiről ideirányított, főleg orosz ajkú és kultúrájú szovjet értelmiségiekre bízták, akiknek különböző kedvezményeket biztosítottak. Az idetelepült értelmiségiek lakást kaptak, és más módon is segítették a

	Felsőfokú	Befejezetlen felsőfokú	Szakközép-iskola	Közép-Iskola	Általános iskola	Elemi iskola	
Orosz	246	25	267	310	–	34	*882*
Ukrán	68	10	149	367	218	145	*957*
Szlovák	88	12	157	385	101	–	*743*
Magyar	37	7	98	427	264	155	*988*
Román	17	3	38	208	451	181	*898*
Cigány	–	–	7	97	431	387	*922*

Az egyes kárpátaljai nemzetiségek 1000 főre kiszámított iskolázottsági mutatói az 1989. évi népszámlálási adatok alapján. (vö. Migovics 1997: 49, Marina 1997: 114)

helyben tartásukat. Általában a lágerekből vissza nem tért magyar zsidók, kitelepített vagy emigrált hivatalnokok lakásaiba költözhettek be az új telepesek. A városok így hamar elvesztették magyar arculatukat és kulturális szerepüket az itt maradt magyar közösség számára. Leghamarabb Ungvár, a megyeszékhely és Munkács vesztette el magyar jellegét. Legmagyarabb kárpátaljai városunkban, Beregszászban, amely zárt területként a leglassabban fejlődött gazdaságilag, és így kevesebb betelepülőt fogadott, a lakosság a legutóbbi népszámlálás adatai szerint mintegy 50%-ban magyarajkú.

A magyar középfokú oktatás lassan indult a szovjet rendszerben. Nem voltak megfelelő képzettségű pedagógusok, és a kárpátaljai társadalmi szerkezet révén, főleg a hagyományos paraszti világban, a családfőket, a férfiakat, az érdekartikuláció hordozóit eltávolították, megsemmisítették. Az itthon maradt asszonyok a diktatúrában nem sokat tehettek jogos igényeik ügyében.

Az oktatási rendszert a szovjet állami rendszerhez igazítják. Megszüntetik a gimnáziumokat, polgári iskolákat, az összes egyházi oktatási intézményt. Hétosztályos általános iskolákat szerveznek a falvakban. Hosszú ideig a továbbtanulás egyetlen lehetősége a Huszton, majd Munkácson működő tanítóképző volt, melybe hetedik osztály után felvételizhettek, s ahol érettségit, illetve tanítói oklevelet szerezhettek. A versenyvizsgák mellett a rendszer nagy jelentőséget tulajdonított a továbbtanulásnál a politikai megbízhatóságnak, azaz előnyt élveztek a kolhozparasztok, munkások, a kommunista párt tagjai, a komszomolok. A helyi magyarokat kollektív bűnösökké nyilvánította az új rendszer, és kimondták, hogy a magyarok az ukránok örökös ellenségei. Mint a fasiszta csatlósok utódait, sokáig a szovjet hadseregbe sem sorozták be a fiatalokat, hanem „önkéntes" bányamunkára kötelezték a Donbaszi-szénmedencében. A származásuk miatt így nem sok esélyük volt, hogy felvételt nyerjenek a komszomoltagok soraiba, ami rontotta továbbtanulási esélyüket is. A falusi lakosság, amely néhány holdon gazdálkodott, a szovjet rendszer előírásai szerint kuláknak számított, így ez sem segítette az értelmiségi réteg kialakulását.

A területen 1953-ban indítják az első magyar tannyelvű középiskolákat, előbb négy faluban: Nagydobronyban, Kaszonyban, Nagyberegen és Mezőváriban, majd később a városokban.

A hétosztályos általános iskolák tanárhiányának pótlására 1950-ben bezárták az Ungvári Tanítóképzőt és annak bázisán megnyitották az Uzshorodi Tanárképző Főiskolát. Az intézményben tanító, matematika és magyar szakos képzés folyt. A magyar nyelven kívül minden tárgyat oroszul oktattak. Magyar irodalmat nem is tanítottak. 1954-ben felszámolták a főiskolát, diákjai az Ungvári Állami Egyetemen fejezhették be tanulmányaikat matematika és orosz szakon.

A bezárt egyházi és állami gimnáziumok és tanítóképzők épületeiben Ungváron 1946-ban létrejött egy egyetem. Az egyetemen 1963-ig nem nyitottak magyar szakot. A magyar szakon a mai napig csak a magyar nyelv és irodalom tárgyköréhez tartotó szaktárgyakat oktatják magyarul. 1972-ben értelmiségiek egy maroknyi csoportja kezdeményezésére beadvány készült a Szovjetunió kommunista pártja központi bizottságához a kárpátaljai magyarok hátrányos helyzetéről, amely többek között kérte az Ungvári Állami Egyetem kétnyelvűvé nyilvánítását, magyar csoportok indítását, a magyar nyelvű felvételi vizsgák engedélyezését. A beadvány szerkesztőit és aláíróit a hatalom különböző módon megtorolta. A tanárok egy részét elengedték munkahelyükről, nem utazhattak külföldre, megpróbálták beszervezni a KGB-be, hogy a rendszer ellen elkövetett tettüket úgymond megbocsássák nekik. A beadványt aláíró diákokat különböző kreált okokkal kizárták az egyetemről, és átnevelő munkára a szovjet hadseregbe irányították, annak is általában a legkeményebb alakulataiba. A beadványnak mégis lett pozitív hozadéka. Külön szülői kérelemre, amit évente meg kellett ismételni, engedélyezték a magyar nyelvű felvételizés lehetőségét a magyar tannyelvű osztályokban érettségizők számára, bár a feladatokat csak helyben, és sok esetben nem szaktanár fordította, így a szövegtorzulások és időveszteség miatt nem beszélhetünk egyforma felvételi esélyekről. A felvételi esélykülönbségek ellenére majd két évtized alatt felnőtt egy értelmiségi réteg. A nehézségek, a hátrányos oktatáspolitika miatt a kárpátaljai magyarság felsőfokú képzettséggel rendelkező rétege messze alulmaradt az országos és regionális szinthez viszonyítva. Különösen érzékenyen érintette ez a közösséget a rendszerváltásnál, ami a terület számára egy újabb országváltást is jelentett.

A felsőoktatásba kerülés, de egyáltalán az érvényesülés másik gátló tényezője lett az újabb nyelvváltás. Az új állam az ukrán nyelvet tette kötelező államnyelvvé. A magyar iskolákban a szovjet rendszerben nem tanították az ukránt, csak az orosz nyelvet, így a kárpátaljai magyarok ismét olyan helyzetbe kerültek, mint szüleik, nagyszüleik, szülőföldjük elhagyása nélkül, saját akaratukon kívül egy újabb állam kisebbségévé váltak. A helyzetüket az is súlyosbítja, hogy az ukrán állam az új államnyelv elsajátításához nem teremtette meg a megfelelő felté-

No	Szak	1993							1994						
		1	2	3	4	5	6		1	2	3	4	5	6	7
1.	Történelem	50	40	1	2	6	0	1	53	44	2	2	5	0	0
2.	Magyar nyelv és irodalom	10	0	0	0	10	0	0	15	0	0	0	15	0	0
3.	Orosz nyelv és irodalom	20	14	6	0	0	0	0	20	13	5	0	2	0	0
4.	Ukrán nyelv és irodalom	62	60	0	0	1	0	1	51	51	0	0	0	0	0
5.	Szlovák nyelv és irodalom	0	0	0	0	0	0	0	9	7	0	2	0	0	0
6.	Román nyelv és irodalom	4	0	0	0	0	4	0	6	0	0	0	0	6	0
7.	Angol nyelv és irodalom	44	27	3	2	11	0	1	42	33	5	2	2	0	0
8.	Német nyelv és irodalom	20	16	0	0	3	0	1	21	16	1	2	1	0	1
9.	Francia nyelv és irodalom	10	10	0	0	0	0	0	10	9	0	1	0	0	0
10.	Fizika (tanári)	41	33	1	0	6	0	1	68	58	1	0	9	0	0
11.	Fizika (számítástechnika, elektronika)	26	17	3	0	6	0	0	30	25	2	0	3	0	0
12.	Fizika (elméleti)	20	20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13.	Alkalmazott matematika	32	27	2	1	2	0	0	30	23	3	0	4	0	0
14.	Matematika (tanári)	60	45	3	0	12	0	0	60	54	1	0	5	0	0
15.	Természetvédelem	10	9	1	0	0	0	0	10	10	0	0	0	0	0
16.	Kémia (tanári)	36	30	3	0	3	0	0	35	34	0	0	1	0	0
17.	Biológia	50	38	5	2	5	0	0	50	45	0	1	3	0	1
18.	Szőlő-, gyümölcstermesztés	20	19	0	0	1	0	0	20	19	0	0	0	1	0
19.	Orvosi	140	121	6	1	8	1	1	141	121	5	5	8	0	2
20.	Ipari elektronika	25	19	3	1	2	0	0	29	22	3	0	4	0	0
21.	Gépgyártási, technológia	25	19	3	1	2	0	0	20	26	1	0	2	0	0
22.	Műszergyártás	25	21	0	0	3	1	0	29	17	5	1	3	0	0
23.	Pénzügy és hitel	20	19	0	0	1	0	0	20	20	0	0	0	0	0
24.	Közgazdaság	21	19	1	0	0	0	1	20	16	2	0	2	0	0
25.	Könyvvitel	21	17	1	0	2	0	1	20	18	1	1	0	0	0
26.	Jog	54	50	2	0	1	1	0	50	46	1	2	1	0	0
27.	Városi építészet	0	0	0	0	0	0	0	8	7	1	0	0	0	0
28.	Építészmérnöki	0	0	0	0	0	0	0	10	9	0	0	1	0	0
	Összesen:	847	692	43	9	85	7	10	886	743	39	18	72	7	7
	%	100	82	5	1	10	0,8	1,2	100	84	4,4	2	8,1	0,8	0,8

Az Ungvári Állami Egyetemre felvételt nyert nappali tagozatos hallgatók nemzetiségi összetétele

***1- felvettek száma, közülük*: 2- ukrán, 3- orosz, 4- szlovák, 5- magyar, 6- román, 7- egyéb nemzetiségű (fehérorosz, zsidó, lengyel, bolgár)**

teleket: a mai napig nincs ukrán-magyar és magyar-ukrán iskolai kéziszótár, nyelvkönyv és szakképzett nyelvtanár a magyar iskolákban, mintha az állami politika a magyar iskolások számára a szegregációs oktatást szeretné fenntartani, és alternatívaként az átirányításos oktatási technikát, vagy a mélyvíztechnikát ajánlva a kétnyelvűséget segítő valódi nyelvmegőrző program helyett.

1989-ben a politikai nyomás enyhülésekor haladó gondolkodású magyar értelmiségiek létrehozták a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetséget, a kárpátaljai magyarok érdekképviseleti szervezetét. A szervezetbe tömörült értelmiségiek rögtön vizsgálni kezdték a kitörési lehetőségeket. Egyik ilyen felzárkózási lehetőségként a felsőfokú képzési hátrányok ledolgozása látszott. A magyarországi továbbtanulási lehetőségek a magyar iskolák presztízsét növelték, ezért egyre többen szerették volna gyermekeiket felsőfokú képzésben részesíteni. A KMKSZ újra szorgalmazta az Ungvári Állami Egyetemen a kétnyelvűséget, magyar alcsoportok indítását. Az Ungvári Állami Egyetem, amely akkor az Egyetem volt Kárpátalján, az 1993-1994-es felvételi statisztikája alapján megállapíthatjuk, hogy az évente felvételt nyert hallgatók között a magyarok száma nem éri el a területen élő magyarok százalékarányát, azaz a felsősokú végzettséggel rendelkezők aránya nem nőhetett. Szembetűnő, hogy a piacképes szakokon (pl. jog, közgazdasági, idegen nyelv, orvosi stb) milyen kisszámú magyar nemzetiségű hallgató nyert felvételt. Ahhoz, hogy ezen a területen felzárkózzanak az itt élő többi nemzetiséghez, amely egyébként a magyarság helyi pozíciójának, s ezáltal a helyzetének javulását is jelentené, külön programra lenne szükség, olyan felsőoktatási intézményre, amely a kárpátaljai magyarság szellemi és gazdasági felemelkedését segítené.

A 90-es évek elején Kárpátalja nagyobb városainak a vezetése kezdeményezte, hogy az Ungvári Állami Egyetem nyisson városukban kihelyezett tagozatot. A Munkácsi Tanítóképző kérte, hogy az Egyetem része lehessen, és a tanítóképzést emeljék főiskolai szintűvé. Az Egyetem elzárkózott az adott kéréstől. A Munkácsi Tanítóképző bázisán így 1999-ben megnyitották az Ivano-Frankivszki Pedagógiai Egyetem tagozatát.

Ungváron a városi tanács municipális intézményként létrehozta az Ungvári Közgazdasági Informatikai és Jogi Főiskolát, Munkácson a Ternopili Egyetem kihelyezett tagozataként nyílott, majd önállósodott a Technológiai Főiskola. Beregszászban a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, a Kárpátaljai Református Egyház és a Beregszászi Városi Tanács megnyitotta a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskolát, amely a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola speciális képzéseként működött az intézmény ukrajnai licenzálásáig. Az intézmény működési engedélyének megadása – a többi kárpátaljai intézménnyel ellentétben – politikai kér-

A KMTF nappali tagozatán végzettek elhelyezkedési mutatói szakonkénti bontásban

	2001	2002	2002	2002	2002	Össz	%
Szakok	**Tanító**	**Tanító**	**A-T**	**A-F**	**T-F**		
Végzősök száma	***36***	***6***	***9***	***20***	***6***	***77***	
Kárpátaljai pedagógusként helyezkedett el	***26***	***4***	***6***	***13***	***5***	***54***	***70,1***
Kárpátalján, nem pedagógiai pályán helyezkedett el	***2***	***1***	***1***	***1***	***0***	***5***	***6,5***
Szülési szabadságon van	***6***	***0***	***0***	***2***	***0***	***8***	***10,4***
Magyarországon pedagógus	***2***	***1***	***2***	***3***	***0***	***8***	***10,4***
Magyarországon nem pedagógusként dolgozik	***0***	***0***	***0***	***1***	***0***	***1***	***1,3***
Nem dolgozik	***0***	***0***	***0***	***0***	***1***	***1***	***1,3***
A végzettek közül továbbtanul	1	0	4	3	2	10	

	I. évf.	II. évf.	III. évf.	IV. évf.	V. évf.	Összesen
Tanítói	17	11	18	20	–	66
Angol-földrajz	–	–	–	7	8	15
Angol-történelem	15	11	11	12	10	59
Történelem-földrajz	10	5	8	10	10	43
Óvodapedagógia	22	19	8	14	–	63
Földrajz	15	19	15	–	–	49
Összesen (KMTF)	**79**	**65**	**60**	**63**	**28**	**295**
Kertészmérnöki kar	50	53	38	33	–	174
Közgazdászképzés	50	45	40	–	–	135
Kihelyezett képzések összesen	**100**	**98**	**78**	**33**	**–**	**309**
Számítástechnikai tanfolyam (ECDL)	50	–	–	–	–	50
Angol nyelvi kurzus	66	–	–	–	–	66
Kurzusok összesen	**116**	**–**	**–**	**–**	**–**	**116**
Mindösszesen	**295**	**163**	**138**	**96**	**28**	**720**

A KMTF-en tanuló hallgatók száma szakonkénti bontásban (2002/2003. tanév)

déssé vált. Két évig tartott az intézményt kezdeményező KMKSZ és KMPSZ politikai harca, míg bejegyezték a főiskolát. Az intézményt azóta akkreditálták, és a kárpátaljai magyar értelmiségi utánpótlás egyik alapvető bázisává vált története rövid ideje alatt. Örvendetes tény, hogy míg a Magyarországon felsőfokú végzettséget szerzettek mintegy 90%-a nem tér vissza szülőföldjére, úgy a BGYTF beregszászi speciális levelező képzésében végzettek, és a KMTF nappali tagozatán végzettek túlnyomó többsége szülőföldjén maradt, az itteni közösséget erősítve.

A KMTF az egyetlen határontúli akkreditált magyar felsőfokú képzés a Kárpát-medencében. Tanárképzőként indították az alapítók, mivel az ukrán oktatási törvény ekkor csak erre adott lehetőséget. Az intézmény 1999-ben szerződéses alapon kertészmérnöki levelező képzést indít a Budapesti Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetemmel. 2000-ben közgazdasági levelező képzést szerveznek a Nyíregyházi Főiskolával. Mindkét képzés letelepítése, azaz ukrajnai akkreditálása folyamatban van.

A 90-es évek második felétől kezdve a kárpátaljai magyarok számára az Ungvári Állami Egyetem, a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola mellett az új felsősokú intézmények is továbbtanulási lehetőséget adhatnak. Az Ungvári Nemzeti Egyetemre továbbra is évente kérelmezni kell a magyar felvételizés lehetőségét. Az állandó bizonytalanság és a felvételi tesztek szakszerűtlen fordítása továbbra sem javított a felvételt nyert magyarok arányán. Nem sikerült elérni, hogy alcsoportokat indítsanak, és a magyar szakon továbbra is csak a szaktárgyakat oktatják anyanyelven. A többi kárpátaljai főiskolára csak ukrán nyelven felvételizhetnek a jelentkezők, bár az ukrán nyelv oktatásának helyzete továbbra sem javult a magyar oktatási intézményekben. Új lehetőség a tandíjas képzések beindítása. Tandíjas helyekre azok pályázhatnak, akik a felvételin elérték a felvételi pontszám alsó pozitív határát. A tandíj intézményenként és szakonként változó. Az évi tandíj 500 és 1000 USD között van. Természetesen Ukrajnában is a piacképes szakokon, például a jogi, közgazdasági, idegen nyelvi, orvosi karon magasabb a tandíj. A minimálbér Ukrajnában 2003-ban 185 hrivnya (35 USD), míg a megélhetési minimum a hivatalos közlöny alapján 365 hrivnya (70 USD). Ilyen körülmények között elképzelhető, hogy milyen terhet jelent egy család számára a gyermek költségtérítéses taníttatása akkor, amikor a munkanélküliség a falvakban, ahol a magyarok zöme él, eléri a 70%-ot.

Vizsgáljuk meg, hogyan alakult a területen az ezredfordulóra a felsősokú képzésben részt vevő magyarok aránya a felsőoktatási intézményekben.

Mint látjuk, a kárpátaljai magyarság felsőoktatásban tanulók száma még nem éri el a területen élő magyarok százalékarányát sem, nemhogy sikerült volna valamit is bepótolni az évtizedek alatt, a kisebbségi lét különböző aspektusaiból fakadó hátrányokból. A viszonylagos, minimális növekedés nem az állami oktatási intézményeknek köszönhető, hanem kizárólag a KMTF gyorsütemű fejlődésének eredménye. Az ukrán állami oktatási intézményekben tanuló magyarok százalékaránya nem éri el még az 1993-as, vagy 1994-es szintet sem, azt a szintet, amit ezen években a kárpátaljai magyar érdekvédelmi szervezetek kritikusnak minősítettek. Felvetődhet az a kérdés, hogy csak területi szinten vizsgáltuk a kárpátaljai magyarok felsőoktatásba kerülését, és nem vettük figyelembe a végzősök egyéb továbbtanulási lehetőségeit. Egy 2000-ben végzett reprezentatív felmérés alapján, melyet a kárpátaljai magyar nemzetiségű, nem csak a magyar tannyelvű oktatást választók körében végeztünk a továbbtanulási szándékról és lehetőségekről, kiderült, hogy a végzősök túlnyomó többsége továbbtanulását Kárpátalján, vagy Magyarországon képzeli, még azok is,

A kárpátaljai felsőoktatási intézmények hallgatói létszáma az intézmények adatai alapján

	Ukrajna Emberi Erőforrás Fejlesztési Nyitott Egyetem	Ungvári Nemzeti Egyetem	Ungvári Állami Közgazdasági Informatikai Jogi Főiskola	Munkácsi Technológiai Főiskola	Sztefanik Kárpát-melléki Egyetem Munkácsi Főiskolája	Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola	Σ
Nappali tagozaton	**186**	**5853**	**900**	**1005**	**140**	**291**	**8375**
Közülük magyar	**3**	**386**	**24**	**24**	**0**	**291**	**728**
%	**1,6**	**6,6**	**2,7**	**2,4**	**0**	**100**	**8,7**
Levelező tagozaton	**187**	**3174**	**1844**	**1434**	**851**	**309**	**8527**
Közülük magyar	**2**	**139**	**118**	**37**	**34**	**309**	**639**
%	**1**	**4,4**	**6,4**	**2,6**	**4**	**100**	**7,5**
Hallgatók összesen	**373**	**9027**	**2744**	**2439**	**991**	**600**	**16174**
Közülük magyar	**5**	**525**	**142**	**61**	**34**	**600**	**1367**
%	**1,3**	**5,8**	**5,2**	**2,5**	**3,4**	**100**	**11,8**

akik nem magyar iskolát végeztek. Következtetésképpen a Belső-ukrajnai egyetemeken nagyon kevés kárpátaljai magyar folytatja tanulmányait. Ennek oka, amit a felmérés is alátámasztott, hogy a hallgatók a továbbtanulási választásukkor prioritásként az anyanyelvű továbbtanulást tartják szem előtt, illetve nagy valószínűséggel az ukrán nyelv ismeretének hiánya is gátolhatja a szándékot, mert Ukrajnában csak ukrán nyelven felvételizhetnek, ukrán anyanyelvűekkel versenyezve. Ez a tény a lehetőségeket is behatárolja, illetve hangsúlyozza a magyar nyelvű felsőoktatás fejlesztésének fontosságát. Nagy valószínűséggel a választásukban szerepet játszik a magyarországi mércével elképzelhetetlen gazdasági nehézség, az emberek ebből fakadó szegénysége, helyzete. A továbbtanulásnál ugyanis a hallgatók véleménye szerint jelentős szerepe van az anyagiaknak. A Magyarországon továbbtanulók esetében a KMFÖT által végzett elemzések azt mutatják, hogy a diplomások kevesebb, mint 10%-a tért vissza szülőföldjére, tehát az ő szerepük az itt élő magyar közösség fejlődése, képzési szintje szempontjából nem befolyásoló tényező.

Vegyük számba Magyarország EU csatlakozása után várható változásokat Kárpátalján. Kárpátalja Ukrajna egyik legnyugatibb megyéje, egyike azon megyéknek, amely közvetlenül határossá válik egyszerre három EU tagországgal: Magyarországgal, Szlovákiával és Lengyelországgal. Valószínűsíthető, hogy ez felértékeli a területet Ukrajnán belül. Ukrajna bizonyos gazdasági körei számára megnő a presztízse, különösen a helyi idegenforgalmi, kereskedelmi szempontból. Ennek lehet olyan hatása, mint Magyarország esetében, azaz a nyugati régióban pozitív gazdasági folyamatokat indíthat el. Ezt a folyamatot erősíthetik az EU irányából is, melyben Magyarországnak meghatározó szerepe lehet. Természetesen ez abban az esetben fog bekövetkezni, ha azt Magyarország idejében felismeri, és tesz is az érdekében, mert Ukrajna másik két országgal is határos: Szlovákiával és Lengyelországgal. Az elmúlt tíz esztendő tapasztalatai alapján egyelőre azt mondhatjuk, hogy mindkét ország erőteljesebben van jelen a piacon, mint Magyarország. Amennyiben ez a folyamat nem gyorsul fel, úgy Európa a másik két országon keresztül kapcsolódik be a magyar kormányok által oly sokat hangoztatott és nagyra értékelt, áhított keleti piacra, a volt szovjet térségbe. A gazdasági, kereskedelmi és idegenforgalmi kapcsolatok kiépítésében közreműködhetne a helyi magyarság is, lehetne az országok, régiók közötti kapocs, elláthatná a „híd" szerepét, amit oly sokat hangoztattak évtizedeken keresztül. Természetesen ennek abban az esetben van realitása, ha többek között a helyi magyarság rendelkezik megfelelő modern tudáskészlettel azokon a területeken, amelyen van realitása a kapcsolatépítésnek. Magyarország mindenkori felelős kormánya a kapcsolattartás és építkezés szempontjából a saját gazdasági expanzióját erre a területre a közösség szempontjából fogja kezelni, vagy kikerülve őket, a közvetlen párt és korábbi személyi kapcsolatokat preferálják majd. Abban az esetben, ha segíteni szeretne az anyaország a leszakadt nemzettest Ukrajnában élő részén, úgy elsősorban hozzá kellene segíteni ahhoz, hogy annak legmobilabb és fiatal rétege megszerezze a megfelelő tudástőkét, méghozzá olyan területen, amely lehetővé teszi, hogy otthonosan mozogjon mindkét országban. Ezt az anyaország hathatós segítsége nélkül a kárpátaljai magyarság nem tudja megvalósítani, hiszen a szellemi újratermelést az állam, a fent ismertetett statisztikák alapján is megállapíthatjuk, nem segíti megfelelően. A felzárkózás útja, mivel az újraeolosztásból nem részesülhettünk megfelelő arányban, csak a tudástőke révén valósítható meg. Ennek egyik lehetséges útja az lenne, ha a meglévő magyar felsőoktatás stabilizációja és fejlesztése végbemenne. Bővíteni kellene a képzési kínálatot olyan piacképes szakokkal, amelyek a fent vázolt irányba mutatnak. Olyan képzéseket is kellene indítani, ami által önállóan is elkezdheti munkáját, például vállalkozásszervezési, idegenforgalmi, kereskedelmi. A piacképes szakokhoz tartozik a kommunikációs

Számosságuk	
	Abszolút számouk - 163 111
	Relatív arányuk országos szinten 0,3% ***Relatív arányuk regionális szinten 12,5%***
Térbeli elhelyezkedésük	***Főleg tömbben a határ mentén, az alföldi részen, de szórványban is, hegyek közt***
Identitástudatuk	***Erős, vállalásos, régióhoz kötődő***
Kialakulásuk sajátossága	***Szülőföldjük elhagyása nélkül több ország - váltásban volt részük***
"Országváltások" hatása	
	Politikai diszkrimináció, kollektív bűnösség
	Hivatali nyelvváltás, ennek kapcsán az érdekérvényesítés, ügyintézés korlátozottsága
	Értelmiségiek kitelepülése egzisztenciális és politikai okokból
	A középréteg összezsugorodása
	A városi lakosság számarányának minimalizálódása a mesterséges betelepítések révén
	Az anyanyelvű oktatás lassú, szakaszos fejlődése, állandó újrakezdésekkel
	A tömbmagyarságnak közigazgatási megosztása a járási struktúra által
	Szűk mobilitási lehetőségek
	Hátrányos pozíciók a rendszerváltásnál a privatizáció terén
Felemelkedési lehetőség	
	Piacképes szak- és felsőfokú képzés expanziója révén

A kárpátaljai magyarok helyzetének sajátosságai

ismeretek. Ebből a szempontból minél szélesebb kör számára kellene lehetővé tenni az angol, ukrán, informatika, magyar nyelvek minőségi elsajátítását. Várható, hogy a magyar nyelv státusa, azzal hogy az EU hivatalos nyelvévé válik, felértékelődik, és nem csak jogi szempontból. Elképzelhető, hogy bizonyos információkhoz a magyar nyelv révén juthatnak. Célszerű lenne ezért a magyar nyelv

ismeretét más nyelvismerettel összekapcsolni, így magyar-angol, illetve magyar-ukrán képzések indításával. Abban az esetben, ha elmaradnának azok a segítő intézkedések, melyek a kárpátaljai magyarság helyzetét pozitívan befolyásolnák, úgy a várhatóan felerősödő Belső-ukrajnai migráció hatására is felgyorsulhat a közösség asszimilációja, azé a közösségé, amelynek tűrőképessége - a gazdasági nehézségek szorítása miatt - egyébként is a billenőpont határán van. Az asszimiláció felgyorsulását az is elősegítheti, hogy a kedvező elvárások elmaradása miatt felgyorsulhat az áttelepülés, tömegessé válhat az áttelepülők száma. Ebben az esetben is abban érdekelt Magyarország, hogy minél magasabb szinten képzett polgárokkal gyarapodjon lakossága.

A fentiekből levonhatjuk a következtetést, hogy a kárpátaljai magyarság Magyarország EU csatlakozás révén helyi ismereteinek köszönhetően az adott helyzetből akár profitálhat, ha az anyaország valóban segítséget kíván nyújtani számára. A magyar felsőoktatás szerepe ebben a folyamatban mindenképpen felértékelődik, hiszen csak abban az esetben beszélhetünk pozitív irányú elmozdulásról a magyarok szempontjából, ha a használható, piacképes tudás számukra hozzáférhetővé válik.

Orosz Ildikó
Beregszász, 2003. május 21

Irodalomjegyzék:
(Szakirodalom és publicisztika)

Dr. Almásy Sándor – Dr. Almásy Ludmila (2000): A foglalkoztatottság problémái Kárpátalján, Területi Statisztika 3.(40.) évfolyam 4. Szám, Budapest. p. 360-370.

Bottlik József – Dupka György (1991): Ez hát a hon ... (Tények, adatok, dokumentumok a kárpátaljai magyarság életéről, 1918 - 1991). *Mandátum – Universum*

B. Szűcs István (1995): Félidőben. Beregszászi magyar főiskola. Kárpátaljai Szemle, 1995. 3. Szám. P. 8-9

Brenzovics László (1993): A dolgok állása. Kárpátaljai Szemle 1993 6. szám p. 17-18

Csernicskó István (1997): A számok tükrében. Kárpátalja lakosságának nemzetiségi megoszlása a legutóbbi szovjet népszámlálás (1989) adatai alapján, némi kitekintéssel. *Forrás* 97/5: 70–76.

Csernicskó István (1998): Az ukrán nyelv Kárpátalján. *Regio* 1998/1: 5–48.

Egyed Albert – Tarnóczy Mariann (1990): Magyar tudomány és kultúra Kárpátalján (Esettanulmány). Kárpátaljai Minerva 1. Kötet, 2. Füzet. P. 50-79.

Fedinec Csilla (1996): A magyar tannyelvű iskolahálózat Kárpátalján. Anyanyelvű oktatásunk, MTT Könyvtár 1, Szabadka 1997.

Gereben Ferenc (2000): Nemzeti és kulturális identitás Kárpátalján.. Pro Minoritate 2000/ tavasz, p. 166-170.

Gorozdova, I. N. (1971): Etnokulturális folyamatok napjainkban a kárpátaljai magyar lakosság körében. In: Ortutay Gyula szerk., Népi kultúra – népi társadalom. Az MTA Néprajzi Kutatócsoportjának évkönyve V–VI., 457–466. Budapest, Akadémiai Kiadó.

Kacsur Gusztáv (1998): Óvodától az egyetemig – a szülőföldön. Eszmecsere az oktatásügyről. Kárpátaljai Szemle 1998. 4. szám . p. 5.

Kárpátalja településeinek nemzetiségi (anyanyelvi) adatai (1880–1941). Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, 1996.

Kocsis Károly-Kocsisné Hodosi Eszter (1991): Magyarok a határainkon túl - a Kárpát-medencében. Budapest, Tankönyvkiadó.

Kozma Endre (1995): Áldozat a fennmaradásért (Kárpátaljai magyar iskolaügy, 1986-1989) Kárpátaljai Szemle 1995. 4. szám p. 19-21, 5. szám. p. 20-21.

Lizanec, Petro (1993): Magyar felsőfokú oktatási és tudományos intézmények Kárpátalján. In. Az Ungvári Hungarológiai Intézet tudományos gyűjteménye, 6–37. Ungvár–Budapest, Intermix Kiadó.

Maco, N. O. – Luc, O. M.(1997): Nacionalynij szklad naszelennya Zakarpatszykoji oblasztyi (zhidno perepiszu 1989 r.). In. Matyeriali naukovo-prakticsnoji konferenciji „Gyerzsavne regulyuvannya mizsetnyicsnih vidnoszin v Zakarpattyi", 214-234, UZSDU, Uzshorod.

Orosz Ildikó (1995): A kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák végzőseinek esélyei a felsőoktatásba jutáshoz. Kézirat.

Orosz Ildikó (1994): A kárpátaljai magyar nyelvű oktatás távlati fejlesztésének lehetőségei. Kárpátaljai Szemle 1994. 5. szám p. 8-9.

S. Benedek András (é.n.): Kárpátalja története és kultúrtörténete. Bp., Bereményi Könyvkiadó.

Soós Kálmán (1993): Magyar tudományos élet Kárpátalján. Magyar Tudomány 1993/5: 635–638.

Szejko Natalija (1997): Oszvita jak providnik mobilynosztyi v polietnyicsnomu organyizmi, Kézirat.

Vascssuk, Fegyir (1998): Sztvorennya u kraji Nacionalynoho unyuverszityetu - majbutnye viscsoji skoli Zakarpattya", in. Rio-inform, 1998. február 28. 1 16(157)

Viscsa oszvita Ukrajini. Viscsi zakladi oszviti III-IV. rivnyiv akreditaciji:Korotkij dovidnyik. Minyisztyersztvo oszviti Ukrajini – K.: VVP „Kompass", 1996. – p.104 (ukr.-angl.)

Egyházi Tehetséggondozás Kárpátalján

A Kárpátaljai Református Líceumok története 1993-2003

Napjaink oktatásügyének szerves részét képezik az egyházi líceumok. Szűk régiónkban ezeknek az oktatási intézményeknek a szerepe nem elhanyagolható. Tíz év távlatából megalakulásuknak és működésüknek a vizsgálata különösen aktuálissá vált.

Ahhoz, hogy ezen intézmények születésének a körülményeit és létük jelentőségét tisztán lássuk, ismernünk kell az előzményeket. Ebből kiderül, hogy a kárpátaljai oktatásügy a huszadik század politikai-társadalmi változásainak függvényében rendkívül „változatos" képet mutatott. Az egyház és az oktatás évszázadokig összetartozott, a XX. sz. első harmadában az állami oktatási intézmények mellett pedig a református felekezeti iskolák aránya jóval meghaladta a más felekezetekhez tartozó iskolák számát. (1. ábra)

(1920-1938)

Az I. világháborút lezáró békediktátum következtében a kisebbségbe kényszerített magyarság elvesztette kulturális központjait. A református egyházmegyék szétszakadtak. A csehszlovák állam is azon volt, hogy az egyházat korlátozza jogai gyakorlásában. A Kárpátaljai Református Egyház zsinatának első határozatai között (1923. június 7.) a református népiskolák gondjainak a megoldása is szerepelt. Ekkor a református egyház Bereg megyében 24, Ung megyében 9, Ugocsában 18 népiskola gondját viselte. Az állami iskolák száma ugyanekkor Bereg megyében 23, Ungban 5, Ugocsában 10. (2. ábra) A magyar iskolák összlétszáma ezek szerint 89 volt. *(Bagu, 2002, 12)*

A szovjet rendszer ideológiája azonban megtiltotta az egyházi oktatási intézmények működését, sőt magát a közoktatási rendszert is teljesen átszervezték. Míg az egyház és az oktatás összefonódása lehetővé tette az erkölcsös, magasan képzett társadalom kimővelését, addig a szovjet oktatás a párttörténelmen kívül nem sok plusz tudásanyagot nyújtott, céljai között inkább a minél szűkebb látáskörű társadalom kimővelése volt. A helyzetet nehezítette a megfelelő tankönyvek és pedagógusok hiánya is. Ezen okokból kifolyólag nem csoda, hogy azon kevesek, akik megszerezték az érettségit nem sok eséllyel indultak el felvételizni a felsőoktatási intézményekbe.

Az oktatási színvonal növeléséhez nagyban hozzájárultak az 1990-es években alakuló református líceumok. Munkám célja, hogy feltárjam: mi motiválta az egyházat és különböző magánszemélyeket abban, hogy ezen intézményeket létrehozzák, milyen akadályokkal találták szembe magukat; a beinduláshoz szükséges anyagiakat kik biztosították; milyen szempontok alapján választották ki a helyszíneket; kik a fenntartói az intézménynek; mekkora az intézmények gyűjtőterülete, az egész régiót felöleli, vagy csak bizonyos járásokat; hogyan képesek rövid idő alatt mintegy 90%-os továbbtanulási arányt produkálni.

Kárpátalján soha nem volt református egyházi gimnázium, valószínűleg Sárospatak közelsége nem tette szükségessé. A XX. század fordulatai viszont olyan helyzetet teremtettek, mely létkérdéssé tette a gimnáziumalapítást Kárpátalján.

A kárpátaljai református gimnáziumok létrejöttének feltételei az 1980-as évek végén fogalmazódtak meg, amikor a politikai szorítás enyhülni kezdett. Az évtizedekig tartó szovjeturalom miatt a kárpátaljai lelkészek is igen megfogyatkoztak. Az új egyházi értelmiség kimővelésére a magyarországiak segítségét kérték, akik szívesen fogadták a delegált fiatalokat. Az első években személyes kapcsolatok révén történtek a kiválasztások, ami ahhoz vezetett, hogy a tanulmányi teljesítményekkel a fogadó intézmények nem voltak megelégedve. Az alacsony műveltségi szint okát a kárpátaljai magyar középiskolák gyenge oktatási színvonalában látták. *(Orosz, 1997)*

Az egyháznak 1991-ben jogilag lehetősége nyílt arra, hogy létrehozzon egy önálló egyházi gimnáziumot, ám nem élt ezzel a lehetőséggel. A kezdeményezés hátterében valószínűleg az egyházi elit és a pedagógus-társadalom közötti feszültség és bizalmatlanság állt. Az egyház a pedagógusokra mint a kommunista rendszer kiszolgálóira tekintett. A peda-

1. ábra: Népiskolák számának alakulása Kárpátalján felekezeti hovatartozás szerint

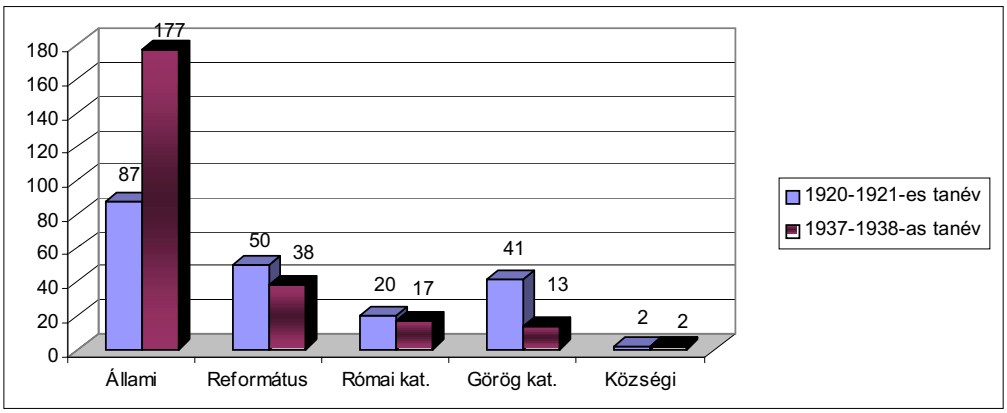

gógusok pedig úgy érezték: megkérdőjelezik szaktudásukat, pedagógiai felkészültségüket. Az egyház tevékenységét azzal akadályozták, bélyegezték meg, hogy az zárdákat, papneveldéket akar létrehozni. Ráadásul a diákok Magyarországon való tanulása egyúttal a hazai pedagógusok munkáját is veszélyeztette. Hisz ha nincs diák, nincs szükség tanárokra sem. Horkay László református püspök elmondása szerint a lehetőség ugyan adott volt, de nem volt megfelelő hely, vagy ha a hely megfelelő lett volna, nem volt hozzáférhető. 1991-ben végül is megnyílt egy kárpátaljai gimnáziumi osztály a Magyar Művelődési és Közoktatási Minisztérium támogatásával, csakhogy nem Kárpátalján, hanem magyarországi Csengeren, az ottani Ady Endre Gimnázium falai között. A segíteni akarás és a jó szándék mellett motivációs tényezőként az is szerepelt, hogy ebben az évben tértek át Magyarországon a fejkvóta-rendszerre, ami arra ösztönözte az oktatási intézményeket, hogy mind több gyereket iskolázzanak be. Ezt követően a magyarországi határmenti vidéki gimnáziumok vezetőségének a figyelme a határ itteni oldalán lévő magyar településekre orientálódott, és kezdetét vette a kárpátaljai magyar diákok nagyarányú elszívása, ezt tette, pl. a Tiszavasvári Vasvári Pál Szakmunkásképző is. *(Orosz, 1997)* A csengeri református osztályban 30 kárpátaljai diák tanult, akik közül sajnos csak kevesen jöttek haza. A KMPSZ elnöksége már akkor fenntartással fogadták ezt a kezdeményezést, hisz az itt tanuló gyerekek még kiskorúak voltak, nem volt megoldott az orvosi ellátás, nem volt fedezet a tankönyvekre, egyéb felmerülő költségeikre stb.

Az ügyben érdemi előrelépés 1992. szeptember 10-én született, amikor az érdekelt felek (KMKSZ, KMPSZ, KRE, MKM, Tiszántúli Református Egyházkerület, Csengeri Ady Endre Gimnázium) aláírtak egy megállapodást, mely szerint megtesznek mindent annak érdekében, hogy a következő 1993/94-es tanévtől kezdve Kárpátalján nyissanak református osztályt. Elkezdődtek az egyeztetések az ukrán állami szervekkel, a Kárpátaljai Református Egyházzal a hely kiválasztásával és a dokumentációk beszerzésével kapcsolatban. A hely kiválasztásakor több egyházközség neve is felmerült: Tivadarfalu, Nagydobrony, Bátyú, Beregszász… Végül Nagybereg mellett döntöttek az egyházi vezetők. A kezdeti nehézségek ellenére 1995-ben Nagydobronyban és Tivadarban is lehetővé vált egy-egy református gimnázium létrehozása. 1997-ben, pedig megkezdte működését a Técsői Líceum is.

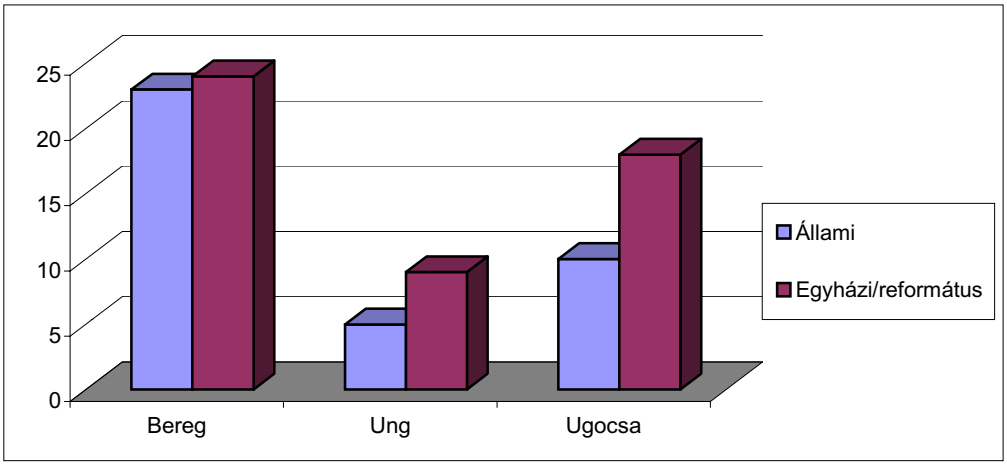

2. ábra: A református egyházi és az állami iskolák száma Ung, Bereg, Ugocsa vármegyékben, 1923-ban.

A hely kiválasztásakor döntő szempont volt, hogy a magyar nyelvterület lefedettsége szempontjából a líceumok elhelyezése minél előnyösebb legyen. Így Ung megyében a nagydobronyi, Bereg megyében a nagyberegi, Ugocsában a tivadarfalui és Máramarosban a técsői líceum látja el. A fiatalok szabadon választhatnak a gimnáziumok közül, melyeknek nagy előnye, hogy bentlakásosak, s ez lehetővé teszi a nagyobb odafigyelést a diákok tanulmányi és magatartásbeli fejlődésére egyaránt.

A négy tehetséggondozó intézmény közül három a református egyház kezdeményezésére (nagyberegi, nagydobronyi, tivadarfalui) jött létre, míg a Técsői Líceum „véletlen kényszer" folytán vált református intézménnyé is. Ennek a problematikájáról a későbbiekben teszek említést.

1. 1. Nagyberegi Református Líceum – 1993

A Kárpátaljai Református Egyház 1993 májusában hivatalosan megkereste az EDUCA Transfer International (ETI) és a Tiszáninneni Református Egyházkerület Püspöki Hivatalát a kárpátaljai református gimnázium támogatásával kapcsolatban. Az idő szorítása és a joghézagokra hivatkozva a Népképviselők Kárpátontúli Területi Beregszászi Járási Tanácsa által július 18. kelt 20. számú rendeletével a Kárpátaljai Református Egyház Zsinatának 1993. június 7. határozata és kérelme alapján engedélyezték a Nagyberegi Középiskola keretein belül 21 fővel egy magyar tannyelvű református osztály indítását. A határozat szerint, abban az esetben, ha a kezdeményezők megteremtik a megfelelő anyagi-technikai és szellemi feltételeket, önálló intézményként tevékenykedhetnek. *(Orosz, 1997)*

Az ügyek intézésében a legnagyobb szerepet az ETI képviseletében Tüski István lelkész, az akkor még főjegyző, Gulácsy Lajos tiszteletbeli püspök, az akkor még esperes, Horkay László püspök és Oroszi Pál, valamint Szabó Dániel, a Tiszáninneni Református Egyházkerület főgondnoka játszotta. Az iskola szervezését és vezetését Szabó Anna, erdélyi születésű pedagógus látta el.

A felvételi után az intézményben a Nagydobronyi Középiskola igazgatója, Orosz Ildikó és a tantestület néhány tagja által kidolgozott líceumi tantervek alapján tanítottak, mely ötvözte az ukrán általánosan képző középiskolák 10-11. osztályának tananyagát a magyarországi 8+4 rendszerben dolgozó gimnáziumok tananyagával. Az oktatás az itt tanuló diákok számára kitolódott egy évvel, így ezen intézményben érettségizettek elsők között vannak Ukrajnában, akik 12 (9+3) évi oktatás után érettségiztek. *(Orosz, 1997)*

Tárgyalások, alkudozások hosszú sora után végül a Nagyberegi Községi Tanács hajlandó volt átadni a leendő gimnázium számára a falu központjában álló patinás épületet, mely akkor még házasságkötő teremnek, képtárnak, múzeumnak adott helyet, és az egykori pártapparátus kulturális-ideológiai központja volt. Ennek fejében egy községi kultúrház megépítésére kötelezte magát az egyházkerület, melyben később a fent említett hi-

vatalok is helyet kapnak. A tárgyalások mögött gazdaságilag az ETI állt. Az akkori nehéz gazdasági állapotok miatt akkoriban mindent Magyarországról kellett beszerezni.

Először a diákokat a helybéli családoknál szállásolták el (az akkori lelkipásztor, Szántó János és gyülekezetének jóvoltából). Rövidesen azonban elkerülhetetlen volt egy önálló konyha és étterem megnyitása, mely egy öreg parasztházban és annak istállójában kapott helyet. Majd egy fiú- és lánykollégium kiépítése is szükségszerűvé vált, amely két lakás megvásárlása révén vált lehetővé.

A középiskola falai között működő „speciális" református osztályok egyre jobban vágytak az önállóságra és az önálló tanári kar felállására. Ekkor kapott a fenntartó nélkülözhetetlen, hasznos tanácsokat Orosz Ildikótól, a KMPSZ elnökétől az iskolaalapítás jogi lehetőségeire nézve. *(Szabó, 2001, 16)*

A tanári kar sokáig a középiskola tanáraiból, külföldi vendégtanárokból, illetve egyházi képviselőkből állt össze.

A Nagyberegi Református Líceum, az első érettségiző osztály idején, 1995-ben, még nem önálló oktatási intézmény, mivel a járási vezetők mondvacsinált indokokkal az adott jogi lehetőség ellenére még mindig nem adták meg az önálló státust.

1995-ben felkérték Szilágyi Lajost az igazgatói posztra. Ő készítette el az ukrán oktatási rendszerhez igazodva az új dokumentumokat, terveket. 1995 szeptemberében kapta meg az intézmény az oktatáshoz szükséges engedélyt, de csak 1996 szeptemberében sikerült akkreditálni is azt. Ugyancsak 1996-ban sikerült befejezni az új kultúrház építését, amire az egyház kötelezte magát. Ez tette lehetővé, hogy a líceum épülete 1996-tól az egyház tulajdonába kerüljön.

Szilágyi Lajos, a gimnázium igazgatójának elmondása szerint a legnagyobb gondot a kezdetek kezdetén az jelentette, hogy eddig még nem volt ilyen és ehhez hasonló intézmény Kárpátalján. Az állami szervek, egyes magánszemélyek azzal bélyegezték meg az egyházat, hogy papneveldét, zárdát akar létrehozni. Nehezen tudták elfogadni, hogy az egyháznak megint köze lehet az oktatáshoz.

A Nagyberegi Református Líceum eredetileg humán profilúnak indult, vagyis nagyobb szerepet szánt a történelem, az anyanyelv és idegen nyelvek (német, angol) oktatásának, az 1995-től kialakított számítógépes állomány pedig lehetővé tette, hogy számítástechnikai irányultságot is felvegyen. Azokat a szempontokat figyelembe véve, hogy nem minden család engedheti meg magának azt (pl. a nagy utazási költségek miatt), hogy a számára legkedvezőbb profilú líceumba írassa a gyerekét, így az intézmény négy éve lehetővé teszi második évtől kezdve a bármelyik tantárgyban való szakosodást.

A tanulók napi négyszeres étkezésben részesülnek, korlátlan az Internet-hozzáférés, lelkigondozást tartanak, filmklub működik, minden hétvégén vetélkedőket, kirándulásokat szerveznek, évente egyszer Budapesten töltenek egy hetet…

Az intézmény fenntartója az egyház, az állam csak a tanárok kötelező óraszámban letanított bérét fizeti. Támogatást kapnak továbbá: a holland Ridderkerki gyülekezettől (a felszereltség 90 %-a tőlük van), magyarországi támogatásnak köszönhető a könyvállomány, a sportfelszerelés, pályázatokat nyújtanak be az Illyés, illetve az Apáczai Közalapítványhoz, de a helyi gyülekezetek támogatása sem elhanyagolható.

A tanulók felvételi útján jutnak be a gimnáziumba, ez feltételezi egy alaptudás meglétét, amit az egy diákra jutó heti 40-42 tanóra három év alatt megsokszorozni képes, valamint a szülők hozzáállása, a gyereknek átadott indíttatás a tanulás és erkölcsös magaviselet iránt az, amit Szilágyi Lajos igazgató megjelölt az eredményes munka „kiváltó okaként".

1. 2. Nagydobronyi Református Líceum – 1995

Az egykori Bereg vármegyében már két éve működött a Nagyberegi Református Líceum, amikor a református egyház vezetői elhatározták, hogy Ung megyében is létrehoznak egy tehetséggondozó intézményt.

1995-ben a Nagydobronyi Református Egyházközség megkereste a KMPSZ-t egy újabb gimnázium alapításával kapcsolatban. A szervezet tanácsára a hatályos rendeleteknek megfelelően még folyó évben bejegyezték azt az egyházi jótékonysági alapítványt, amely civil szervezetként létrehozta az intézményt, elhárítva a korábban oly sokszor a bejegyzés útjába álló akadályt. A Nagydobronyi Református Líceum működése így zökkenőmentesebb volt, mint az első intézményé, és kezdettől fogva önálló státussal rendelkezett. *(Orosz, 1997)*

Az előzményekhez tartozik, hogy hasonlóan a nagyberegi eseményekhez, Nagydobronyban is először a helyi középiskolában jött létre egy kísérleti osztály. A Nagydobronyi Középiskola (igazgatója ekkor Orosz Ildikó volt) tantestületét Gulácsy Lajos püspök, az akkor esperes Horkay László, Szabó Dániel, a Tiszáninneni Református Egyházkerület főgondnoka és Katkó László kereste meg, hogy az „… szakmai tudásukkal, jó szándékkal és tevőlegesen is támogassa az egyház törekvéseit". A konkrét kérés az volt, hogy a református gimnázium beindításához támogassák annak az épületnek a megvételét, amelyben egykoron a régi iskola működött. Azok a tanárok, akik támogatták az egyház kezdeményezését, nyilatkozatot írtak alá, s később közülük kerültek ki a presbiterek választása alapján a líceum tanárai. Az igazgató, Orosz Ildikó javaslata alapján, Ráti Éva lett, aki jelenleg is betölti e posztot.

Az első osztályt a felvételi eredménye alapján 26 fővel indították a gimnázium jelenlegi épületében. Nagydobrony akkori polgármestere, Benedek Kálmán nyilatkozatot adott ki 1995. május 11-én, melyben leszögezte: „a Nagydobronyi Községi Tanács vezetősége és annak elnöke nem ellenzi a falu területén egy református gimnázium megnyitását, és egyben helyet biztosít a régi óvoda helyiségeiben a kollégium számára, amelyet átad az egyházközség számára". Azt hozzá kell tenni, hogy ezen épületek egyike sem volt rögtön lakható, a felújítás komoly beruházásokat igényelt, melyeket részben az ETI, s az általa felkeresett Chlistliche Gereform Kerk-i holland közösség támogatott. 1996-ban sikerült konyhát és éttermet is kiépíteni, s nemsokára felépült az új leánykollégium is.

Az induláshoz szükséges tanszereket a középiskola és a KMPSZ szolgáltatta. Segítséget nyújtottak továbbá magyarországi református iskolák, gyűjtést szervezett a Duna TV.

Azok a tanárok, akiknek nem sikerült bejutniuk a líceumba, ellenezték a tevékenységünket – mondja Ráti Éva igazgatónő. Horkay László püspök elmondása szerint, pedig ún. ellenkampányt is folytattak sokan, azt híresztelve, hogy zárdát akarnak nyitni. Emiatt helybéliek első évben nem is jelentkeztek a felvételire. Az állam részéről a támadások leginkább 1997-ig érkeztek, ugyanis ebben az évben sikerült az intézményt akkreditálni (ezzel kapcsolatban érdemes megemlíteni, hogy az ellenőrző bizottság pont karácsonykor érkezett meg a líceumba).

A nagydobronyi líceum fenntartója az egyház, pontosabban a Kárpátaljai Református Egyház Jótékonysági Alapítványa, amelynek a mindenkori püspök az elnöke. Az állami normatívának megfelelő összeget az Ungvári Járási Tanügy biztosítja, tehát ez esetben is az állam részéről csak a kötelező óraszámok kifizetése történik meg, és a fakultációk, a nevelők, szakácsnők, gazdasági munkások honoráriumának kifizetését az egyház állja. Az étkeztetéshez szükséges élelmiszerek előteremtését régen a beregszászi diakóniai osztályon, és a gyülekezeteken keresztül oldották meg, de a gazdaságok egyre elszegényednek, így néhány éve Szabó Dániel javaslatára létrehoztak egy gazdasági udvart. Az itt megtermelt tejtermékekből, zöldségekből, pedig néha még piaci eladásra is jut. A gazdasági udvarban természetesen nem a diákok, és nem is a tanárok, hanem külön személyzet dolgozik.

A diákok szigorú szabályokhoz vannak kötve, melyek a sikeres munka zálogát jelentik. A felvételi után alá kell írjanak egy nyilatkozatot, amelyben kötelezik magukat, hogy nem járnak discóba, nem dohányoznak, nem fogyasztanak szeszes italt, nem lopnak, és ha valamilyen kihágást követnének el, akkor rögtön kizárják őket.

Az intézmény reáltantárgyakra (kémia-biológia) szakosodott, mára neves énekkarral rendelkezik, ECDL képzést biztosít, az Internet-hozzáférés támogató híján elég nehezen üzemel, a diákok ukrán és angol nyelvű táborokban, versenyeken vesznek részt, valamint diakónusi munkát is végeznek.

A Nagydobronyi Református Líceum munkájának eredményességét mi sem bizonyíthatná jobban, mint a számtalan oklevél, és a magas továbbtanulási arány.

1. 3. Tivadari Református Líceum – 1995

1995-ben Ugocsában jött létre a harmadik egyházi tehetséggondozó intézmény. Tivadarfalva neve már a kezdetek kezdetén is felmerült, mint az első református gimnázium alapításának lehetséges színhelye, ám a helyi hatóságok akkor még túl sokat kértek a kiszemelt épületért.

A megálmodott iskolának a helyi kolhoz fölszámolásra kerülő épülete adott volna helyet, de az első tájékozódó beszélgetések után – melyen jelen volt Tüski István hollandiai lelkész, a magyarországi ETI akkori elnöke is – kiderült, hogy a hatalmas épületet és melléképületeit elfogadható áron nem lehet megvásárolni. A tárgyalások végül megszakadtak és a gimnáziumi helykeresés Nagybereg felé fordult, ahol kedvezőbb feltételek mutatkoztak.

A későbbiekben viszont meggondolták magukat, mondván: „Nem tudjuk tovább sem fenntartani, sem megőrizni az épületet a kirablástól, készek vagyunk jutányosan átadni". Mivel hatalmas, bár üres műhelytermek is voltak az egykori kolhoz-épületben, és a szükség is azt diktálta, itt egy több szakmát is tanító szakközépiskola alapjait rakták le. Oroszi Pál lelkipásztor, egyházkerületi főjegyző tervei alapján készült el az étterem, a kollégium (park és egy sportközpont tartozik a kollégiumhoz). A diákok a már korábban is működő missziós iskola konyháján étkezhettek. Az építkezések és fejlesztések mögött ez esetben is hollandok álltak. *(Szabó, 1996, 25)*

Az iskola szervezői kezdettől fogva komolyan vették azt, hogy egy egyházi iskolát fognak létrehozni, ahol a lelki nevelés alkalmai nem nulladik vagy hetedik órákon valósulnak majd meg, hanem központi helyet kapnak, s a diákélet szerves részét képezik majd.

Szabó Dániel írásából kiderül, hogy felvetődött olyan javaslat is, hogy az intézmény alakuljon át szakiskolává, mert túl nagy lett a megterhelés. Ez azonban nem volt lehetséges, mert egy szakiskolához komoly gépparkkal kell rendelkezni, ami Tivadar esetében nem volt teljes. E probléma orvoslására Győri József, a Debreceni Református Gimnázium igazgatója tett javaslatot. Ennek köszönhetően a gimnázium megőrzése mellett egy technikumi tagozat is helyet kap, ahová az első év után lépnek át a gyakorlatiasabb adottságú fiatalok. Más-más oktatási anyaggal, de mindkét program érettségit, s így továbbtanulási lehetőséget biztosít. *(Szabó, 2000, 25)*

Az első igazgató Olasz Erzsébet volt, akit Kaszó Irma váltott fel. Jelenleg e posztot Tusa Bocskai Ibolya látja el.

Az intézmény profilja humán és egyben szakmai jellegű is. A diákok szakmai keretben számítástechnikát, könyvelést, szabás-varrást, illetve mezőgazdasági gépek kezelését és traktorvezetést tanulnak.

Az egyik legnagyobb problémát az jelentette, hogy bejegyezzék az intézményt. Ugyanis már az érettségi előtt álltak a diákok, de még az intézmény hivatalosan nem létezett.

Mára az intézmény államilag akkreditált oktatási intézményként működik, és eredményességét bizonyítja a magas továbbtanulási arány (80%), csakúgy, mint a többi református líceumban.

1. 4. Técsői Magyar Tannyelvű Református Líceum – 1997

Máramarosban, Técsőn jött létre a negyedik református gimnázium 1997-ben, melynek a megalakulása és működése is sokban eltér az előző három (nagyberegi, nagydobronyi, tivadari) intézménytől.

A técsői líceum a KMKSZ távlati terveiben és koncepciójában elméleti kérdésként vetődött fel azzal a céllal, hogy a körzet politikai határral levágott szellemi központját pótolja, már amennyire lehetséges, és továbbtanulási lehetőséget biztosítson a szórványban élő magyarságnak. *(Orosz, 1997)*

Ezen nemes célokat jelölte meg Ambrus Pál, a Técsői Középiskola egykori igazgatója is, akinek az elmondása szerint a líceum életre hívását azon elgondolás késztette, mely szerint „…a magyarságnak joga van sorsának a megváltoztatására. Ennek a térségnek a feladata a szórványmagyarság sorsának a kézbentartása. Az oktatásban úgy lehet ezt megoldani, ha biztosítva van a bentlakás… A szórványban meg kell keresni azokat, akik még beszélnek magyarul, és segíteni kell nekik, hogy kiverekedjék magukat az elitbe. … hogy a felnövekvő magyarok bekerüljenek azon a területen, ahol élnek… a vezető rétegbe".

Orosz Ildikó elmondása szerint viszont a líceumalakítás hátterében valójában nem állt más, mint a középiskola bővítése. Ezen elgondolását azzal igazolta, hogy a kész tervrajzok, az alapkőletétel ellenére sokáig nem tették meg a megfelelő lépéseket a gimnázium bejegyzése ügyében, nem készítették el a megfelelő dokumentumcsomagot. Nem keresték meg a szervezők a szórványmagyarságot. A Felső-Tisza-vidék oktatási intézményei pedig nem nézték jó szemmel, hogy Técsőn líceumot alapítanak, mikor az ő saját iskoláik félkész állapotban vannak. A pénzbeli juttatásokból kiderül, hogy a líceum építésére olyan nagyságrendű összegeket folyósítottak, mint a Beregszászban működő Tanárképző Főiskola működtetésére.

1996 májusában Kárpátaljára látogattak a Művelődési és Közoktatási Minisztérium és az IKA képviselői, hogy tá-

jékozódjanak a helyzetről. A városi, járási és megyei oktatási szakemberekkel folytatott megbeszélésen, melyen jelen voltak a kárpátaljai magyarság érdekképviseleti szerveinek vezetői is, olyan kép alakult ki, mintha a gimnázium kezdeményezői nem tennék meg a megfelelő lépéseket a gimnázium bejegyzése érdekében. *(Orosz, 1997)* E megbeszélésről Ambrus Pál a következőket nyilatkozta: „… kérdőre vontak minket, de arra gondoltunk, hogyha mi egyből kitesszük a lapjainkat, akkor nyilvánvaló, hogy elsöpörnek minket. Egyszerre csak egy lapot tettünk ki mindig…".

Ambrus Pál az intézmény megalakulásának ellenzőiként tüntette fel a KMKSZ-t, aminek az elnöke Fodó Sándor volt és a KMPSZ-t, valamint annak elnökét. Az Orosz Ildikóval készített interjúból az derült ki, hogy ők nem az iskola építését, bővítését ellenezték, csak nem látták azt a gyakorlati utat, hogy „…hogy lesz ebből önálló oktatási intézmény, amikor nem történnek meg ez irányban a megfelelő lépések…".

Az építkezések mögött gazdaságilag – az első három líceumtól eltérően – nem az egyház és nem a holland támogatók álltak, hanem az Illyés Közalapítvány. Az intézmény fenntartója pedig maga az állam. A fentiekben leírtak alapján kiderül, hogy a korábban létrehozott gimnáziumok esetében az állam csak a kötelező óraszámokat fizeti, s az összes többi kiadást az egyház állja. A técsői líceum esetében viszont az egyházra hárul a „kisebb teher".

A líceum ügyeinek az intézését egy öttagú kuratórium felügyelte, melynek tagja volt a Técsői Magyar Kulturális Szövetség, elnöke Szöllősi Tibor, a városi tanácstól Mecsei Zoltán alpolgármester, a katolikus egyház képviseletében Oszicki Jolán, a református egyház képviseletében László Károly, és Ambrus Pál, mint a Técsői Középiskola igazgatója. Ez volt az az öt ember, akinek minden esetben mindenről tudomása volt.

E kuratórium az intézmény profiljának a megválasztásakor azt tartotta szem előtt, hogy milyen ismeretekre van szükség ahhoz, hogy ma valaki bekerüljön az elit vezetőség körébe. Ambrus Pál ezeket a következőképpen fogalmazta meg: „Négy dolgot tartottunk szem előtt, ami ma is megállja a helyét, ha valaki be akar kerülni az elit vezetőség körébe: szükséges az ukrán és valamilyen idegen nyelv tudása, rendelkezni kell gépkocsivezetői jogosítvánnyal és számítástechnikai ismeretekkel".

A tantestület megszervezésekor csakúgy, mint az első két évfolyam diákjainak az esetében a középiskola tantestületének legjobb szakemberei, és a legjobb tanulói lettek kiválasztva. Felvételit tehát az első tanévekben még nem írtak ki. Ma a felvételin az elsődleges szempont az, hogy a técsőieknek biztosítsanak továbbtanulási lehetőséget, másodsorban a Felső-Tisza-vidék magyarságának az oktatását tartják szem előtt, harmadsorban pedig, hogy ezen kívül hány embert képes még a kollégium befogadni. E szempontrendszer kialakítását Ambrus Pál azzal magyarázta, hogy „.... a técsőiek azok, akik létrehozták ezt az intézményt, ezért a profitból is ők részesüljenek elsőként...".

Magas szinten folyik az ukrán és az angol nyelv oktatása. Minden diák megkapja a gépkocsivezetői jogosítványt. Korlátlan, ingyenes Internet használatra (az Internet használatot, szintén az állam finanszírozza, míg a Nagydobronyi Líceum esetében a KMPSZ és pályázatok útján tudták biztosítani), ECDL- bizonyítvány megszerzésére is lehetőség van. A szórványban élőknek külön foglalkozásokat tartanak, hogy a magyar nyelvet tökéletesebben tudják beszélni.

Összefoglalás

A kutatói munkám eddigi eredményeinek mérlege azt mutatja, hogy a jogelőd nélküli egyházi tehetséggondozó intézmények tíz év távlatából irigylésre méltó eredményt tudtak produkálni.

Az intézmények létrehozásának akadályában eleinte főleg az egyház iránti bizalmatlanság állt. Nem vették figyelembe a rendszerváltás utáni időszakban azt, hogy az egyház és az oktatás évszázadokig összetartozott, s e hagyománynak a szovjetrendszer vetett véget. Újdonságként hatott az is, hogy Kárpátalján nem volt református gimnázium soha, mert Sárospatak közelsége nem tette szükségessé. Régiónkban csak református népiskolák működtek, de azok száma kiemelkedő volt a többi felekezeti iskolák között.

A négy egyházi tehetséggondozó intézmény közül három esetében (nagyberegi, nagydobronyi, tivadari) az egyház a tényleges fenntartó, az állam csak a kötelező óraszámokat fizeti, míg a técsői líceum esetében az állam a fenntartó, s az egyház csak kis részét fizeti a kiadásoknak.

Mind a négy gimnázium válogatott szakemberekkel és felvételi útján szelektált diáktársasággal dolgozik. A bentlakás és szigorú követelményrendszer pedig záloga annak, hogy az ezekben az intézményekben érettségizett diákok megállják a helyüket mind a hazai, mint a külföldi felsőoktatási intézményekben egyaránt. A tantestület célja a magas oktatási színvonal és az erkölcsös nevelés biztosítása mellett az, hogy ezeket a fiatalokat az itthon maradásra ösztönözzék, hogy helyi értelmiségként a magyarság érdekeit szolgálják. Noha e nemes cél a valóságban még nem igazán vált valóra.

Molnár Eleonóra

Irodalomjegyzék

1. Bagu Balázs (1996): Anyanyelvi oktatás Kárpátalján. In: Csernicskó István – Váradi Tamás szerk., *Kisebbségi magyar iskolai nyelvhasználat*, Budapest: Tinta Könyvkiadó és Kiadványszerkesztő Bt.

2. Bagu Balázs (2002): A Kárpátaljai Református Egyház és anyanyelvi oktatás a szórványban. In: *Magyar Református Nevelés*, IV/3. szám.

3. Beregszászi Anikó – Csernicskó István – Orosz Ildikó (2001): *Nyelv, oktatás, politika*, Beregszász

4. Bíró István (1991): Magyar nyelvű oktatás Kárpátalján. In: *Közoktatás*, II. évfolyam, 3. szám

5. Fedinec Csilla (1995): Kárpátalja főbb iskolatípusai 1938-1944 között. In: *Pedagógiai Szemle*, Nyíregyháza, 1. szám

6. Kozma Endre (1995): A Kárpátaljai magyar iskolaügyről. In: *Magyar Szemle*, 2. szám,

7. Orosz Ildikó (1992): Non scholae, sed vitae... A kárpátaljai magyar anyanyelvű oktatás helyzete 1944 után. In: *Hatodik Síp antológiája*, Budapest-Ungvár: Hatodik Síp

8. Orosz Ildikó (1997): *A Kárpátaljai Református Gimnáziumok.* Esettanulmány. Pedagógia és Pszichológia Tanszék, Beregszász: kézirat.

9. Sebestyén Kálmán (1996): Kárpátaljai magyar iskolák a változó időben. In: *Erdélyi Magyarság*, VII. évfolyam

10. Szabó Dániel (1996): A kárpátaljai gimnáziumok születése. In: *Keresztyén Nevelés*, 5.szám

11. Szabó Dániel (2000): A Tivadari Református Gimnázium születése és ígéretes holnapja. In: *Keresztyén Nevelés*, 8-9. szám.

12. Szabó Dániel (2001): A nagyberegi, az első kárpátaljai református gimnázium születése és növekedése. In: *Keresztyén Nevelés*, Határon túli hírek, 1.szám

13. Veress Gábor – Popovics Vladimir (1999): *Nemzetiségi iskolák Kárpátalján 1919-1991*, Beregszász

Diákok és fiatal kutatók tudományos konferenciája

A Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola tanárainak, tanársegédeinek és diákjainak, illetve az Ungvári Nemzeti Egyetem diákjainak részvételével idén májusban is megrendezték Beregszászon a diákok és fiatal kutatók tudományos konferenciáját. Az igen alaposan és szakszerűen előkészített fórum előadói ezúttal rátermettségükről, szakmai tudásukról és előadókészségükről egyaránt bizonyságot tettek. Csernicskó István, a KMTF rektorhelyettese megnyitó beszédében nagyra értékelte az immár négy éve megrendezésre kerülő konferenciát, amelynek első résztvevői közül néhányan ma már doktoranduskénta főiskola tanári karának tagjai.

A plenáris előadásokon – Medvecz Andrea levezető elnök határozott irányítása mellett – érdekes előadásokat hallottunk például a közelmúlt történelméről. Svetkó Erzsébet *Nemzetiségpolitika Kárpátalján a szovjet rendszer kiépülésének idején* című előadásában átfogó képet nyújtott a mai fiatalok számára a nagy változások időszakáról, Darcsi Karolina pedig azokról a politikai harcokról szólt, amelyek Kárpátalján Ukrajna függetlenségének időszakában mentek végbe. Karmacsi Zoltán a beregszászi és tiszaújlaki magyar nyelvhasználatot elemezte a Limes Társadalomkutató Műhely által végzett felmérések tükrében. Szilágyi László és Fodor Katalin az idegennyelv elsajátításának nyelvtani stratégiáiról beszéltek, igen szemléletesen. Nagyon tanulságos volt Molnár D. István előadása, aki Kárpátalja magyar lakossága számarányát vizsgálta az 1989-es és a 2001. évi népszámlálás tükrében, elemezve azokat a tendenciákat, amelyek miatt nem csökkent lényegesen – illetve nem a jóslásoknak megfelelő arányban csökkent – a kárpátaljai magyarság létszáma.

A konferencia ezután – Darcsi Karolina és Svetkó Erzsébet levezető elnökletével – két szekcióban folytatta munkáját, ahol több mint húsz diák, fiatal kutató fejtette ki véleményét, számolt be tudományos kutatómunkája eredményeiről.

Ezúttal Svetkó Erzsébet tanulmányát adjuk közre, amelyben a kárpátaljai férfilakosság donbászi kálváriájával foglalkozik.

Adalékok Kárpátalja legújabbkori történetéhez

Donbász árnyékában

A XX. század folyamán, alig negyedszázadon belül, Kárpátalja története többször ment keresztül drámai fordulatokon. A háborúkat lezáró, etnikai viszonyokat figyelmen kívül hagyó békeszerződések következtében az anyaországtól elszakított terület nem egyszer került idegen államok kötelékébe. Az 1944-es rendszerváltást követő időszakot Kárpátalja történetében méltán lehet drámainak nevezni. Különösen így van ez az itt élő magyarság esetében, akik számára '44 és az azt követő szovjet építés tragédiák sorozatát hozta magával, melynek valódi oka évtizedeken át nem képezhette tudományos kutatás tárgyát, nem kerülhettek a felszínre.[1]

Napjainkban, mikor a változások korát éljük, számos múltbeli esemény megítélése újraértékelődik. Felszínre kerülnek azok a parancsuralmi rendszer által eltemetett történések, melyeknek ideológiamentes vizsgálata a Szovjetunió fennállásának idején elképzelhetetlen volt, tabunak számított. A szovjet rendszer által társadalmi és politikai tétlenségre ítélt néptömegek számára ugyanis tiltva volt a kérdezés és az emlékezés. Kárpátalján korábban nem lehetett foglalkozni a sztálinizmus megnyilvánulásainak különböző aspektusaival. Nem jelenhettek meg levéltári és egyéb források alapján olyan munkák, amelyek a rendszer különböző elemeit – a tanácsok létrejöttét, a földkérdés rendezését, az egyházak és az ateizmus törekvéseit, az emberek tömeges deportálását, munkatáborokba való hurcolását – tudományos körültekintéssel értékelték volna az átalakítás folyamatában. A rendszerváltásig a szovjet hatalom kiépülésének valós hátterét csak a sztálini, majd brezsnyevi éra szemüvegén keresztül, a rendszer által meghatározott szabályok szerint lehetett láttatni.

A fent említett homályos, érdemben nem vizsgált kérdéskörök közé tartozik a

hatalom sajátos nemzetiségpolitikája,[2] melynek alapján a kárpátaljai magyar katonaköteles korú fiatalokat bizalmatlannak nyilvánították, így nem teljesíthettek katonai szolgálatot. Ehelyett bányaüzemi munkára irányították őket a donyeci szénmedencébe,[3] ahol kötelesek voltak letölteni a három év szolgálati idejüket. Az első csoportokat 1947 tavaszán indították útnak.[4] A toborzás – melyeket a hadkiegészítő parancsnokság irányított – szabályos katonai behívó útján történt, azzal a különbséggel, hogy ezeknek a behívottaknak lapáttal, csákánnyal a föld mélyén kellett védelmezniük a hazát. A hatóságok hivatalosan nem indokolták, hogy a munkaszolgálatnak miért ezt a formáját kényszerítették a kár-

pátaljai magyarság fiataljaira. Elegendőnek bizonyult számukra, hogy egyszerűen kiküldték a katonai behívót és az illetőnek jelentkeznie kellett a megadott időben a megadott helyen. A behívottaknak eleget kellett tenniük a parancsnak, tudomásul kellett venniük, hogy szolgálati idejüket a szokványostól eltérő módon fogják letölteni. Aki megpróbált kibújni ezirányú kötelezettségének teljesítése alól, arra további, még keményebb megpróbáltatások vártak és végeredményben nem kerülhette el a donyecki szénbányákat. Fegyveres őrök kíséretében szállították a fiatalokat Donbászra. A munkacsoportok nemzetiségi összetételét illetően az eseményeket átélő személyek egybehangzó állítása alapján, valamint az idevágó szakirodalom szerint a munkatáborokban a birodalomban élő nemzetiségek nagy részének képviselőit fel lehetett lelni.[5] Az elhurcoltak először az úgynevezett FEZEO-iskolába[6] kerültek, ahol felkészítették őket a rájuk váró feladatokra. A szakmai felkészítés időtartama részlegenként változó volt: egyes helyeken három, máshol négy, de az is előfordult, hogy hat hónapig tartott. A FEZEO-iskola befejezése után a dolgozók munkájuk fejében fizetést is kaptak attól függően, hogy ki milyen nehézségű munkát végzet. Abban az esetben viszont, ha a munkás indokolatlanul nem jelent meg munkahelyén, büntetést kellett fizetnie, vagyis hat hónapig levonták fizetésének a 25%-át. A büntetésnek ez a fajtája „hathuszonöt"-ként vált ismertté.

Az otthonuktól távol lévő bányaüzemi munkások számára azonban a legnagyobb veszélyt a körülmények jelentették, amelyek közt életüket kockáztatva dolgozni voltak kénytelenek. A bányamentők állandó jelenséggé váltak a különböző részlegeken a gyakori omlások vagy a bányák kigyulladása miatt. Nyilvánvalóan ez volt az oka sorozatossá vált szökéseknek, amivel a munkaszolgálatot teljesítők többsége megpróbálkozott. A szökevények egy részét még útközben elfogták, de a hazatértek sem örülhettek sokáig a szerencsés megérkezésnek: változó időn belül, de előbb-utóbb valamennyien a hatóságok kezére kerültek.[7] A szökésért kirótt büntetés nem volt egységes: egyeseket néhány hónapig tartó börtönbüntetésre ítéltek, másoknak több évet kellett ledolgozniuk különböző munkalágerekben. A büntetések mértéke közti nagy különbség azzal magyarázható, hogy az 1947-es toborzást a hadkiegészítő parancsnokság végezte és az önkényesen hazatérteket hadiszökevényeknek minősítették. Egy évvel később viszont a donbászi csoportok szervezését a járási civilhatóság vette át és ettől kezdve az elfogott szökevények büntetése veszített szigorúságából. 1948-ban lehetőség nyílt a büntetés idejének csökkentésére, ugyanis az ekkor megjelent miniszteri rendelet értelmében a munkalágerekben raboskodók teljesítménytől függően ledolgozhattak két, vagy akár három napot is.

A szovjet hatalom sajátos nemzetiségpolitikájának ez a fajta bizalmatlansági jellege 1952-ben szűnt meg, amikor Donbász helyett katonai szolgálatra viszik a magyar fiatalokat is. 1952-ben mindjárt négy korosztályt – az 1930-1933-ban születetteket – sorozták be katonának. Előfordult olyan eset is, hogy három év bányaüzemi munka után az illetőt – mintha mi sem történt volna – három év katonai szolgálat letöltésére is kötelezték.

Arról, hogy összességében hány embert hurcoltak el és lett áldozata e furcsa kisebbségpolitikának, összesítő adatok sajnos nem állnak a rendelkezésünkre. Az mindenesetre biztos, hogy az embert próbáló donbászi évek valamennyi túlélő és hazatért életében maradandó nyomot hagyott, életszemléletére mai napig kihatással van. Azontúl, hogy a donbászi munkaszolgálat a kárpátaljai magyarsággal szemben tanúsított bizalmatlanság legkézenfekvőbb megnyilvánulása volt, talán tartható az a legújabban megfogalmazódott vélemény, miszerint tulajdonképpen ez volt – a „málenykij robot" után – a második deportálási kísérlet.[8] Az ún. donbászi ügy szerves részét képezte azoknak az előre megfontolt és tudatosan kitervelt intézkedéssorozatnak, melynek célja a kárpátaljai magyarság beolvasztása, meggyengítése és megfélemlítése volt.

Az alábbiakban egy volt bányaüzemi munkás visszaemlékezései alapján elevenedik meg a múlt.

Neve: *Papp Ferenc*
Születés helye és ideje: *Csetfalva, 1927*
Foglalkozása: *nyugdíjas, földműves*
Nemzetisége: *magyar*
Családi állapota: *nős*
Feleségének nemzetisége: *magyar*

A gyerekei milyen iskolába jártak?

Magyar iskolába.

Akkor az oroszok katonának nem vitték a fiúkot innen. A kárpátaljaiakat banderának hívták az oroszok. Ugyi lágerbe evitték a sok embereket innen – én nem vótam még 18 éves – 18-tú 50-ig innen az embereket evitték. Minket Donbászra vittek katonaság helyett. Nem vittek vagy három …'26, '27, '28 – ebbe a három vagy négy évbe akik születtek. Donbászra a vojenkomát, a katonaság vitt. Katonaság helyett Donbász. Odamentünk, hát vót sok, aki elszökött már akkor este, vagy másnap. Messzi van Donbász, vagy egy hétig utaztunk. Még nem vót olyan forgalom – tehervagonba mentünk – még nem vót olyan nagy luxus, mint máma már.

Elvittek Donbászra, a sahtába lementünk első nap. A mi sahtánk 360 m mély vót, nyílegyenes lefele. Egyik lift lement, azzal lementünk a szénrétegnek a fenekére és ott mentek végig az alagutak, kisvasút, fúró fúrja felfele a szént, oszt hull lefele a szén. Hát nem vótunk ott vagy hat hónapot – elszöktünk. Én is. Mindenki szökött. Papp Endrével, ketten együtt egy szombat este elszöktünk. Egy hétig utaztunk. Egy hétig! Szombaton felültünk a vonatra, jegyünk nem vót. Úgy utaztunk, hogy a féken utaztunk. Minden állomáson, mikor a milicisták ott vótak, éccaka vagy nappal, ha állt megfele, leugráltunk – nem csak én, sokan szöktünk – mikor a vonat mozgott, felugráltunk. Kalandos utunk vót, fiatalok vótunk még akkor.

Az állomáson a milícia megismert, hogy Donbász. Hogyne, mikor kormos – nem is mosdott az ember – mocskos, meg minden. Így értünk Vilynyicébe. Ott vettem jegyet, tudtam egy kicsit oroszul. Akkor még nem tudtak nálunk oroszul a fiúk, jányok, fiatalok. Az én apám vasutas vót oszt Szolyván laktunk – ott huculok laktak – én ott jártam a faluba dógozni oszt oroszul tudtam egy kicsit. Na, hát nem lehetett eladni. Vettem egy jegyet, oszt jött egy csoport Odesszábú, beültünk, ott jöttünk Vilynyicébű Lembergig. Ez a fele út. Mikor bementünk a vonatba, a jegyet már nem kérték, az ajtóba kérték. Meg kellett még akkoriba te-

tűcédula, mer el vót az ország tetvesedve háború után. Kellett tetűcédula az orvostól, hogy meg vót vizsgálva, nem lehetett a vonatra anélkül felülni. Na, felültünk azzal a csoporttal, vót egy brigadéros, annak fizettünk nem tudom má mennyit. Vót nekünk pénzünk. Eljöttünk mi Sztriig. Sztribe elfogtak bennünköt a milicisták, bevittek az állomásra. A vonat elment, akkor elengedtek bennünk. Akkor felültünk egy vonatra, ment kifele egész Rahónak. Az állomásokon vót veszélyes, ugyi milicista vót minden állomáson, az embert megismerték, hogy Donbászrú szökött. Meg rengetegen szöktek. Valaki ottmaradt, nem szökött el. Később má jó lett, de veszélyes vót, mindig beszakadt a bánya. Nem vótunk mi ahhoz szokva, mindig a mezőn dógoztunk.

Egy vasárnap felültünk a vonatra Szolyván, egy tehervonatra, félig vót szénnel. Mi ahol laktunk, Szolyva mellett, Tövisfalu – egy kis falu – ott laktunk. Az én apám is a vasúton vót brigadéros, azt evitték a lágerbe az oroszok. Az is odamaradt, meghalt. És onnan a vagonba hasaltunk, Szolyván leszálltunk. Tövisfalván megaludtunk László bácsinál, ismertem az öreget. Másnap reggel vonatra ültünk Endrével, jöttünk, leszállottunk. Bátyuba nem mertünk bemenni, mert ott át kellett szállni. Ott vótak a milicisták minden nagyállomáson. Leszállottunk Várkulcsánál. Várkulcsa egy kis állomás. És gyalog keresztüljöttünk Bótrágyon. Ott aludtunk Endrével ketten a vasúton. Szombaton reggel felültünk a vonatra, jöttünk és Újlakra megént nem mentünk. Leszálltunk Benébe az állomáson. Gyalog jöttünk keresztül vasárnap délelőtt. A nagyapám kertjén feljöttünk, nagyanyám palacsintát sütött.

És mi hazajöttünk. Donbászrú nem lehetett hazajönni, mer bejelentették az embert, visszavitték. Honnen, honnen nem, mi nem láttunk senkit, de minket valaki csak meglátott. Egy vasárnap este megmosdottam, ettünk, minden. Egyszer katonák, határőrök… Ismertek bennünk, itt dógoztunk, a határt szántottuk ökörrel, lóval, meg berenáltuk, dógoztunk nekik. Hat napig utaztunk Donbászrú, hat napig! Akkor este, még akkor este kopogtatnak. Két katona. Bevittek ide a határőrségre. A lityinánt ismert bennünk névrű. Kérdett hogy, mint szöktünk. Minden kérdezett, nem mondtunk semmit.

Úgyhogy éccaka itthon nem aludtunk. Hat napig utaztunk. Micsoda érzés vót! Egy éccaka itthon aludtunk. Bejelentettek bennünk, már nem mondom kicsoda. Ő akkor komszomol szekretár vót. És a határőrparancsnok megmondta – Papp Zoli, ő is unokatestvérem – mondta, hogy nem tud bennünk elengedni, mer bejelentettek bennünk és ő kis ember vót egy lityinánthoz képest. Akkor másnap reggel – ott aludtunk, vót pokróc, köpenyek, ott aludtunk a fődön Endrével – másnap reggel felültünk a szekérre, mikor fenn vótunk, elvittek egészen Muzsalyba. Onnan az autóval Beregszászba. Úgyhogy ott vót a tárgyalás, a vojenkomát ítélt bennünk, a katonaság. Kaptunk én is, Endre is 3-3 évet. Sok donbászi vót, nem csak mi, mások is.

Elvittek bennünk a Dnyepropetrovszki oblásztyba. Sok gyártelep van ott, oda vittek minket a lágerbe.

Beregszászba is vót akkor még a Munkácsi úton a régi csurma, ami majd átkőtözött Ungvárra. Elvittek bennünk Ungvárra, ott vót a tárgyalás, majd kivittek minket a lágerbe, Dnyepropetrovszkba. Hát Endrétől külön brigádba vótam. Harmincketten vótunk egy brigádba, vót egy orosz brigadéros, de még a fődbe is nyugodjon, olyan egy ember vót. Én magam vótam magyar a brigádba, harmincketten vótunk. Hát valamit, tudtam egy kicsit oroszul. Mi ácsmunkával foglalkoztunk, állásokat, meg emeletes házakat csináltunk, kijártunk építkezni. Vót egy lengyel fiú, '29-beli, ha kellett komoly munka, mi csináltuk. A brigadéros jobban szeretett, mint az oroszokat. Nagyon egy finom úriember vót. Ki tudja, miér került be. A lágerbe mindenféle ember vót: ügyvéd, elnök, szabó, suszter, bótosok. Nem vót rossz éppen a láger. Körül vót kerítve, mint Csetfalva. A kapun beengedtek, szúrós drótok, bódék, vót obszesit. Mozik is vótak. Lehetett menni este ahova akart az ember. Reggel, mikor mentünk munkára a kapunál ötösivel az autóra, konvoj kísért bennünk. Kimentünk, dógoztunk.

Azut jött a miniszteri rendelet – oroszul zacsotnak mondták – kedvezmény: egy nap le lehetett három napot dógozni, két napot, másfél napot. Nekem olyan jó brigadérosom vót, jó brigádom vót, hogy minden hónapba 160 procentet teljesítettünk. A brigadér mondta, hogy rendezi a papírmunkát. És attól a naptól kezdve nekem minden nap hármat ért. Minden hónapba a rádió bemondta, hogy kinek hány nap telt le. S én hazajöttem december 4-én. Szegény Papp Endre – nekem is három év, neki is három év vót – ő meg más brigádba vót, még egy fél év múlva jött haza. Neki nem telt le minden nap három nap. Nekem jobb brigádom vót, szóval jó brigadérosom, a procentet, a normákot tudta jó rendezni. Hát Endre ottmaradt. Szombat este indultam, tudom. Szombaton este vót a bátyámnak a lakodalma, Papp Bélának. Nem tudták, hogy jövök, hát a három év még nem telt le.

Kalandos vót még menni is kifele, mikor ment az ember éccaka kifele, vagonba mindig kopogtattak a katonák. Egy hétig mentünk Donbászig. Kopogtattak, mindig a kutyával jöttek, kinyitották a vagonajtót, akkor egyik kutya a batyuhoz, a másik odaszorított bennünk. Akkor számolt a katona. Számolt bennünk, valamikor éccaka, mikor kiszöktek – az oroszok, mikor bejöttek ide, sok buta ember vót köztük; nincs abbú semmi, vót olyan, hogy városba soha nem vót; Oroszország nagy ország, óriási nagy vidék, van olyan hely, hogy 40-50km az állomásig és nem jártak arra – oszt nem tudtak számolni, akkor megint vissza. Vót úgy, hogy kétszer is vissza, mer eltévesztette a számolást.

Mennyi idő alatt töltötte le a három évet?

18 hónap alatt. Alig menten oda. Nekem nagyon jó szerencsém vót. Nem sokáig vótunk.

Donbászra innen, Csetfalváról vitték?

Innen, persze.

Mi volt akkor a foglalkozása?

Akkor nálunk kolhoz vót. Én a kolhozba dógoztam. Én nem vótam sehon. Kezdettű, fiatal koromtú a kolhozba dógoztam. A gépné, fogatos, ökörrel is jártam. Itt dógoztam, innen vittek Donbászra bennünk. Hazajöttem, ugyanígy dógoztam. Nem is vótam sehon, itt dógoztam végig az összes… Ugyi átmentünk a szovhozba, régen kolhoz vót. Most már a gazdaságnak vége. A kertészetbe dógoztam vagy tizenhárom évig. Csoportvezető vótam. Régen rengeteg áru vót, mindennap vitték, most meg semmi a gazda-

ság. Le van járva a gazdaság. Hát fel is bomlott már félig-meddig. Igaz, a kolhozok már feloszlottak és ez az állami gazdaság nem akar feloszlani végképp. A főnökök még megélnek az irodisták belőle – nincs mit tagadni. Még ők megélnek úgy, ahogy.

Mikor vitték el Donbászra?

'44-be jöttek be az oroszok ide… Mék hónap is vót? Március? Április? Már el is felejtettem lassan. Nem rögtön vittek el senkit. A lágerbe is az embereket már akkor elvitték 18-50-ig, mikor éngemet Donbászra vittek. Maradtak itthon is valakik, olyan bolond ország vót, hogy hívogattak, oszt aki azt mondta… Mer magyarok vótunk, ha kérdezte, milyen nemzetű vagyunk, mondtuk, hogy magyarok. Vótak görög katolikusok. Vót Blanár Miklós, vót egy öccse, az azt mondta görög katolikus – ő is magyar vót pedig – azt nem vitték el, a bátyját meg elvitték. Szóval fejetlenül ment.

Ezek szerint aki azt mondta, hogy görög katolikus, azt nem vitték?

A magyart, reformátust elvitték, az oroszt, mert orosznak mondják a görög katolikust, azokat meg nem vitték. Vót, aki itthon maradt. Nem sokan maradtak itthon.

Milyen körülmények közt vitték el?

El kellett menni Beregszászba. A vojenkomát vitt minket, csak nem vittek katonának, mer nem bíztak bennünk. Ez nem olyan, mint a láger. Nem úgy vót, mikor az embereket lágerbe vitték el. Minket katonaság helyett… Nem vittek katonának - mert katonakötelesek vótunk – hanem Donbászra vittek. Szénbe kellett ledógozni a katonaéletet. Vót, aki ottmaradt végig. Mondjuk két ember ottmaradt – Blanár Béla meg Blanár Ernő – ők nem mertek elszökni, féltek elszökni. Ottmaradtak és jó pénzt kerestek. Lehetett jó pénzt keresni ha már megszokta az ember. Megfizették Donbászon a főd alatt, csak hát veszélyes vót. Meg hát mindenki szökött.

Milyen munkakörben dolgozott?

A bányába dógoztam 360 m mélyen. Vót olyan bánya – mer sok bánya vót Donbászon – amék srégen ment, a miénk egyenest. Liften lementünk, mikor lementünk, kis lámpa vót ránk akasztva, mer setét vót, az ember ahova nézett, oda világított. Mi csak olyan segédmunkákot csináltunk először. Kiskocsi hordta felfele a szenet. Vót sokszor, hogy beszakadt a bánya, ahogy fúrták elől, mindig mentek tovább, vót olyan alagút, hogy 2-300 m hosszú vót. Nem lehet ezt a Donbászt elképzelni, annak, aki nem tudja. A nagybányába lementünk, a kicsi bányába feljöttünk a főd alól, ott a liften. Össze vót kötve a főd alatt.

A hatóságok mivel indokolták, hogy Donbászra viszik az embereket?

Nem nagyon vót itt rend még. Az embereket evitték a lágerbe 18-50-ig, minket azut vittek. Úgyhogy emberek Csetfalván alig vótak. Nem sokan vótak, nagyon kevesen vótak. Vót két ember itten – Bakos János meg Tóth Sanyi – ők valamikor a világháborúba, a '14-es háborúba vótak Oroszországba fogságba és tudtak oroszul. És ők vótak a faluba. Vót kinn egykét katona, hát mi nem tudtunk vele beszélni. Nem tudott még akkor a nép oroszul, egy pár szót valaki és ők tudtak oroszul a katonával beszélni. A katonák evitték, azt mondják: „Na, Jóska bácsi, fél liter, bisztro, disznót hozza fel az irodába." Vagy azt a tinót, vagy „Fogja meg azt a kacsát oszt főzze meg nekünk levesnek." Ki mit akart, evettek: búzát, terményt, mindent. Ők parancsoltak, ez a két ember, mer az emberek nem vótak itthon. Oda vótak a lágerbe 18-50-ig. A fiatalok maradtak ugyi, mindennap jártunk kaszálni, oszt másik éven vittek Donbászra, hivatalosan, úgy, mint katonát, csak Donbászra vittek bennünk, nem katonának. Három korosztályt: '26, '27, '28. '29-es tán má ment katonának. Három vagy négy korosztály, má el is felejtettem. Őköt má tán vitték katonának rendesen.

Milyen bánásmódban részesültek a munkások?

Sztolovába ettünk Donbászon. Mondjuk nem olyan rossz nép vót, szerettek bennünk, mer a magyarok szeretnek dógozni, megmondom őszintén. Úgyhogy nem olyan rosszul bántak éppen, csak hát a szénbe lenn veszélyes vót.

Milyen körülmények között éltek?

Nem vót olyan kaja, mint itthon de az ember, ha megéhezik, megeszik mindent, fizetést is kaptunk, de lefogták ruhára, szállásra, valamennyit kikaptunk, mer hat hónapig fízióiskola vót utána vót rendes fizetés. Hat hónapig még csak úgy dógoztunk, még nem kaptunk nem tudom, milyen fizetést, csak éppen valamennyit. Hat hónap után oszt má beosztottak, már vót rendes munka, csak hát mi elszöktünk, a fele maradt ott csak.

Voltak-e Önnel más nemzetiségűek?

Nem, csak akik ott laktak. Mer laknak ott Donbászon. Olyan kis falu van ott, olyan dimbes-dombos vidék.

Akkor csak magyarok voltak ott és a helybeli donbásziak?

Csak kárpátaljai magyarokat vittek, más országból nem hoztak oda, meg azok, akik ott laktak, azok dógoztak ott nők is, férfiak is. A nőköt nem is ismerte meg az ember, úgy fel vótak őtözve. Olyan ruha, szpecovka, vót rajtuk, bukósipka a fejükbe, hogy ha a kő ráesett, nem tört be a feje.

Érezte-e hátrányát magyarságának?

Hát tudták ők, hogy magyar vagyok. Vót aki haragudott, nem szerették a magyarokot. Vótak olyan idősebb emberek, akik jártak erre, katonák vótak erre és azok tudták, hogy milyen jó világ vót erre. Azok szerették az embert. Vót aki nem szeretett. Hát bántani nem bántottak bennünk. Nem féltünk, fiatalok vótunk. Vótunk mi ott sokan. Sose vertek meg bennünk, szó se rulla. Hát mi legényemberek vótunk ott – hát több sahtába vittek – ebbe vótunk vagy 50-60-an. Vótunk Badalóbú, Haláborrú, Váribú, Papibú, innen-onnan.

Ez az 50-60 ember mind magyar volt?

Persze. Tiszta magyarok vótak csak.

Akkor 6 hónapot töltött Donbászon és 18 hónap volt a büntetés?

Igen, de letőtt a három év hamarabb, mer akkor vót a miniszteri rendelet. És nekem olyan jó brigadérosom vót. Nagyon jó fiú vót, derék ember vót.

Vót olyan hosszú obsezsit, 32-en vótunk egy szobába, kettes ágy vót, lepedő, szőrpokróc, tüzeltek is benn. A szállás jó, rendes vót. Végig véce, mosdó, minden.

A sztolovába ettünk reggel, délbe a mezőre hoztak ahon dógoztunk, gyárakat építettünk, oda hoztak ebédet. Este ott ettünk a sztolovába.

Kapott-e kártérítést?

Donbászér nem adtak semmit.

Igényel-e kártérítést, és ha igen, kitől várja?

Hát az embernek nincs se papír, se semmi.

Mondjuk az én apámot Szolyvárú vitték a lágerbe és Beregszászba be vót jegyezve, hiába nem itt laktunk. Lehet, hogy Beregszászba a névsor megvan valahon. Ki tudja?

Van-e Önben harag a donbászi események miatt, és ha igen, kire haragszik?

Hát nem haragszok senkire. Ez nem olyan, mint a lágerbe valaki valakit vitetett. Ez nem olyan. Ide nem vitetett égem senki Donbászra, hanem az állam, mint katonákat. Az állam vitt bennünk, nem vót kire haragudni, nem vót mese, menni kellett, ha nem, elcsurmáztak vón. Most is úgy van, hogy ha katonának menni kell, akkor menni kell. Így Donbászra vittek bennünk. Jó kis kaland vót.

Mi a véleménye Sztálinról?

Nem ismertük, csak fényképrű. Az igazat megmondja az ember, csak azt mondják, hogy az igazat nem szabad megmondani.

Most az ukrán rendszer… Hát nem is az, meg lehet élni nyugodton, én nem mondom. 107 rubelt kapunk a feleségemmel, a kertbe van disznó, piac, minden. Nem rossz világ ez, csak mozogni kell. Nincs semmi munkahely. Régen a kommunisták alatt…

Most a fiam Beregszászba dógozik. A Kishegy tetejérű a vizet nyomják a városba. Oda van 5-6 hónap fizetése. Nem fizet ez az Ukrajna, hiába, munkahely sincs, a gazdaság ugyi bekopott, a farmon dógozik csak pár ember.

Utólag hogy tekint vissza arra a rendszerre?

Akkor sokkal több kolhoz vót, reggeltű estig dógoztunk a mezőn. Mikor bejött a szovhoz, három órakor már mindenki fogta a biciklikormányt. Úgyhogy az jobb vót éppen csak már… az ország, a vezetők, a gazdaság… Mit tudom én. Régen komolyabb vezetők vótak. Most már elromlottak.

Mi a véleménye a demokráciáról?

Hát én nem panaszkodok. Van mindenem, mozdulunk, nem alszunk. Van, aki alszik. Most is ma reggel má kaszáltam, má 74. éves vagyok. Aki mozgott, régen is megélt. Csak annyi, hogy régen a kommunizmus alatt a fizetést mindenki megkapta. Fizettek. Most meg ugyi munkahely sincs. Most má az a helyzet, hogy a gazdaság feloszlott, most má nem kellünk, mer mindenki csinálja a fődjét. Ugyi a régi világba, míg az oroszok nem jöttek, mindenkinek vót fődje, esetleg vót gyár, meg vasút a többiek mindenki otthon. Dógoztak a mezőn, kapáltak, arattak - kézzel arattunk régen – kaszáltunk. Egész nap a melegbe. Bizony ám, úgyhogy rosszabb világ vót, mint most. Most a kombájn arat.

Melyik országot tekinti anyaországnak?

Hát Magyarország nekünk az anyaországunk, mert mi magyarok vótunk valamikor régen. Kárpátalja odatartozott Magyarországhoz. Csak hát nem kellettünk, akkor üljenek most má ott, ahon vannak. Hát mindegy, itt is megélünk.

Mit szól a Magyarországba való áttelepüléshez, kivándorláshoz?

Megmondom, miér vándorolnak ki. Ott van munkalehetőség, többet keresnek, mint itt. Többet keresnek. Mondjuk én kapok 107 hr. nyugdíjat, ott meg egy öreg 32000 Ft nyugdíjat. Hát mennyi pénz az? Az én unokám is Beregszászba kijárta a felcseriskolát, elment az is Debrecenbe. Ott dógozik a kórházba, minden hónapba hazajön. Nem akartuk, hogy menjen, de ő megy, de ő megy. Lett vón itt is munkahely, az anyja Beregszászba dógozik a kórházba. De elment. Má váltásba dógozik éjjel-nappal. Keres vagy 60-70 ezer forintot.

Mit szól az anyaország támogatásához Kárpátalját illetően?

Beszélnek, beszélnek, de támogatnak is sokat. A magyarok sok batyukot hoznak ide, rengeteg batyukot, pedig ott is vót árvíz Magyarországon. Úgyhogy támogatnak bennünköt. Romániába is Erdélyt. Meg ahogy mondják állandóan a TV-be, Magyarország pusztul kifele, a nép kevesebb. Nem szaporodik a nép, hanem pusztul és ezért minket is magyarokat támogatnak. Sőt, halljuk, hogy aki magyar iskolába megy támogassák, hogy a magyarságot mivelünk fenntartsák.

Ön hogy látja a kárpátaljai magyarság ügyét, fennmaradásának esélyeit?

Nem fog itt kipusztulni a magyarság. Mer ha elmegy az ember irodákra, sok helyen nem tud szót érteni még jelenleg, de sok helyen biztosítsák, hogy magyarul is meghallgassák.

Svetkó Erzsébet

Felhasznált irodalom

Beregszászi György: *Újjáépítjük Donbászt!* Bereginfo, 2001. 41.sz.

Balog Sándor: *Sorsüldözöttek*. Ungvár-Budapest, 1992. Galéria Kiadó.

Botlik József: *Egestas Subcarpathica. Adalékok az Északkeleti-Felvidék és Kárpátalja XIX-XX. századi történetéhez.* Budapest, 2000. Hatodik Síp Alapítvány.

Botlik József - Dupka György: *Ez hát a hon…* h.n. i.n. Mandátum-Univerzum.

Dupka György: *Koncepciós perek magyar elítéltjei. A sztálinizmus áldozatainak emlékkönyve 1944-1957.* Budapest-Ungvár, 1993. Intermix Kiadó.

Kovács Elemér: *Élőlátók.* Ungvár-Budapest, 1993. Intermix Kiadó.

Ruszin Emil: *Magyarok a Kárpátalján. A félmúlt üzenete*. Budapest, 1991, 1991. k.n.

Lábjegyzet

[1] Botlik József: Egestas Subcarpathica. Adalékok az Északkeleti-Felvidék és Kárpátalja XIX-XX. Századi történetéhez. Budapest, 2000. Hatodik Síp Alapítvány. 287.

[2] Erről lásd bővebben: Dupka György: Koncepciós perek magyar elítéltjei. A sztálinizmus áldozatainak emlékkönyve 1944-1957. Budapest-Ungvár, 1993. Intermix Kiadó. Ruszin Emil: Magyarok a Kárpátalján. A fálmúlt üzenete. Budapest, 1991. k.n., 61.,Balog Sándor: Sorsüldözöttek. Ungvár-Budapest, 1992 galéria Kiadó..

[3] Botlik József

– Dupka György: Ez hát a hon… h.n. i.n. Mandátum-Universum.

[4] Kovács Elemér: Élőlátók. Ungvár-Budapest, 1993. Intermix Kiadó 107.

[5] Botlik József, i.m. 287.

[6] FEZEO

– Fabricsno-zavodszkoje obucsenyije, szakmai gyári oktatás.

[7] Kovács i.m., 108.

Botlik-Dupka i.m., 55.

[8] Beregszászi György: Újjáépítjük Donbászt! Bereginfo, 2001, 41.sz. 4.

Az 1956-os forradalom a kortársak visszaemlékezéseiben

Míg Magyarországon nagy számban jelennek meg olyan publikációk, amelyek a kortársak, résztvevők visszaemlékezéseit ismertetetik az 1956-os eseményekkel kapcsolatban, addig itt, Kárpátalján nem sok ilyen jellegű munka lát napvilágot. Ezért a kárpátaljai visszhang értékelésében nagy szerepet játszanak a kortársak visszaemlékezései.

V. László, 74 éves, beregszászi lakos visszaemlékezéséből, aki 1956-ban sofőrként dolgozott, a következőket tudhatjuk meg:

„Súlyos lelki állapotban éltem meg az 1956-os forradalmat, együttérzéssel azokkal az emberekkel, akik fizikailag is átélték az eseményeket, azokkal, akiket becsapott a nyugati propaganda, a Szabad Európával az élen. Mert a magyar ifjúságot a Nyugat biztatta, de amikor tettre került a sor, a nyugat félre állt és szabad kezet adott Hruscsovnak. Helyesnek ítélem meg azt, hogy a magyarság lépett az elnyomással szemben, a magyar ifjúság szabadságiránti vágya, törekvése volt ez. A végtelen „ideiglenes" szovjet megtelepedést már unták.

Mivel én akkor sofőr voltam, sokat kellett utaznom egész Ukrajnában, október 23-án éppen Kijevbe vezetett az utam, velem szemben végtelenül hosszú tanksorozat közeledett Kárpátaljára, több órán át, mikor hazajöttem megtudtam, hogy ez a halálos ítélet Magyarországra zúdult.

Nem sokkal ezután Munkácsra vitt az utam, ott tudtam meg, hogy a munkácsi katonai repteret tökéletesítették, bombaraktárakat építettek ki, ezekkel a bombákkal később Budapestet bombázták. Illetve tankraktárak is voltak létesítve.

Beregszászon keresztül rengetek tank ment át Magyarországra. Mivel a katonák azt sem tudták, hova mennek, az utat sem ismerték, az egyik tank eltévedt és a Borzsa folyóban elmerült.

Tudok arról is, hogy több kárpátaljai és magyarországi fiatalt is az ungvári börtönbe vittek, majd onnan Szibériába és más orosz városba. Ezt az orosz katonáktól tudtuk meg, illetve azt is, hogy ezekből a magyarokból lettek a BAM (Байкало-Амурський Магистраль) első építői, amit aztán Komszomol építkezésnek neveztek el, mert komszomolok folytatták és fejezték be a munkát, mint azt később a rádióból megtudtuk.

Később hallottam, hogy Kaszonyban letartóztattak egy csoportot, amely röplapterjesztéssel foglalkozott, mint kiderült, ezen csoportban távoli rokonaim, az Ormos család volt.

Tudtunk arról is, hogy magyar hadköteleseket, tartalékos tiszteket vittek át a szovjet tisztek tolmácsának. Ezek hazatértük után nem akartak beszélni a témáról, bármennyire is kérdezgettük őket.

Semmi nagy változást nem vártunk a magyarországi eseményektől, mert azt a sok tankot látva tudtuk, hogy halálra van ítélve egy ilyen hadikolosszussal szemben. Arra gondoltunk, hogy mi is átmegyünk segíteni, de a határok meg voltak erősítve, képtelenségnek látszott a keresztülszökés bajtársainkhoz.

Híreket főleg a Szabad Európa rádióból kaptunk, bár meg volt tiltva, hogy valaki ezt a rádióadót hallgassa, ha megtudták, bevitték és akár 15 nap börtönbüntetést is adtak neki."

K. László, 64 éves, újlaki lakos, aki 1956-ban cipészként dolgozott, a következőket mondja el:

„Kettős volt az érzés, amit akkor éreztem, egyik oldalról örültem, hogy a magyar emberek változtatni akarnak a sorsukon, megszabadulni a szovjet elnyomás alól, a másik oldalról, látva a hatalmas ellenfelet, szomorúság töltött el, mert tudtam,

hogy a magyar testvéreinkre kemény harc vár, amit megnyerni szinte lehetetlen.

18 éves voltam, a cipőgyárban dolgoztam édesapámmal együtt. Buzgalom volt az idősebb korosztály körében, mindenáron segíteni akartak a forradalmároknak. Mindnyájunkat érdekelt, hogy mi folyik odaát. De a határt jobban figyelték, mint valaha bármikor is. Attól tartottak, hogy az itteni magyarok csapatokba szerveződve át akarnak majd menni a határon; ebben igazuk is volt, ezért beépítettek közénk olyan embereket, akiknek figyelniük kellett a határt és a legkisebb neszt is jelezni a hatóságoknak.

Két unokabátyám akkoriban katona volt Csernovciban. Az egyiket, Fábián Elemért tolmácsként alkalmazták, ő meg is halt a forradalomban. A másik, Károly Józsi hazajött, de nem akart beszélni arról, hogy mit látott, csak annyit mondott el, hogy összebarátkozott a magyar katonákkal és szappant dobáltak az orosz tankok elé.

Édesapámék esténként összeültek titokban és a magyar eseményekről beszélgettek. Egy este nem bírták magukba tartani a feszültséget, azt, hogy mennyire egyetértenek a magyar forradalmárokkal, és elítélik azokat, akik beleszólnak a magyar nép életébe. A falu központjában el kezdték énekelni a magyar Himnuszt. Pár perc múlva már jött is a rendőrség és édesapámat barátaival együtt bevitték a rendőrségre lázadásszítás vádjával. Több napos megaláztatás, vallatás után kiengedték. Azt akarták tőle megtudni, hogy kik még a cimborái, és hogy mire készülnek.

Nem vártunk semmi jót az eseményektől miután megláttuk, hogy hány tank megy át Magyarországra a határon. A cipőgyár ablaka a határra nyílik, hallva és látva a hatalmas ellenfelet, édesapám azt mondta, hogy ne álljak közel az ablakhoz, mert attól tartott, hogy miránk is lőhetnek az orosz katonák. Nagy félelem volt bennünk.

Híreket a Szabad Európa, Kossuth, Petőfi Rádióból kaptunk, de azt sem volt szabad hallgatni, így titokban tettük azt."

P. Mária, egy 64 éves, beregszászi varrónő így emlékszik vissza az eseményekre:

„Nagyon féltünk, attól tartottunk, hogy Magyarország után mi, kárpátaljai magyarok következünk. Ugyanis magyarellenességet tapasztaltunk jobban, mint valaha. Ott kötöttek belénk, ahol csak tudta, kiprovokálva, hogy válaszoljunk, aztán már mehettünk is a börtönbe, azzal a váddal, hogy szimpatizálunk a forradalmárokkal és mozgalmakat akarunk szítani a szovjet rendszer ellen.

Éjjel arra ébredtünk, hogy a Muzsalyi úton, ahol ma is lakom, dübörögnek a tankok.

Egész éjszaka rettegtünk, orosz kiabálásokat hallottunk. Reggel dörömböltek a kapun, édesapám kiment, néhány orosz katona feljött vizet kértek, inni és borotválkozni. Illetve megkérdezték, hogy hol vannak, mert fogalmuk sincs róla, csak annyit tudtak, hogy át kell menniük egy határon.

Az orosz katonák Beregszászban pihentek meg, az utcán főztek és ettek. A szomszédok titokban összejöttek esténként megbeszélni a magyar ügyeket, nyíltan nem mertek beszélni, mert soha nem lehetett tudni, ki a jelenlévők közül a besúgó. Nagy Imre beszéde után a szüleim azt mondták: „kiirtják a magyar nemzetet".

18 éves voltam, a ruhaipari szakiskolába jártam, de húgommal, Erzsébettel, megfogattuk, hogy mi is megyünk azokkal az idősebb emberekkel, akik azt beszélték, hogy mindenképpen segítségére kell sietni a magyar testvéreknek.

Az iskolában azt fújták nekünk, magyaroknak, hogy „szvinyi" (disznók), „mágyárszki fásiszti" (magyar fasiszták) és ehhez hasonlókat. Az ellenségeskedés főleg akkor erősödött fel, amikor a halott orosz katonákat szállították hazafelé, amit mi az iskola ablakából néztünk. Az orosz osztálytársaink el kezdték kiabálni, hogy itt is elkezdődött a forradalom és még inkább provokálni kezdtek minket, de nekünk azt tanácsolták az idősebbek, hogy „okosan kell viselkedni" és nem reagálni a provokálásra.

Arról is tudtunk, hogy a magyarországi és kárpátaljai magyar embereket összeszedték, vagonokba ültették és Ungvárra, majd beljebb Oroszországba vitték. Tudomásunkra jutott, hogy vannak köztük gyerekek is, ezért összefogtunk, néhány nő, és ki akartuk kérni a gyerekeket, mert a vagonokból azt kiabálták: „Magyar testvérek, segítsetek!" Sajnos ez nem jött össze, a vagonok közelébe sem engedtek.

Sok magyar felcsert vittek át az orosz tisztek magukkal tolmácsnak, szinte minden medikus hadkötelest. Köztük volt a szomszédom, Lóga István is, de hiába faggattuk miután hazajött, nem akart beszélni. Később egyetemre ment és nemrég, 64 évesen, meghalt.

A rádióból hallottuk, hogy a magyarok Nyugat felé szöktek és a rádión keresztül üdvözölték a rokonaikat és tudatták, hogy jól vannak. Nemegyszer bemondták, hogy XY küldi ezt a dalt Z családnak. Valójában az adott dal egy előre megbeszélt jel volt, amivel a Nyugatra szökött magyarok jelezték, hogy megérkeztek.

Az elnyomás miatt az eseményektől nem várhattunk semmit. Csak remélni tudtuk, hogy nem irtják ki teljesen a magyar népet, de az az álmunk, hogy mi egyszer szabadok leszünk, szertefoszlott már a forradalom első napjaiban.

A híreket főleg a Szabad Európából kaptuk, na és persze olvastuk az újságot is, amiben azt hangsúlyozták, hogy milyen brutálisan viselkednek a magyar forradalmárok a kommunistákkal. De mi egyetértettünk velük még így is, hisz a szabadságukért harcoltak az orosz iga ellen. Sírva hallgattuk azt, hogy egy hat éves gyerek lekváros papírral beragasztotta a tank ablakát. Gyászindulókat és a magyar Himnuszt adták a rádióban. Azóta sem tudom sírás nélkül végighallgatni a Himnuszt. A dédmamám azt kérdezte anyukámtól a sok gyászindulót hallva: „Leszünk még mi magyarok, lányom?"

L. Magdolna, a 63 éves beregszászi varrónő ekképpen emlékszik vissza az '56-os forradalomra:

„Félelem és kétségek között voltunk egész idő alatt. Együttéreztünk a magyar néppel, akiket becsapott a Nyugat, mert az ígért segítséget nem küldte. Bíztatta őket, majd pedig cserbenhagyta.

Attól féltünk, hogy kiirtják a magyar népet és minket, kárpátaljai magyarokat sem kímélnek meg.

Unokaöcsém Drohobicsban szolgált, és mint katona köteles volt menni és harcolni a magyar forradalmárok ellen. Azt sem tudta, hova viszik, majd csak a csapi határnál, amikor összetalálkozott a másik unokaöcsémmel, P. Jánossal, tudta meg, hogy a forradalom leverésében kell részt vennie. P. Jánost tolmácsként alkalmazta egy a magas rangú szovjet tiszt.

János bátyja Amerikában élt egy ideig, s amíg ő Magyarországon volt, a rendőrség felkereste a szüleit és kijelentette, hogy ha János átállna a forradalmárok oldalára, mint ahogyan azt sok kárpátaljai magyar katona tette, az egész családját, rokonait ki fogják végezni. Visszajött, de az ott látottakról nem akar beszélni.

A másik unokatestvéremet a forradalom leverése után nem engedték haza, majd csak három hónap múlva, Szibériába vitték erdővágásra, hogy „elfelejtse" az eseményeket.

Édesanyám egyik unokatestvére Budapesten élt, tőle tudtuk meg néhány év múlva, amikor vendégségbe mentünk hozzájuk, hogy milyen vérfürdő volt Budapesten, ugyanis levélben nem mertünk kérdezni semmit az eseményekről."

P. J. 67 éves beregszászi lakos, aki 1956-ban katona volt, így emlékszik vissza az eseményekre:

„Szörnyű lelki állapotban voltam egész idő alatt. Azért, mert a forradalmárokkal egyetértettem, szimpatizáltam, együtt éreztem velük, de a szovjet elnyomás oldalán kellett állnom, nekik kellett segítenem, ugyanis a családom élete volt a tét. A legkisebb rossz mozdulatra is kiirtották volna őket. Tolmács, sofőr, adjutáns voltam egy orosz százados mellett, a nevét nem szeretném elárulni.

A drohobicsi katonaiskolában tanultam. Nem sokkal a forradalom kitörésének első napjaiban Lemberg mellé küldtek, egy éjszaka pedig Csarodára kellett mennem az említett századossal, majd Székesfehérvárra mentünk, ahol székhelyünk volt. A határon átmenet összetalálkoztam az egyik unokatestvéremmel, de nem tudta hová tart, és a barátommal, Selemba Lacival, aki jelezte, hogy őt is tolmácsnak fogják alkalmazni. Ő azóta már meghalt.

Budapesten nem voltam, csak vidéken. Mindenütt azt hangoztatták, hogy a forradalmárok kegyetlenül irtják a kommunistákat, ezért aztán az orosz tisztek kegyetlen megtorlással fenyegetőztek, akit elkaptak, nem kímélték, kínozták hogy árulja el, hol bujkálnak a társai és hol készülnek legközelebb rajtaütni a kommunistákon. Mivel nem voltak hajlandók beszélni, kivégezték őket. Nagyon sokat közülük börtönbe vetettek, s mivel attól tartottak, hogy a magyar börtönök már nem biztonságosak, mert sok katona, rendőr átállt a forradalmárok oldalára, az ungvári börtönbe szállították őket, zárt vagonokban, mint az állatokat, hogy ne is tudják, hogy hová viszik őket. Több ezer embert szállítottak Kárpátaljára, voltak közöttük nők is.

A forradalom után hadbíróságok sorozata következett, ugyanis, mint ahogy már említettem, rengetek magyarországi illetve kárpátaljai magyar és nem magyar katona állt át a forradalmárok oldalára. Ezen a bíróságon én még mindig tolmács voltam. A bíróság után sok fiatal töltötte meg a szovjet lágereket. Erről nem akarok beszélni, csak egy példát szeretnék felhozni. (S az egész idő alatt könnyeivel küszködve beszélő P. János már nem bírja sírás nélkül, s az elcsukló hang sírásba megy át).

A forradalom alatt egy orosz és egy magyar katona összebarátkozott. A hadműveletek alatt a magyar meghalt az orosz katona karjai között. Az orosz katona siratta. Ilyen állapotban fogtuk el az orosz katonát, és így került többek között ő is Szibériába, hazaárulás vádjával.

A forradalom után néhány évvel a családom már átmehetett Magyarországra a rokonokhoz látogatóba, de én nem, mert attól tartottak, hogy elmondok valamit a magyar hatóságoknak. Állandó megfigyelés alatt tartottak."

Váradi Natália

A 2003-as TERÜLETI TÖRTÉNELEM VETÉLKEDŐ FELADATSORÁRÓL

(ÉS EREDMÉNYEINEK RÖVID ÉRTÉKELÉSE)

A 2003. április 12-én, a KMPSZ által Csapon megrendezett történelemvetélkedő kifejezetten az általános és középiskolai tanulók számára készült. Sokan azért nem jöttek el, mert azt gondolták, hogy ez a múlt évben, ugyanott lezajlott TIT szellemi öttusa rendezvénye lesz újra. Ám aki figyelemmel követte a KMPSZ 2002/03-as tanévre összeállított rendezvénynaptárát, az észrevehette, hogy az előbbi február 1-jén került megrendezésre a Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnáziumban. A verseny eredeti időpontja március 1-je volt, ám akkor az influenzajárvány miatt sok iskolát bezártak, ezért csúszott a rendezvény. Sajnálatos tény, hogy nagyon kevesen hozták el tanulóikat a megmérettetésre, pedig valószínűleg most fordult elő először, hogy a feladatsorok kifejezetten a jelenleg használatos ukrán állami tanterv és a használatban lévő, magyar nyelvre lefordított tankönyvek anyagai alapján készültek.

Konkrétan a 8-9. osztályosok feladatsoráról lesz szó röviden, amit alább teljes egészében közlünk is. Mivel a második félévben tartják a vetélkedőket, ezért a kérdések az első szemeszter anyagát teljes egészében felölelik, s egy téma erejéig a másodikat is érintik. Ez tehát azt jelenti, hogy az egész évi anyag fele plusz egy téma került górcső alá.

Az állami tanterv szerint a 8. osztályos tananyag egyetemes történelemből a nagy földrajzi felfedezésekkel kezdődik, a kilencedikes pedig a nagy francia forradalommal. Mivel az egyetemes és ukrán történelem kronologikusan halad az általános iskolai oktatásban, ezért az ukrán történelmi rész a 8. osztályban a lublini unióval, míg a kilencedikben a XVIII. század végének eseményeivel nyit. Ez mindenki számára elérhető és kötelező anyag.

Mivel ez a rendezvény kifejezetten a magyar tannyelvű oktatási intézmények iskolásait várta, ezért a történelem feladatsor szerkezete eltérő volt a járási és területi tanügyi osztályok által összeállítottól. A különbség a nemzeti történelmünket taglaló kérdések voltak. A 8. osztályban *A magyar nép története* nevű tárgyunk második évfolyamának anyagából kerültek be kérdések (időrendi határai 1790-1900), míg a kilencedikben az utolsó évfolyam anyagának első félévét ölelték fel a kérdések (időrendi határai 1900-1990).

Gondot okozott, hogy Kárpátalja magyar tannyelvű általános- és középiskoláiban különböző osztályokban oktatják a nemzeti történelmet. Ezek az eltérések igen nagyok. A KMPSZ keretein belül, a 2001/02-es tanév folyamán végzett felmérés azt mutatja, hogy *A magyar nép történetét* 6-11. évfolyamokon szinte minden lehetséges szórásban tanítják. Tudomásunk szerint hivatalosan még nem bírálták felül a Területi Tanártovábbképző Intézet 1992-es rendeletét/javaslatát, ami szerint a magyar tannyelvű iskolákban *A magyar nép történetét* a 7-8-9. osztályokban kell oktatni. Akkor ennek az volt az indoklása, hogy az általános befejezése után nagyon sok gyerek szakképző intézetben folytatja tanulmányait, s így nincs lehetősége nemzeti történelmének befejezésére. Jelenleg ehhez hozzáadhatjuk azt is, hogy ha mindenki abban az osztályban tanítja a magyar történelmet, ahol akarja (vagy ahová befér), akkor lehetetlen egy – mindenki számára megfelelő – történelem feladatsor összeállítása. Nem feladatom, hogy eldöntsem, hogyan lehetne a fenti problémát megoldani, de nagyon időszerű lenne már összehangolni nemzeti történelmünk oktatását.

Aktuális kérdésként merült fel az is, hogy az általános képzésű iskolák II-III. szintje tanulóinak feladatsora ne egyezzen a tehetséggondozó vagy más típusú intézmények (líceumok, gimnáziumok) diákjainak kérdéseivel. Ennek okát minden szaktanár tudja: más a tantervi követelmény, az óraszám és a „gyerekanyag" is, amivel dolgoznak. Ezt szem előtt tartva, a KMPSZ a KMTF tanáraival kiegészülve már lehetőleg a következő évben külön feladatsort készít a líceumok és gimnáziumok diákjai számára. Az értékelés az elért százalékban történne, de mindenkinek a saját szintjéhez mérten. Így elkerülhetővé válna a jelenlegi áldatlan állapot.

Alább a 8-9. osztályosok számára készült feladatok típusáról és a feladatlap szerkezetéről ejtenénk pár szót. Azért nem tárgyaljuk a 10-11-esek témáit, mert azok nem a jelen sorok írója által voltak összeállítva.

Mint arról fentebb már esett szó, mindkét osztály első félévének teljes anyaga került rá a feladatlapra. A kérdések típusainak kiválasztását az a cél határozta meg, hogy minél sokoldalúbban próbáljuk felmérni a tanulók képességeit és anyagtudását. Ezt a célkitűzést szolgálta, hogy külön kerültek bele a fogalom, személy, esemény, kronológiai ismereteket kiemelő kérdések. Ezek a legelterjedtebb feladattípusok, bárhol s bármilyen történelemvetélkedőn fordulnak is meg gyerekeink. Ugyancsak hasonló feladatokat kapnak a felsőfokú intézményekbe felvételizők itthon és külföldön is. Utóbbi miatt hasznos gyakorlásoknak, próbáknak foghatók fel ezek a versenyek, s nem árt már általánosban elkezdeni őket. Ezekhez kapcsolódnak a *„ki mondta? mikor?"* ill. *„ki volt?"* jellegű kérdések. A biztos tudás próbája az egy- (*ka-*

kukktojás) vagy több választási lehetőséget felajánló feladat, amely mindkét osztálynál megtalálható. Leginkább a széles történelemlátást tesztelik a *„szerző és műve”* párosítását igénylő fordulók. Mindkét osztály feladatlapjának utolsó előtti része az előző évben tanult nemzeti történelem teljes évi anyagából kiemelt legáltalánosabb, legfontosabb tíz témájára/személyére kérdez rá. A 8. osztálynál tehát a kezdetektől 1790-ig, míg a kilencediknél az 1790-1900 közötti időszakból lettek megfogalmazva a kérdések. Utolsó fordulóba mindenhol az esszé került, ami a tanulóktól egy adott téma tömör és logikus kifejtését igényelte, s ezért lehetett a legtöbb pontot szerezni.

Néhány mondatban szólni kell az elért eredményekről is. A gyakorló szaktanár számára nem a résztvevők száma és a helyezés a legfontosabb, hanem a gyerek(ek) teljesítménye. A feladatlapokkal – helyes megoldás esetén – maximálisan 100 (száz) pontot lehetett elérni. Ennek a magas ponthatárnak legfontosabb oka a könnyebb százalék-kimutatási lehetőség volt. Így a pontozással egy időben, azonnal látjuk a tanulók elért teljesítményét is. A 8. osztályban a legmagasabb eredményt kivívott diák 85 (nyolcvanöt) százalékot ért el, ami már szépnek mondható, míg a kilencedikben a legtöbb csak 64 (hatvannégy) lett. Itt kell szólni arról is, hogy nagyon sok tanuló nem tudott mit kezdeni az esszékérdéssel, s mellőzve minden történelmi tényt (személy, dátum, hely, esemény), csak általánosságokat írt. Gondot okozott még a történelmi személyiségek beazonosítása is.

A versenyző gyereknek a helyezés, ám a pedagógiailag helyes szemléletű tanárnak a teljesítmény a fontos. Reméljük, a következő évben több szaktanár gondolja majd ezt velünk, szervezőkkel együtt, s hozza el legjobb tanulóit az egészséges megmérettetésre. A gyerek tapasztalatot, sikerélményt és gyakorlatot nyerhet. S mi, tanárok, úgyszintén.

A feladatok nem megoldhatatlanok. Mindnyájuk meggyőzésére álljanak itt az ez évi vetélkedő 8-9. osztályos feladatlapjai.

Írásbeli feladatsor a 8. osztály számára–2003

Az írásbeli feladat megoldásához 180 perc áll rendelkezésedre. Helyes megoldás esetén összesen 100 (száz) pontot lehet összegyűjteni. Először olvasd el a feladatokban megfogalmazott kérdéseket, majd alaposan gondold át válaszaid, s azután írd le. Nem egyértelmű áthúzás, javítás, stb. esetében arra a feladatrészre nem kapsz pontot. Az esszénél törekedj a fogalmazás tömörségére, az írás olvashatóságára. A feladatlapokra golyós- vagy töltőtollal írjál.

1. ***Előzményei (E) vagy következményei (K) voltak az alábbi események a nagy földrajzi felfedezéseknek? A megfelelő betűjelek (E vagy K) beírásával válaszolj! (5 pont)***

……óriási mennyiségű arany és ezüst áramlott be Európába

……az Atlanti-óceán a világkereskedelem legfőbb útvonala

……lecsökken az Európába irányuló fűszer-, arany- és luxusáruk mennyisége

……a török elzárja Európa kelet felé vivő hagyományos kereskedelmi útjait

……nagymértékű társadalmi és gazdasági átrendeződés indul meg

2. ***Ki kicsoda? Számokkal válaszolj! (5 pont)***

Magellán…
Vasco de Gama…
Marco Polo…
Amerigo Vepuci…
Kolumbusz Kristóf…

Afrika megkerülője
Kínát is bejárt velencei kalmár
Amerika felfedezője
a föld első körülhajózója
az Újvilág ismertetője

3. ***Mit jelentett az „akié a föld, azé a vallás” elv? Karikázd be a helyes válasz betűjelét! (3 pont)***

aki új földrészt fedezett fel, új vallást alapíthatott

aki földet művel, szabadon követhet bármely keresztény vallást

az adott földbirtokos vallását kellet követni a jobbágyainak is

egy adott országban mindenkinek a többségi felekezetbe kell átkeresztelkednie

4. ***Röviden határozd meg, mit jelentenek az alábbi kifejezések! Maximum egy mondatban! (14 pont)***

manufaktúra
hugenotta
vasbordájúak
ipari forradalom
gyarmat
kozák
hetman
szloboda
lajstromozott kozák
„kabineti” abszolutizmus
magyar „jakobinusok”
reformországgyűlések
önkéntes örökváltság
országgyűlési ifjak

5. ***Melyik országban uralkodtak az alábbi uralkodók? Írd melléjük az ország nevét! (8 pont)***

III. Iván
Szapolyai János
I. Péter
Mária Terézia
Hunyadi Mátyás
XIII. Lajos
Stuart Mária
Tudor Erzsébet

6. ***Milyen magyar történelmi események kapcsolódnak az alábbi dátumokhoz? Írd utánuk! (5 pont)***

1795
1805
1823
1825-27
1844

7. ***Ki mondta, mikor, mivel kapcsolatban? (8 pont)***

Párizs megér egy misét
Az állam én vagyok
Nekem itt szavam nincs. Nem vagyok tagja a követek házának.
Ipar nélkül az ország félkarú óriás

8. ***Milyen egyetemes történelmi események kapcsolódnak az alábbi dátumokhoz? Írd utánuk! (5 pont)***

1492
1517
1588
1618-48
1640

9. ***Kik voltak az alábbi személyek? Mit tudsz róluk? (10 pont)***

Luther Márton
Oliver Cromwel
Richelieu
Alba hercege
IV. Iván
Petro Szahajdacsnij
Bohdan Hmelnickij
Martinovics Ignác
Wessellényi Miklós
Széchenyi István

10. ***Mikor történtek az alábbi események? Írd utánuk a dátumot! (6 pont)***

Széchenyi felajánlása a MTA megalapításához

A magyar nyelv hivatalossá válik Magyarországon

Az ausburgi vallási béke aláírása

Utrechtben kikiáltják a Holland Köztársaságot

Bohdan Hmelnickij aláírja a „márciusi cikkelyeket” az ukrán földek Oroszországhoz való csatlakozásról

A regisztrált (lajstromozott) kozákság létrehozása

11. ***Milyen ukrán történelmi események kapcsolódnak az alábbi dátumokhoz?***

Írd utánuk! (5 pont)
1569
1596
1630
1648
1667

12. ***Párosítsd a szerzőket műveikkel! Számokkal válaszolj! (6 pont)***

Széchenyi István ……
Cervantes ……
Morus Tamás ……
Shakespeare ……
Kazinczy Ferenc ……
Kölcsey Ferenc ……
Fogságom naplója
Himnusz
Don Quijote
Hitel, Stádium
Hamlet, Rómeó és Júlia
Utópia

13. ***Az alábbi kérdések A magyar nép története 7. osztályos anyagához kapcsolódnak. Válaszaid írd a kérdések után! (10 pont)***

Mikor volt a honfoglalás?

Ki volt Magyarország első királya?

Mikor volt a mohácsi csata?

Kit neveznek második honalapítónak?

Ki fordította le először magyar nyelvre a Bibliát?

Mettől meddig tartott a Rákóczi-szabadságharc?

Melyik királyunkat tartották „igazságosnak”?

Ki vezette az 1514-es parasztháborút?

Melyik királyunk adta ki az aranybullát?

Mikor szakadt Magyarország három részre?

14. ***Esszékérdés. Az alábbi témát fejtsd ki bővebben, írásban, maximum egy oldalban. (10 pont)***

Mit tudsz Kossuth Lajosról és koráról?

Írásbeli feladatsor a 9. osztály számára – 2003

1. ***Határozd meg röviden a következő fogalmakat! Maximum egy mondatban (12 pont)***

Code Napoleon
Szent Szövetség
chartizmus
a „világ műhelye”
Ku Klux Klán
gubernyija
katonai telepesek
opriskok
Millennium
Lex Apponyi
vörösterror
málenykij robot

2. ***Milyen egyetemes történelmi események kapcsolódnak az alábbi dátumokhoz? (6 pont)***

1789
1813
1825
1853-56
1861-65
1870

3. ***Kit neveztek, ki volt (6 pont)***

Madam Deficit
a felvilágosodás „igazi atyja”
a polgárkirály
a vaskancellár
a vörös grófnő
az ukrán Petőfi

4. ***Ki monda, mikor? (8 pont)***

Németország vassal és vérrel lesz egyesítve

Tetemre hívom itt a Duna partján a magyar fővárost

A magyar hazát ma elsősorban nem a kard, hanem a kultúra tarthatja meg és teheti ismét naggyá.

Ukrán nyelv nem volt, nincs és nem is lesz

5. ***Milyen ukrán történelmi események kapcsolódnak az alábbi dátumokhoz? (6 pont)***

1812
1834
1846-47
1848. júniusa
1855
1861

6. ***Melyik évben történtek az alábbi események? (6 pont)***

az őszirózsás forradalom Magyarországon
a pengő bevezetése Magyarországon
Bonaparte Napóleont császárrá koronázzák
az egységes Olasz Királyság létrejötte
az emszi rendelet kiadása az Orosz Birodalomban
a Hromada mozgalom újjáéledése

7. ***Kik voltak az alábbi személyek? (6 pont)***

Bartók Béla
Szent-Györgyi Albert
Isaac Newton
Victor Hugo
Mikola Kosztomárov
Pantelemon Kulis

8. ***Milyen magyar történelmi események kapcsolódnak az alábbi dátumokhoz? (6 pont)***

1920. június 4.
1921-31
1938. november 2.
1941. június 27.
1946. február 1.
1943. januárja

9. ***Kakukktojás! Ki nem illik a sorba és miért?(3+6 pont)***

Linder Béla – Károlyi Mihály – Szamuely Tibor – Kun Béla

Kosztomarov – Sevcsenko – Muravjov – Kulis

Robespierre – Danton – Marat – Blanqui

Indoklás

10. ***Melyik ország uralkodója volt?(6 pont)***

Viktória királynő
II. Viktor Emanuel
Ferenc József
II. Sándor
II. Lipót
II. Miklós

11. ***Ki kicsoda? Számokkal válaszolj! (6 pont)***

Giuseppe Garibaldi…
Tarasz Sevcsenko…
Teleki Pál…
Volodimir Antonovics…
Nelson Admirális…
Illyés Gyula…
a trafalgari győző
a „hlopománok” vezető ideológusa
a Kobzos szerzője
a Pusztulás c. munka szerzője
a „vörös ezrek” vezetője
az ún. „vörös térkép” összeállítója

12. ***Mit jelentett az „Amerika az amerikaiaké” elv? A helyes választ karikázd be (3 pont)***

Európából több bevándorló nem telepedhet le Amerikában, de vissza sem

az európai államok nem terjeszthetik ki befolyásukat az amerikai kontinensen, de az USA sem avatkozik be az európai ügyekbe

az amerikai kontinensen csak amerikai állampolgárok alapíthatnak vállalatot, az európaiak csak résztulajdonosok lehetnek

minden hatalmat vissza kell adni az amerikai őslakosoknak, vagyis az indiánoknak, az európaiak csak ezután következhetnek

13. ***Az alábbi kérdések A magyar nép története 8. osztályos anyagához kapcsolódnak. Válaszaid írd a kérdések után! (10 pont)***

Kit tartottak a legnagyobb magyarnak?

Mikor volt a Kiegyezés?

Ki volt Magyarország első miniszterelnöke?

Mikor ünnepelték a honfoglalás 1000. évfordulóját?

Írj ide az 1848-49-es szabadságharc egyik jelentős hadvezérének nevét!

Ki volt a XIX. század második felének legnagyobb magyar festője, aki a Rőzsehordó nőt is festette?

Melyik városban végezték ki az 1848-49-es magyar szabadságharc 13 honvédtábornokát?

Melyik évben vált hivatalos nyelvvé a magyar Magyarországon?

Kit tartottak a haza bölcsének?

Ki írta a magyar Himnuszt?

14. ***Esszékérdés. Az alábbi témát fejtsd ki bővebben, írásban, maximum egy oldalban. (10 pont)***

MAGYARORSZÁG A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚBAN. A II. MAGYAR HADSEREG DONI KATASZTRÓFÁJA

Szamborovszkyné Nagy Ibolya,
a KMTF tanára

A vulkáni tevékenység tanítása helyi példák segítségével

Földrajz óráink egyik fontos mozzanata, hogy olyan dolgokat mutassunk be a gyerekeknek, hogy azáltal megérthessék a Földünkön végbemenő általános természetföldrajzi folyamatokat. Ez az elv különösen jól érvényesül akkor, ha helyi, mindenki számára közismert példákkal tudjuk ezeket szemléltetni. Így van ez a vulkáni tevékenység tanítása esetében is.

A vulkáni működés sok kérdést vet fel a tanulókban, érdeklődésük korukból fakadóan is fokozott a téma iránt. A 6. osztályban a magmatevékenység és a vulkáni működés tanításánál célszerű lenne helyi példákat felhozni és szerencsére némi kutatás után módunk is nyílik erre. Kárpátalja területén húzódik ugyanis a Vihorlát-Gutini vulkáni vonulat, amely a neogén során keletkezett. Az egész vonulat fejlődését nem igazán érdemes részletezni földrajz órán, viszont egyes magaslatainak megemlítése hasznos lehet. Ilyenek a Kárpátalján található várhegyek (huszti, munkácsi, nevickei, ungvári), amelyek szintén vulkáni eredetűek. Az alábbiakban ezek közül a Huszti várhegyet szeretném bemutatni. Ezt az anyagot megfelelően szelektálva használni tudjuk a 6-8. osztályokban vagy akár szakköri foglalkozás keretein belül, amellyel kézenfoghatóbbá tehetjük a tanulók számára a vulkáni működést, könnyen kapcsolatot teremthetünk különböző tantárgyak között (például történelem), s többek között fejleszthető a gyerekek identitástudata is.

A várhegy Huszt központjától kb. 1 km-re egy meredek dombon található. Közelében ömlik a Tiszába a Huszt és a Baranya folyócska. Alakja megtévesztően kúpos kinézetű. Formájából ítélve akár vulkáni kúpnak is nézhetnénk. A hegy oldalában nincsenek bányák, mint például a Fekete-hegy esetében, de vulkanikus eredetét a felszínre bukkanó tömbös, illetve a déli oldalon felaprózódott törmelékes kőzetmaradványok egyértelművé teszik.

A várhegy nem egyedüli vulkanikus képződmény a környéken. Szerves része a Vihorlát-Gutini vulkáni vonulatnak, amely észak-nyugat dél-kelet irányban (Vihorlát, Szinyák, Borló-Gyil, Nagyszőlősi-hegység, Avas, Kőhát, Gutin) szeli át Kárpátalját és nyúlik át a mai Románia területére. A vonulat tagjai a neogén (15-10 millió év) során képződtek. A várhegy e hegységképző folyamatok második felében keletkezett, egyidőben a Fekete-heggyel és környezetével. Maga a várhegy – bármilyen furcsának is tűnik – egy parazitavulkán maradványa.

Huszt és Iza környékén több ilyen vulkáni képződmény maradt fenn. Így például a Nagyág jobb partján, Iza mellett szintén vulkáni képződményt találhatunk. Magassága valószínűleg megközelítette az 500 métert.

Sajátos vonásként jegyezhetjük meg e vulkanikus képződménynél a jellegzetes differenciálódást, amely arra utal, hogy képződése vízben mehetett végbe.

A huszti várhegy mérete aktív korában néhány száz méter lehetett és egy sokkal nagyobb rétegvulkán (sztratovulkán) élősködőjeként jött létre. Ennek központi része Huszttól Nyugatra helyezkedett el. A rétegvulkánokra jellemzően több százezer éven át építette rétegeit, majd egy végzetes robbanás pusztította el. A külső erők tovább rombolták megmaradt részeit. Mostanra csak parazitavulkánjai maradtak fenn, mint például a huszti várhegy.

Egyes kutatók szerint ezek a folyamatok 9.7–13.4 millió évvel ezelőtt mentek végbe. Ekkor keletkezett a huszti kapu is, melyet a huszti vár hivatott volt ellenőrizni és amely keletkezésekor egy egységet alkotott, míg a Tisza egyfajta kaput nem formált belőle.

Berghauer Sándor

Irodalomjegyzék:

Малеев Е. Ф.: Неогеновый вулканизм Закарпаття, Кийев 1964.

Шакин В. А.: Геологическая карта Украинских Карпат, М 1:200000.,УКрНТРА, 1976.

Приходько М. Г.: Краткая геологическая характеристика основных замковых гор украинского Закарпатья, 1997(különlenyomat).

Лазаренко Є. А.: По вулканическим Карпатам, Издательство „Карпати”, Ужгород, 1979.

Deschmann Alajos: Kárpátalja műemlékei, Pannon Nyomda, Budapest, 1990.

Regélő váraink

A munkácsi vár vidékünk legjelentősebb, legépebben fennmaradt vára. Fontossága miatt neve évszázadokon keresztül ismert volt messze földön. Olyan történetek és legendák színesítik kialakulását és múltját, amelyeket megismerve a gyerekek, de még a felnőttek is egy nagyszerű élménnyel lesznek gazdagabbak.

A vár látképe dél felől. Lám Sándor akvarellje, 1862

Anonymus írásai szerint a munkácsi vár múltja a honfoglalás korába nyúlik vissza. Szerinte a helység nevét az átkelés „nagy munkájáról" kapta. A „nép hamis meséi" – ahogyan Anonymus írja – sokkal színesebbek. Egy közismert legenda szerint az itt található várat – szintén nagy munkával – a honfoglalás ideje alatt építették Álmos vezér parancsára negyven nap alatt [3, 9]. Más mondák szerint ez az építkezés sokkal nagyobb volt.

Valamikor nagyon régen a gyorsfolyású Latorca síkságra érésénél, ahol ma Munkács található, egy fejedelem telepedett le kíséretével együtt. Az itt élő embereket munkára fogta és megparancsolta nekik, hogy építsenek neki egy várat, mivel nincs hol laknia. De természetesen az uraság nem egyszerű várat kívánt magának építtetni. Olyan lakhelyet szeretett volna, amely magányos hegy tetején, a Latorca folyótól nem messze áll. Mivel ilyen magaslat nem volt a környéken, megparancsolta alattvalóinak, hogy hegyet is építsenek [8, 70-71].

Ezer napon és éjszakán át dolgoztak az emberek, hordák a földet talicskával, a köveket pedig a hátukon cipelték. Megépítették a hegyet, majd nemsokára a vár is elkészült. A vár neve innét, a „nagy munka" kifejezésből ered. A szláv néphagyomány szerint a helység neve pedig az orosz *мука* (= kín) szóból származik [6, 40-41].

A várhegy keletkezése természetesen nem egészen így ment végbe. Oldalát megfigyelve felszínre bukkannak a tömbös szerkezetű, szürkés árnyalatú andezitek és dacitos andezitek. Ezek egyértelműen vulkáni eredetre utalnak. A várhegy felszínre kerülő részeit a múltban többször átformálták. A tökéletesség érdekében igyekeztek meredekebbé tenni a hegyoldalt, és a vársíkot is elegyengették.

Az akkumlációs síkság közepén teljesen különálló magányos várhegy, fontos stratégiai helyet foglalhatott így el. Kedvezőbb pozíciójából fakadóan tökéletesen ellenőrizni tudta a Latorca völgyén át vezető fontos nemzetközi útvonalat.

A munkácsi várhegy a vulkáni vonulat többi tagjával együtt a neogén során jött létre. Mindazok ellenére, hogy a várhegy a Latorca bal partján helyezkedik el, a jobb parton lévő Szinyák hegységhez tartozik, és a nem messze található Palánk vulkáni komplexum része (amely egyike a Kárpátalján található sztratovulánoknak) [7, 1-3]. Tengerszint feletti magassága 188 méter. A tetején lévő vársík legmagasabb pontja 68 méterrel emelkedik a síkság felé és észak – délkelet irányban lejt, így a vársík déli része 26 méterrel fekszik alacsonyabban. Hossza 408 méter, szélessége 266 méter. A vársík maximális szélessége 110, hossza 250 méter [2, 182].

Megismerkedni e várral valamennyi magyar és nem magyar érzelmű ember számára hasznos lehet. Látványa egy osztálykirándulás alkalmával különösen nagy hatást gyakorolhat a tanulókra. A munkácsi vár megtekintése nemcsak a kézzelfoghatóság örömét nyújthatja a diákoknak, hanem egyúttal felfedezhetik Kárpátalja kincseit, eszmei értékeit is.

Berghauer Sándor

Felhasznált irodalom:

1. Deschmannn Alajos: Kárpátalja műemlékei. Pannon Nyomda, Budapest, 1990.

2. Horváth Zoltán – György-Kovács Sándor: Kárpátalja kincsei. Masszi Kiadó és Romanika Kiadó, Budapest, 2002.

3. Keresztyén Balázs: Rákóczi virágai. Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest, 1992.

4. L ászló Gyula: Emlékezzünk régeinkről… Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1979.

5. Medvigy Cirill: Munkács geográfiája. Glóbus Műintézetek és Kiadóvállalat R-t, Budapest, 1917.

6. Павленко Г. В.-Балагурі Е. А.: Історія Мукачева. І. Том, „Патент", Ужгород, 1998.

7. Приходько М. Г.: Краткая геологическая характеристика основных замковых гор украинского Закарпатья, 1997(különlenyomat).

8. Лазаренко Є. А.: По вулканическим Карпатам, Издательство „Карпати", Ужгород, 1979.

Iskola – gyermek – pedagógus

Egy csapat vagyunk, együtt dolgozunk

Az iskola van a gyerekért, nem a gyerek az iskoláért – hangoztatjuk olykor a már-már közhelyszerű megfogalmazást. De valóban meg is teszünk mindent annak érdekében, hogy a gyermek jól érezze magát az oktatási intézményben? Éreztetjük-e vele, hogy itt ő a legfontosabb? Az ACSI (Association Christian School) által kiadott szakmai lapban (Christian School Education - Keresztyén Iskolai Oktatás) több cikket is olvashatunk arról, hogyan közelítsük meg e kérdést, hogyan viselkedjünk, mit tegyünk például az iskolakezdés első időszakában. Ezek közül az írások közül válogatott a Közoktatás számára néhányat Demeter László, a Keresztyén Iskolák Nemzetközi Szövetsége oktatási tanácsadója.

Meg akarunk ismerni!

Az első tanítási napon, szakítson külön időt arra, hogy leüljön az osztállyal, s részletesen menjen végig a névsoron. Kérje meg a gyermekeket, hogy érthetően mondják el a nevüket. Kérdezze meg, hogy milyen megszólítást, becenevet részesítenek előnyben. Ellenőrizze, hogy helyesen van-e beírva a nevük a naplóba. Külön gonddal ellenőrizze a tanulók fontosabb adatait. (A kisebb gyermekek esetében célszerű lehet a napközis tanárok bevonása ebbe a feladatba; az idősebb diákok maguk is leírhatják a nevüket.) Ha új tanulók érkeznek az osztályba, akkor ne felejtse el ezt az eljárást velük is elvégezni. Az újonnan érkezőknek különösen szükségük van arra, hogy érezzék: szívesen látják őket.

Ha mód nyílik rá, szánjon arra is időt, hogy a gyerekek töltsenek ki egy rövid kérdőívet azokról a kérdésekről, amelyeket az Ön tudomására kívánnak hozni, például hobbi, érdeklődési területek, családi információk, kedvenc állatok. Nagyon sokat számít, ha látják: Ön tiszteli őket és törődik velük annyira, hogy figyel a részletekre. Ha helytelenül írják vagy hibásan ejtik ki a nevüket, azt gyakran személyes kérdésnek tekintik (éppúgy, mint a felnőttek!) és úgy értelmezik, hogy Ön nem kedveli őket.

Ez a kérdés magától értetődőnek tűnhet, de a tanítással töltött éveim során kellemetlen meglepetésként éltem át, hogy egy-két tanár nem fordított kellő időt erre. A kérdés megéri a kezdeti időbefektetést.

Diane E. Speake, korábban a San Jose-i Milpitas Christian School and Futurekids, Inc. (Kalifornia) intézményben dolgozott, jelenleg Írországban él.

Együtt dolgozzunk!

A tanévkezdet előtt a következő szövegű levelet küldjük haza a szülőknek. A levelet és az abban felsorolt dolgokat egy kis csomagba rakjuk s annak a felismerésére bátorítjuk a szülőket, hogy az idén egy csapat vagyunk, együtt dolgozunk!

Kedves Szülők!

Küldünk egy kis mindenes csomagot, hogy segítsünk a negyedik osztályra való felkészülésben. A toll arra szolgál, hogy bármikor megírhassa nekünk kérdéseit és észrevételeit. A pamutgombolyag azt jelképezi, hogy gyengédséggel és tapintattal kezeljük gyermekét és kérdéseit. A gumiszalag arra emlékeztet bennünket, hogy legyünk rugalmasak. A rágógumi azt szimbolizálja, hogy ragasztó módjára össze kell tartanunk, annak érdekében, hogy a legjobb nevelést nyújthassuk gyermekének. A csokis habcsók arra kívánja emlékeztetni Önöket, hogy öleljék meg és csókolják meg Istentől kapott becses ajándékukat. Nagyon várjuk, hogy együtt dolgozhassunk Önökkel ebben a tanévben!

Az Úr szolgálatában

Nancy Bradley, Kelly Urban, Jan Frost, Lakeland Christian School, Lakeland, Florida

Csak a győzelem számít?

Néhány évvel ezelőtt egy híres futballedző a következőképpen nyilatkozott: „A győzelem nem minden, hanem az *egyetlen*, ami számít." Eredetileg a keresztyén közösség elvetette ezt a filozófiát s úgy nyilatkozott, hogy ez nem a mi felfogásunk. Ez a határozott elhatárolódás azonban az utóbbi időben elhalványult, bizonytalanná vált a keresztyén iskolákban. A diákok, szülők, illetve az iskolairányítók más és más elveket vallanak az atlétika kapcsán. Egy alig elérhető, bizonytalan profi szerződés vagy egy nemzeti ligás megbízás megrontja és meghatározza célkitűzéseinket.

Eredetileg az volt az iskoláink célkitűzése, hogy gyermekeinket Jézus Krisztus képéhez igazítsuk, s az Ő jellemét jelenítsük meg példaképként. Az iskolai programok összeállítása során ez a cél vezérelt bennünket. Most azonban meggyőződésünk szembekerül a szülők elvárásaival.

Fontos, hogy helyesen értelmezzük az iskolai atlétika szerepét. Egyesek számára az atlétika nem más, mint intézményen belüli program ebédidőben. Mások úgy látják, hogy ez működteti az iskolát. Akárhogy is, az atlétikai programot az iskola alapvető értékeinek kell meghatározniuk, amelyek három alapelvet kell hogy tükrözzenek!

Először is, a hangsúlyt a jellem nevelésére kell helyezni. Egy atlétát többek között elszántságra, intenzív munkára és szorgalomra kell nevelni. Edzőként az a tapasztalatom, hogy az atlétikai környezetben történő jellemedzés istenfélő fiatalokat nevel. Meg kell tanítanunk őket a krisztusi magatartásra, hogy felkészüljenek az élet versenyhelyzeteire. Másodszor: atlétáinkat meg kell tanítanunk a vesztesekkel való együttérzésre. Egy nem régi statisztikai adat szerint a mai keresztyének kilencven százaléka soha nem vezetett el senkit a Krisztusban való személyes hithez. Atlétáinknak meg kell tanulniuk úgy tekinteni sportáguk küzdőterére, mint Krisztus szellemiségének közös átélésének színterére. A mérkőzések utáni összejövetelek – ahol Bibliát vagy vallásos anyagokat osztanak ki pizzával egyetemben – a Máté evangéliuma 28. részében leírt alapértékeket közvetítik. Időt kell szánnunk arra, hogy meg tudjuk mutatni diákjainknak, hogyan osszák meg egymással hitüket, hogy képesek legyenek beszélni a bennük lévő reménységről.

Harmadszor: legyenek az egész világ keresztyénei, akár rövid távú, a sport közvetítésével ható igehirdetés vagy teljesidős misszionárius tevékenység révén. Közel ötven esztendővel ezelőtt történt, hogy egy fiatalember – aki csapata büszkesége volt – végzős volt egy keresztyén főiskolán. Egy keleti utazása során meg-

ismerkedett a külföldi missziók kihívásával. Szülei istenfélő embernek nevelték s imádkoztak azért, hogy Isten elhívja egy keresztyén főállásba. Nos, diplomaosztáskor két dokumentumot tartott a kezében – egy NBA ligás szerződést, hogy a Pistons csapatában játszhat, valamint egy levelet arról, hogy felvételt nyert egy teológiára. Nehéz választás előtt állt? Mivel istenfélő szellemben nevelték, ezért együtt érzett az elesettekkel, keresztyén világnézettel rendelkezett, s a rákövetkező ősszel beiratkozott a teológiára. Amikor a múlt nyáron nyugdíjba vonult, miután harminchét éven át szolgált ugyanabban a templomban, egyértelműen lemérhető volt, hogy milyen hatással volt mások életére. Jól választott.

A társadalom változik, de Isten Igéje nem. Amikor az Ő elveinek csorbítatlan betartását tanítjuk, Isten örökkévaló gyümölcsöt ad, fiataljaink jó döntéseket hoznak s Krisztus szellemét adják tovább embertársaiknak – ahogyan apám is tette.

David Jackson, atlétikai igazgató és egyetemi kosárlabda edző, Dayton Christian Schools, Dayton, Ohio

Reformpedagógia – új szelek a nevelésben

Intő helyett párbeszéd

Minden emberi kapcsolatra igaz, hogy őszinte érdeklődéssel kell a másik személyisége felé fordulni. Vonatkozik ez a tanár-diák kapcsolatra is.

Törvényszerű, hogy a pedagógushoz társított érzéseket kivetítjük a tantárgyra is, amit tanít. A tanár-diák kapcsolat sok különleges, a többi kapcsolattól eltérő elemet tartalmaz. A legfontosabb jellemzője, hogy a két félnek különböző céljai vannak: a tanár tanít, átadja tudását, a diák tanul. A tanítás, a tanulás akkor válik mindkét fél szempontjából eredményessé, ha a tanár és a diák között jó az összhang, zökkenőmentes az együttműködés. Ám gyakran adódnak konfliktusok. A tanár-diák összetűzések oka, a tapasztalatok szerint, általában valamilyen kommunikációs zavar. Amely a legtöbb esetben a tanár hibájából ered. Ez lehet a tanuló iránti ellenszenv, egy megtett ígéret be nem tartása, következetlenség, stb. Egyébként pedig a tanár-diák konfliktusban a gyerekek, lévén szociálisan alacsonyabb szinten állók, mindig privilégiumot élveznek a pedagógussal szemben. Mármint ez a határozott véleménye Vaszil Petrusznak, a Kárpátaljai Megyei Pedagógus-továbbképző Intézet égisze alatt működő szociális és pszichológiai szolgálati központ vezetőjének.

– A gyermekpszichológia, mint tudomány, Ukrajnában tíz évvel ezelőtt kapott központi szerepet. Kárpátalján is a kilencvenes évek elején jött létre az általam képviselt szolgálati központ – indítja beszélgetésünket Vaszil Petrusz. – Kárpátalján jelenleg a 708 iskolából mindössze 123-ban van iskolai pszichológus és két szociál-pedagógus, köztük 26 szakember Ungváron dolgozik. A legkevesebben a beregszászi, a munkácsi, a perecsenyi és a nagybereznai járásban, ahol mindössze egy-egy ilyen szakember tevékenykedik. Sajnos, a nagyszőlősiben nincs egy sem. Ez azzal magyarázható, hogy az oktatási törvénynek megfelelően 500 gyerekre egy fél állás, míg 900 tanulóra egy teljes állás tölthető be. De mivel a falusi iskolákban az egyre zsugorodó diákkontingens ezt nem teszi lehetővé, Ivan Rizak, a megyei állami közigazgatás elnöke rendeletet hozott, hogy megyénk minden oktatási intézményében iskolai pszichológusokat kell alkalmazni. Hiszen szakemberek hiányában az osztályfőnökökre, illetve az iskola vezetésére hárult az a feladat, hogy megoldja felmerülő konfliktusokat.

– Három periódusra osztható a gyermekkrízis: az első az iskolakezdéssel járó félelem, az adaptáció a környezethez. Másodikként az ötödik osztályba lépéssel bekövetkező új változások említhetők, amikor a négy éven át megszokott tanító nénit új arcok, új tanárok váltják fel, majd a felső osztályokba lépéssel beköszönő kamaszkor, a pályaválasztás kényszere, a félelem az életbe való kilépéstől - mondja Kuzma Natália iskolapszichológus.

Nyugaton már szinte megszokott dolog, hogy ha az embernek valamilyen problémája merül fel az életben, pszichológushoz fordul. A hazai tapasztalatok szerint ez még nagyon idegen és távoli tőlünk.

A reformpedagógiának megfelelően viszont, amolyan hallgattassék meg a másik fél is elvre építve, már a gyerekek álláspontjait is figyelembe veszik.

A tavalyi tanév folyamán a megye iskoláiban 120852 egyéni diagnosztizálást végeztek el a gyermekpszichológusok és 1431 esetben került sor konzultációs szaktanácsadásra, 2690 foglalkozás alkalmával pedig a tanulási zavarokkal küszködő, illetve hiperaktív gyerekeket fogadták.

– Általában az emberi kapcsolatokra is vonatkozik, hogy nemcsak mimikával, de testbeszéddel is kifejezhetjük érzéseinket - véli Kuzma Natália. – Megváltoztathatja a szavaink értelmét például egy vállrándítás, vagy ajakbiggyesztés. Például a tanár megkérdezi: miért nincs kész a házi feladat? A tanuló pedig egy rövid „csak" után vállat von és mereven a földet nézi. A pedagógusnak ilyenkor jogában volt beírni egy rossz jegyet, vagy intőt az ellenőrzőbe. De most már lehetőség van arra, hogy órák után szakemberhez küldje, melyen egy őszinte beszélgetés keretében tisztázódhat a probléma oka. Ha lustaság, hanyagság a kiváltója a házi feladat elkészítése elmulasztásának, akkor a büntetés jogos, mehet a naplóba a rossz jegy, a megrovás. De... Lehet a háttérben bármi. Családi illetve az osztályközösségen belüli gond is. A lényege a reformpedagógiának, hogy figyeljünk a gyerekre. Tiszta szívvel, nyílt tekintettel, megértéssel forduljunk feléjük, minden esetben hallgassuk meg őket is. Ha úgy látjuk, szükség van rá, ne féljünk szakemberhez, pszichológushoz fordulni.

Fedák Anita

Kiút a kilátástalanságból

Nehéz sorsú gyermekek támogatása

A legtöbb ember, amikor végigmegy városaink utcáin, s ott tétlenül kóválygó, csavargó vagy éppen kéregető, kocsimosó, kocsimegőrző gyerekeket lát, felháborodik: hol vannak ezeknek a szülei?! Hol vannak a hivatalos személyek, akiknek foglalkozni kellene ezekkel a gyerekekkel?! S mint akinek semmi köze hozzájuk, megvető pillantások kíséretében megy el mellettük. Pedig némelyikük bizony nem tehet arról, hogy ilyen sanyarú sors jutott neki osztályrészül. Mint ahogy az egyik anyához szóló dal is mondja: nem én kértem tőled az életet… A gyerek nem választhatta meg, milyen családba szülessen. S ha mindannyian közömbösek maradunk iránt uk, bizony az életük zátonyra fut. Olyanok ők most, mint aki a szakadék szélén táncol: ha meg tudnak kapaszkodni egy felénk nyújtott segítő kézben, akkor talpon maradnak, ha nem – menthetetlenül a mélybe zuhannak. Ahonnan már nincs visszaút.

A beregszászi református egyház, s annak lelkipásztorai felkarolták az utcán, a templom környékén csellengő gyerekeket. (Tudatosan kerüljük az utcagyerek kifejezést, mert ezek a fiatalok határozottan tiltakoznak ez ellen a megnevezés ellen.) A gyülekezeti teremben Taracközi Ferenc tiszteletes nagy türelemmel foglalkozott velük, bibliai történeteket beszéltek meg közösen, és zsíroskenyér-akciójukat is beindították: heti egy alkalommal vajas kenyérrel, teával vendégelték meg őket. Az ifjúsági csoport tagjaival még közös zsíroskenyér-estet is szerveztek. Miután beindult az idősek számára az ingyenkonyha, ezek a gyerekek is naponta meleg ebédet kaptak.

Három éve Badó Norbert missziónárius kezdett el foglalkozni ezekkel a gyerekekkel. Vele beszélgettünk a kezdetekről, a jelenről és a további tervekről.

– Új fejlemény, hogy ez év februárjában bejegyzésre került a Beregszászi Jótékonysági Alapítvány Utcagyerekek Megsegítésére, illetve holland testvéreink támogatásával sikerült egy missziós házat is megvásárolnunk itt, Beregszászon. Ennek köszönhetően áthelyeztük székhelyünket a város központjából Csigaszugba. Kertes házról lévén szó többféle foglalkoztatásra van mód.

Ott jártunkkor is tucatnyi fiú állta körbe a pingpongasztalt, s mindenki türelmesen várt sorára, hogy asztaliteniszezhessen. Mint megtudtuk, gyakran mennek el a közeli iskola sportpályájára, ahol nagy focimeccseket rendeznek. És nemrég horgászfelszerelést is vásároltak, így a közeli bányatavakra, de még Bégányba is elmennek – természetesen felnőtt felügyelete mellett – horgászni.

– Az egyik legfontosabb feladatunknak tartjuk, hogy megtanítsuk ezeket a gyerekeket tanulni és dolgozni, hogy felelősségtudatot ébresszünk s valamilyen jövőképet formáljunk bennük – folytatja Norbert. – A tanév folyamán minden lehető módon próbáltuk ösztönözni őket, hogy iskolába járjanak, s hogy tanuljanak. Délutánonként a kisebbeknek segítettünk a házi feladat elvégzésében. Jelenleg 25 gyereket (11-től 20 évesekig) tartunk nyilván, s közülük bizony csupán féltucatnyian járnak rendszeresen iskolába. A nagyobbak számára mindenképpen az jelentheti a megoldást,

ha munkába állnak. Néhányuknak már sikerült munkahelyet találni, van, aki a rádiógyárban, van, aki egy pékségben kenyérkihordó, van, aki a fűrésztelepen dolgozik. Persze már van olyan is, akit elbocsátottak. De ez másokkal is megesik, ezért nem szabad általánosítani. Egyébként nagyon örülünk annak, hogy néhány presbiter a gyülekezetben elvállalta: megtanítja saját szakmáját – asztalos, hegesztő, kőműves – egy-egy fiatalembernek. Emellett mindannyiukat megpróbáljuk a mezőgazdasági munkára szoktatni. Nagydobronyi lévén magammal hoztam a földművelés szeretetét, ezt megpróbálom nekik is átadni. Kis részlegünkön igyekszünk magunk megtermelni a szükséges krumplit és zöldséget. Akik már dolgoznak, azok egy jelképes összeget – havi tíz hrivnya – fizetnek az étkezésért. Ez azért szükséges, hogy megtanulják: az életben nem fognak mindent készen kapni, meg kell dolgozni mindenért. És felelősséggel tartozunk egymásért, meg magunkért is. Próbáljuk takarékosságra is szoktatni őket, a pénz megbecsülésére, hisz eljön az idő, amikor mindannyian kénytelenek lesznek gondoskodni magukról, s később családjukról is. Nekünk, akik vállaltuk ezt a missziót, példát kell mutatnunk mindenben. El kell nyerni a bizalmukat, hogy bátran forduljanak hozzánk minden gondjukkal, bajukkal. Következetesen szigorúaknak kell lennünk, de emellett nagy-nagy szeretettel fordulni felénk. Nagy felelősség, nehéz teher ez, de ha szeretettel végezzük, akkor könnyűvé válik. Erre törekszünk, hisz Isten ezt a feladatot bízta ránk.

Úgy tűnik, az eredmény sem marad el. Ezek a fiatalok ma már szívesen segítenek a szomszédoknak is a kerti munkában, az udvar takarításában, a szemét elhordásában stb. A missziós házat pedig – ahol napközben tartózkodnak - otthonuknak tekintik, így ügyelnek a rendre is. Megszokták már, hogy egyedül terítenek, s evés után leürítik maguk után az asztalt. Szívesen használják a fürdőszobát, s egyedül ki is mossák itt ruháikat, ha pedig az elszakadt, varrógép áll rendelkezésükre, hogy megvarrják azt, vagy segítséget kérnek a misszió munkatársaitól. Van, aki fizetése egy részét, vagy éppen az árvasági segélyt letétbe helyezi, hogy egyszer majd meg tudja kezdeni önálló életét. Úgy tűnik, az Alapítványnak köszönhetően megtalálni vélik a kiutat a kilátástalanságból. Mindezért Istené legyen a dicsőség.

Kósa Eszter

A válás a statisztikai adatok tükrében

Az utóbbi néhány évtized alatt a világ „civilizált" országaiban élők körében egyre nagyobb teret nyert a válás, mint a társas élet problémáinak reális megoldása (1.táblázat). Sarkalatosan fogalmazva azt is mondhatnánk, hogy a család egységének, a vallásos közösségnek a bomlását a fogalmak átértékelődése hozta magával. (A tradícióit, vallási hagyományait fenntartó országok lakosainak körében jóval kevesebb a válás. Például Törökország, Írország stb.). Magyarország és a Szovjetunió volt köztársaságai a második világháborút követően gyorsan felzárkóztak ilyen téren Nyugat-Európa éllovasaihoz.

Jelenleg Magyarországon évente megközelítőleg 25 000 válást regisztrálnak, ezer fennálló házasságra 560 házasságbontás jut. Ukrajna esetében is hasonlóan rossz a helyzet (itt az egy hónapra jutó válások száma meghaladja a 14 000-t! – lásd táblázat), amit tovább ront a világon egyedülálló demográfiai krízise.

Ukrajna megyéit vizsgálva jelentős eltérések tárhatók fel (2. táblázat). Vannak olyan területek az országban, ahol a válások száma meghaladja az egybekelések számát (Krimi Autonóm Köztársaság, Mikolájevi terület), míg máshol, például Kárpátalján a válások aránya a házasodások egy harmadát teszi ki.

Érdekes összevetni ilyen tekintetben Magyarország és Kárpátalja adatait. A különbség szembetűnő. Magyarországon a 15 évesnél idősebb lakosok 9 %- az elvált, míg Kárpátalján ez az érték 4,7 % (ezt szintén a „civilizációs ártalmakkal" magyarázhatjuk – Kárpátalja urbanizációs szintje csak kevéssel haladja meg a Magyarországénak felét).

A statisztikai vizsgálatok azt is bizonyítják, hogy a válási készség hagyományozódik: akiknek a családjában az előző generációban is történt már válás vagy különélés, azoknak magasabb az arányszámuk a válók között. Az átlagosnál magasabb a válással végződő házasságok száma továbbá akkor, ha a jegyesség feltűnően rövid; ha a házasságkötés az átlagosnál fiatalabb korban történt; ha a szociális státus és az átlagműveltség különösen alacsony. A válási szándék indoka általában a következő:

– hűtlenség
– házastárstól elvárt elismerés, figyelmesség hiánya
– testi-lelki erőszak
– az alkoholizmus

(HÉZSER 2001, 92.).

Súlyos problémát jelent, hogy a válások háromnegyede gyermekes családokat érint. Az esetek túlnyomó többségében a gyerek, vagy gyerekek az anya gondozásában maradnak. Csak minden 7-8. válás után kerülnek a gyerekek az apához.

Berghauer Sándor

1. táblázat. A válások számának növekedése különböző országokban
(1000 házasság/válás)(BOROKOV V.A alapján)

	NAGY-BRITANNIA	AUSZTRIA	SZOVJETUNIÓ	MAGYAR-ORSZÁG	FRANCIA-ORSZÁG	BULGÁRIA
1965	107	145	161	227	107	82
1975	322	197	342	277	156	161
1984	404	296	363	324	291	223

2. táblázat. A népességszám és a családi állapot változása Ukrajnában
(2003. január hónap)(AZ UKRÁN STATISZTIKAI HIVATAL adatai alapján)

	Születés	Halálozás	Természetes szaporulat	Házasságok száma	Válások száma
Donyeci	2801	8248	-5447	1445	1350
Kárpátalja	1230	1623	-393	640	208
Krimi Autonóm Köztársaság	1390	3179	-1789	563	647
Lembergi	1923	3632	-1709	675	535
Mikolájevi	916	2209	-1293	354	420
Odesszai	1623	3917	-2294	738	593
Vinnicai	1294	3371	-2077	561	538
Zsitomiri	1070	2550	-1480	412	408
Ukrajna	33141	78635	-45494	15163	14086

Irodalomjegyzék:

1. ANDORKA RUDOLF: *Bevezetés a szociológiába*. Osiris Kiadó, Budapest, 2001.
2. ERIKSON, ERIK H.: *Gyermekkor és társadalom*. Osiris Kiadó, Budapest, 2002.
3. HÉZSER GÁBOR: *Miért?.,* Kálvin Kiadó, Budapest, 2001.
4. Magyar Statisztikai Zsebkönyv. Budapest, 1999.
5. www.ukrstat.gov.ua/niistat/operativ/operativ/2003/ds/pp/022003.html…

	Férfiak				Nők			
Korosztály	Hivatalos vagy nem hivatalos házasságban élők	Nőtlen	Özvegy	Elvált	Hivatalos vagy nem hivatalos házasságban élők	Hajadon	Özvegy	Elvált
15-19	1,3	98,6	--	0,1	11,4	88,2	--	0,4
20-24	25,1	73,9	--	1,0	57,2	38,7	0,3	3,8
25-29	64,1	32,0	0,1	3,8	78,4	13	0,8	7,8
30-39	82,8	10,9	0,3	6,0	83,4	5	2,4	8,8
40-49	87,5	5,7	1,2	5,6	80,9	2,9	7,3	8,9
50-59	89,1	2,9	3,5	4,5	70,0	2,9	19,9	7,2
60-69	85,8	1,8	9,8	2,6	50,0	4,1	42,0	3,9
70-	72,3	1,4	25,3	1,0	22,5	5,2	70,8	1,5
Átlag (15 év felettiek esetében)	66,3	26,8	3,3	3,6	60,2	16,7	17,3	5,8
Magyarország népessége családi állapot szerint (1999) (Magyar Statisztikai Zsebkönyv, 1999)								
Átlag (15 év felettiek esetében	56,7	31,5	3,9	7,9	50,3	21,2	18,2	10,1

3. táblázat. Kárpátalja népessége családi állapot szerint (2001)
(Az Ukrán Statisztikai Hivatal adatai alapján)

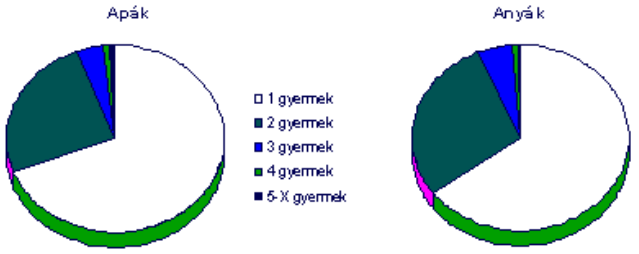

1. ábra. A gyerekkel elvált szülők gyermekeiknek száma

Nyitott Iskola – Tanuló Társadalom

Nyitott Iskola – Tanuló Társadalom címmel rendezte meg szakmai konferenciáját az Országos Közoktatási Intézet (OKI) Budapesten 2003. október 2–3-án.

Fő témája az élethosszig tartó tanulás volt. A szakmai konferencia céljai között szerepelt: a hazai közoktatás fejlesztéséhez szükséges tudás bővítése, javaslatok és elgondolások áttekintése és megosztása, az OKI-ban zajló kutatások és fejlesztések eredményeinek a bemutatása és megvitatása szakmai partnereinkkel, az élethosszig tartó tanulási paradigma céljáról és a közoktatás számára adódó következményekről folytatott közös gondolkodás és együttműködés kialakítás a pedagógusokkal, valamint a közoktatás más szereplőivel.

A konferencia szakmai programja bemutatta és értelmezte azokat a kihívásokat, amelyet az élethosszig tartó tanulás modelljének kialakulása kapcsán érte a hazai közoktatás intézményrendszerét és annak minden szereplőjét. A konferencia előadásai áttekintették azt a folyamatot, ahogy az oktatás (és képzés) egyes szintjei hozzájárulnak az élethosszig tartó tanulás folyamatához. Az előadásokon hallhattuk, hogy a tanulási lehetőségek széles skálájának megteremtése hozzájárulhat az esélyegyenlőtlenségek csökkentéséhez. Az élethosszig tartó tanulás szemléletének elterjedése pedig megváltoztatja az iskolai oktatás célját: felismertetni az egyénnel, hogy a munka világában és a társadalmi életben akkor gazdagodnak az esélyei, ha folyamatos tanulással fejleszti képességeit.

Az élethosszig tartó tanulás kérdéseivel plenáris előadások foglalkoztak:

– az élethosszig tartó tanulás, mint új paradigma,

– a tanulásszervezése és az élethosszig tartó tanuláshoz szükséges új kompetenciák,

– az időtényező, mint a tanulási tevékenység szűk keresztmetszete,

– a tanulásba történő egyéni és társadalmi szintű befektetés,

– a munkáltatói elvárások a tudásalapú gazdasághoz szükséges munkavállalói készségek és kompetenciák.

Az előadásokra épülő szekciókban a következő témák jelentek meg:

– az élethosszig tartó tanulást megalapozó tantervi kihívások,

– a nyitott iskola és a társadalmi partnerek együttműködése,

– az egyéni motivációk szükségessége az élethosszig tartó tanuláshoz,

– az új egyenlőtlenségek iskolai szintű csökkentésének és felszámolásának lehetőségei,

– az értékelés és minőségfejlesztés lehetőségei a nyitott iskolákban.

A szekcióüléseken 20-25 perces vitaindító előadások hangzottak el. Ezekeben az előadásokban olyan nyitott kérdések fogalmazódtak meg, amelyek a résztvevőket vitára ösztönözték, provokálták.

A konferencia programjában pódiumbeszélgetés is szerepelt, amelynek témája, hogy a tudásalapú gazdaságban, az információs társadalomban az egyén számára az egyetlen alternatíva a folyamatos képzésben, tanulásban való részvétel. A probléma sokoldalú megközelíthetőségéről oktatáskutatók, konfliktuskezelő szakemberek, a gazdaság, a civilszféra és a politikai élet képviselői beszélgetnek. A pódiumvita címe „A tanulásra kényszerített társadalom”

A konferencia előadói voltak: Sipos János, Seténi János, Balázs Éva, Mayer József, Polónyi István.

Szekciók előadói: Havas Péter, Loránd Ferenc, Bognár Mária, Nahalka István, Horváth Zsuzsa, Radó Péter.

A pódiumbeszélgetést vezette: Schüttler Tamás.

A plenáris ülés előadói: Hídvégi Péter, Z.Karvalics László, Halász Gábopr.

G. Varcaba Ildikó

Pedagógusnapra

Az örök adósok főhajtása

Október első vasárnapján a pedagógusokat köszöntjük. Mai diákok, s egykori tanítványok egyaránt. Mert hála Istennek sokan vannak tanítóink között, akik emléke, nézése, intése, dicsérete, netán szava járása elkísér bennünket a sírig. Ezen a napon, amikor gyermekeink, unokáink indulnak virágcsokorral kezükben, hogy felköszöntsék tanítóikat, tanáraikat, szívünk, lelkünk mélyéből feltörnek a régi emlékek. Az első nap, amikor félszegen, szüleink kezébe csimpaszkodva átléptük az iskola kapuját. S nyomban feltűnik emlékeink között egy barátságos szempár, egy mosolygós arc, egy bátorító kézszorítás: az első tanítónk jut eszünkbe. Aki bizony meghatározó szerepet játszott életünkben. Bár az ő munkáját sokáig nem ismerték el, nem díjazták súlyának, értékének megfelelően. S talán így van ez még ma is. De mi hálás szívvel gondolunk rájuk mindig. Legyen ez jutalom fáradozásukért, lelkiismeretes munkájukért.

Az első tanítónk után az osztályfőnök az, aki jellemalakításunkban, nevelésünkben igen jelentős, fontos szerepet játszott. Feddő, figyelmeztető szavai most is eszünkbe jutnak, ha olykor „rossz fát teszünk a tűzre", ha hibázunk. Néha meg dicsérő szavaikat véljük hallani. Mintha most is fognák kezünket, bátorítanának, ha csüggedünk. Azt sem felejtjük, ki volt az, aki megszerettette velünk a számok, a betűk országát, a történelmet, a kémiát, a biológiát vagy a fizikát. Mert sokszor a tanártól függött, hogy megkedveljük-e az általuk oktatott tantárgyat. Még szakma-, hivatásválasztásban is ez játszotta a döntő szerepet. Nem véletlenül lesznek az egyik iskola végzőseiből történészek, a másikból matematikusok, a harmadikból bölcsészek stb. A jól felkészült pedagógusnak – aki szívvel-lélekkel tanít, nevel, és szereti a gyerekeket is – meghatározó szerepe van ebben. Meg abban is, milyen ember kerül ki az iskolapadokból a nagybetűs életbe. Nem biztos, hogy minden diák tovább folytatja tanulmányait, de fontos: EMBER legyen. Mindig ember maradjon akár az embertelenségben is. A szülők mellett ebben a pedagógusoknak jut a legnagyobb szerep.

Soha nem volt könnyű a nemzet napszámosának lenni. Nem is fizették meg ezt a munkát. De mindig megtisztelő, felelősségteljes kihívást jelentett tisztességes embereket nevelni. Köszönjük, hogy bennünket így neveltek, s hogy gyermekeink, unokáink is emberséget, tisztességet, becsületességet tanulnak Önöktől, kedves Pedagógusok. Ehhez a nem könnyű feladathoz kívánunk ezalkalomból minden pedagógus számára kitartást, erőt, egészséget, bölcsességet. Legyen biztatás számukra e mondás: a szeretet sokat ad, de mégsem fogyatkozik, a hála sokat leró, mégis tartozik.

Mi, tanítványok, örök adósok vagyunk…

A tanítás – hivatásuk, életcéljuk

Kevesen vannak – s egyre kevesebben –, akik nem a fix fizetésért, nem a nyári hosszú szabadságért, hanem elhivatottságból választották egykoron a tanítói pályát. Akik a kicsinyek, az iskolába lépő csetlő-botló, magukat el-elsíró gyermekek tanítására-nevelésére tették fel életüket. Akik nem a nyugdíjkorhatárt, és nem a kedvezményes nyugdíjkorhatárt várják, hisz annak elérése után is tanítani szeretnének. S akik tanítanak is. Akik a jövő nemzedék nevelését, építését nem csupán hangzatos szólamként említik, hanem azt fel is vállalják. S azért tesznek is…

A nyár folyamán Beregszászon találkoztak a Munkácson 47 évvel ezelőtt diplomázó tanítóképzősök. Valamennyien túl vannak a nyugdíjkorhatáron, de mindannyian fiatalok, életvidámak, mert bennük még mindig él az egykoron vállalt hivatástudat. József Attilával vallották, vállalták: „Egész népemet fogom nem középiskolás fokon tanítani!" Eszerint élnek, dolgoztak illetve dolgoznak. Ők azok, akik az ifjú nemzedéknek, a leendő tanítóknak, tanároknak példát mutattak, mutatnak munkaszeretetből, hivatástudatból, kitartásból. Akik mindig szeretetet adtak. Ők hisznek a szeretet erejében, az igaz életben, a becsületességben, ők életüket tették fel a jövő nemzedék, az igaz emberek nevelésére. Köszönjük!

Persze, mint ahogy szüleinknek, tanítóinknak sem tudjuk teljes mértékben leróni hálánkat, viszonozni mindazt a szeretetet, tudást és gondoskodást, amit tőlük kaptunk.

De legalább próbáljuk meg…

-marton-

Kárpátaljai Nyári Kölcsey Pedagógusakadémia – 2003

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség második alkalommal rendezte meg a Kárpátaljai Nyári Kölcsey Pedagógusakadémiát. Akadémiánk 2002 nyarán kezdte el a magyar nyelven oktató tanárok intenzív posztgraduális képzését. Az akadémia célja a magyar közoktatás erősítésével az egyetemes emberi értékekhez igazodó magyar kultúra szolgálata, a kárpátaljai magyar értelmiség szakmai ismereteinek megújítása.

Egyhetes tanfolyamainknak egyrészt a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola adott otthont, melynek előadótermeiben folytak az előadások, másrészt a Kölcsey Ferenc Szakkollégium, ahol lehetőség nyílt a résztvevők elszállásolására, valamint az esti programok megszervezésére. A tanfolyamok megnyitóján minden jelentkezőnek átadtuk a Kölcsey Pedagógusakadémia programfüzetét, valamint az Irka és a Közoktatás legfrissebb számát, jegyzetlapokat és tollat. Napi 6-8 órában egyetemi, főiskolai oktatók és az egyes témakörök jeles kutatói tartottak előadásokat, szemináriumokat. Mind a kárpátaljai, mind a külföldről érkezett résztvevőknek lehetőséget biztosítottunk elméleti tudásuk felfrissítésére, gazdagítására, valamint gyakorlati technikákkal is gyarapíthatták pedagógiai ötlettárukat.

Az akadémia növekvő népszerűségét mutatja, hogy míg tavaly a meghirdetett 12 tanfolyam közül – jelentkezők hiánya miatt – csak 9 került megrendezésre, addig idén mind a 12 meghirdetett tanfolyam magas létszám mellett került lebonyolításra. A tizenkét tanfolyamon 365 pedagógus vett részt. A legnépszerűbb képzésnek a számítástechnika és az ének-, zene-, néptánc- és kézműves továbbképzés bizonyult. A hallgatók minden tanfolyam végén oklevelet vehettek át, amely ukrán és magyar nyelven igazolta a tanfolyam sikeres elvégzését.

Ének-, zene-, néptánc- és kézműves továbbképzés

Az ének-, zene-, néptánc- és kézműves továbbképzés 2003. június 29–július 6. között került megrendezésre 66 fő részvételével.

A továbbképzésen énekzene szakos tanárok, tanítók, óvónők, kórusvezetők vettek részt Kárpátaljáról, Magyarországról és Romániából.

A továbbképzés résztvevői délelőtt 9–12 óra között, és délután 15–18 óra között szakmai előadásokon vettek részt, illetve elméleti és gyakorlati foglalkozáson. Szabadidőben helyi mesteremberek által oktatott kosárfonással, fafaragással, gyöngyfűzéssel és szövéssel foglalkozhattak.

Hagyományteremtő céllal került megrendezésre, első ízben a Vass Lajos Népzenei Verseny kárpátaljai elődöntője. A Budapestről és Kárpátaljáról érkezett zsűri (Olsvai Imre népzenekutató, dr. Gerzánics Magdolna néprajzkutató, Vári Fábián László József Attila-díjas költő) a verseny után szakmai értékelést tartott és hasznos tanácsokkal látta el a résztvevők felkészítő tanárait.

Az tanfolyamon az előadásokat olyan neves szakemberek tartották, mint Berkesi Sándor Liszt-díjas karnagy (Debrecen), Bubnó Tamás, a Budapesti Énekes Iskola tanára, Hidász Ferenc atya. A néprajzi előadásokat Német István, (MTA Zenetudományi Intézet), a népdaloktató Pál Eszter, hangszeres népzeneoktató Pál Lajos volt.

A gyermekjátékok típusairól, játékfűzésekről tartottak elméleti és gyakorlati előadást: Sutnyinszki Ildikó és Juhász Attila, a Szarvasi Tanárképző Főiskola oktatói.

Néptáncoktatók: Varga Edit (Örökség Gyermektáncegyesület, Budapest), Rónai Lajos, Hajdú István (Bag); az alsó- és felső tagozatos kórusnevelés, repertoárválasztás oktatója Pál Katalin.

A továbbképzés, csakúgy mint minden évben, az egész hetet bemutató műsorral zárult.

Számítástechnika kezdőknek

A Kárpátaljai Nyári Kölcsey Pedagógusakadémia keretében július első hetében került sor az informatika tanfolyamra, amelyet kezdők számára hirdettünk meg. A kurzus témája: Windows 98 alapok, intenzív szövegszerkesztési ismeretek, az elektronikus levelezés és az Internet alapjai. A foglalkozások két csoportban a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola termeiben folytak. Tanárok voltak: Pallay Dezső informatika-matematika szakos tanár, Vass Ottó informatikus, rendszergazda; Pallay Ferenc informatikatanár, rendszergazda és Károlyi József informatika-matematika szakos tanár.

A tanfolyamon 44-en vettek részt Kárpátalja minden járásából.

A résztvevők 10 feladatlapot kaptak és egy floppy lemezt. Ezek oktatatási segédanyagok, illtetve szövegszerkesztési reprodukciós feladatok voltak.

A tanfolyam első két napján előadásokat tartottak számítástechnikai alapismertek témakörben (hardware, software alapismertetek) és gyakorlati foglalkozások az operációs rendszer alapvető kellékeiről (Jegyzettömb, Paint, WordPad), ezek felhasználásáról.

A tanfolyam fő témája a szövegszerkesztési alapismeretek és a Microsoft Word szövegszerkesztő megismerése volt. Ebben a témakörben előadások és gyakorlati foglalkozások voltak, melyeken a résztvevők reprodukciós feladatokat oldottak meg: karakterformázás, bekezdésformázás, felsorolás és számozás, táblázatok, tabulátorok használata, grafikai elemek a dokumentumban. Az elkészített munkákat a pedagógusok kinyomtatták a telepített nyomtatón, és a kapott floppy lemezre is mentették.

A tanfolyam utolsó napján a pedagógusok több feladatot is elkészítve bizonyították, hogy eredményes volt a kurzus. Ezt mi sem igazolja jobban, mint az, hogy innen 11-en jelentkeztek a haladók számára meghirdetett tanfolyamra is.

Az esti órákban a KMTF filmklubjában filmvetítéseken vehettek részt a pedagógusok.

A tanfolyam végén a résztvevő pedagógusok kétnyelvű (ukrán–magyar) oklevelet vettek át, mely igazolja, hogy Windows 98 alapismeretek, szövegszerkesztés és Internet alapismeretek témakörben felhasználói ismeretekre tettek szert.

A XXI. század és a nevelés
Óvodapedagógusok továbbképzése

Mindkét továbbképzés július 7. és 12. között került

megrendezésre. A kurzusainkon egyetemi és főiskolai oktatók és az egyes témakörök jeles kutatói tartottak előadásokat, szemináriumokat: dr. Brezsnyánszky László, dr. Pusztai Gabriella (Debreceni Egyetem), dr. Vastagh Gerda, dr. Meleg Csilla (Pécsi Egyetem), dr. Orosz Ildikó, dr. Csernicskó István, dr. Soós Kálmán, dr. Beregszászi Anikó, dr. Deák Ferenc, Kulin Judit, Prófusz Marianna (Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola), dr. Nagy Béla (Ungvári Nemzeti Egyetem), továbbá Holik Ildikó, Erdős István (Debreceni Egyetem), Fábri István, Fodor Szabolcs (Márton Áron Szakkollégium), Zsidákovics Katalin, Nagy Piroska (Szászhalombatta).

A két tanfolyamra összesen 53 pedagógus jelentkezett. Az előadásokon viszont ennél többen jelentek meg, mivel azok nyitottak voltak bárki számára: így volt olyan előadás, amelyen több mint 60 hallgató volt jelen (dr. Brezsnyánszky László, dr. Zilahy Katalin, dr. Stöcker Katalin, Keller Magdolna előadásai).

A tanfolyam végén valamennyi résztvevő véleményt mondhatott egy kérdőíves felmérés keretén belül. A kérdőívekben arra kérdeztünk rá, hogy kik voltak azok az előadók (előadások), amelyek megnyerték a résztvevők tetszését (illetve nem), mivel voltak elégedettek, illetve mi volt az, amit az elkövetkező év(ek)ben másként kellene a szervezőknek megvalósítani. A kiértékeléskor kiderült, hogy gyakorlatilag minden előadással meg voltak elégedve, mindegyiket jónak, értékesnek és főleg hasznosnak tartották, különösen dr. Brezsnyánszki László, dr. Meleg Csilla, dr. Vastagh Gerda, dr. Orosz Ildikó és Erdős István, Zsidákovics Katalin, Nagy Piroska előadásai nyerték meg a hallgatók figyelmét. Nagyon sokan említették a kulturális programok sokszínűségét és magas színvonalát. Elsősorban a Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház Gyermekstúdiójának (vezető: Vidnyánszky Éva), az aknaszlatinai Bel Canto Kamarakórus (vezető: Szenykiv Mária) előadását emelték ki.

Számítástechnika haladóknak

A Kárpátaljai Nyári Kölcsey Pedagógus Akadémia keretében július második hetében került sor az informatika haladó tanfolyamra. A kurzus témája: a Microsoft Office programcsomag felhasználása az oktatásban, elektronikus levelezés és az Internet lehetőségei. A foglalkozások a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskolán két csoportban folytak, Pallay Dezső informatika-matematika szakos tanár, Vass Ottó informatikus, rendszergazda, valamint Pallay Ferenc informatika tanár, rendszergazda és Károlyi József informatika-matematika szakos tanár vezetésével.

A tanfolyam részvevői több feladatlappal dolgoztak. Ezek oktatatási segédanyagok, illetve táblázatkezelési feladatok voltak. A tanfolyam minden résztvevője megkapta ezt a feladatlap-csomagot.

A kurzus első napjának délelőttjén a szövegszerkesztés nehezebb, ritkábban használt lehetőségeit vették át a hallgatók: grafikai elemek a szövegszerkesztőben, körlevél készítése. A tanfolyam legnagyobb lélegzetű témája a táblázatkezelő (Microsoft Excel 97) program megismerése volt. Az alapok után a pedagógusok feladatokat oldottak meg az Excel segítségével. A feladatok elsősorban a pedagógus munkáját megkönnyítő, az oktatásban is felhasználható típusfeladatok voltak.

A tanfolyam harmadik napján a pedagógusok múzeumlátogatáson és kiránduláson vettek részt Ungváron és a Kárpátokban.

A tanfolyam negyedik napján a prezentációkészítés lépéseit ismerték meg a résztvevők a PowerPoint program segítségével. Bemutattunk egy előre elkészített prezentációt matematikából, majd a pedagógusok oktatott tantárgyukból készítettek bemutatót. A prezentációk mind szöveges és képi animációkat tartalmaztak. A kurzus utolsó napján a résztvevők előadást hallgattak a számítógép-hálózatokról és az elektronikus levelezés, az Internet alkalmazásáról, majd a gyakorlatban kipróbálhatták a hallottakat. Bemutattuk a KMTF-en működő szerverek által nyújtott szolgáltatásokat.

A Kölcsey Akadémia megnyitója

Azoknak a pedagógusoknak, akik rendszergazdai feladatokat is ellátnak munkahelyükön, ilyen irányú konzultációkat is adtunk.

Az esti órákban a KMTF filmklubjában filmvetítéseken vehettek részt a pedagógusok.

Az utolsó nap estéjén állófogadásra került sor, mely előtt a KMPSZ elnöke átadta a 26 résztvevőnek az oklevelet, mely igazolja hogy Excel, PowerPoint és Internet-használat témakörben felhasználói ismeretekre tettek szert.

Tanítói továbbképzés

A tanfolyam 2003. július7-től 12-ig tartott, amelyre 33 pedagógus jelentkezett.

A tanítók színvonalas előadásokon vehettek részt, amelyeket a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola tanárai, Kárpátalja elismert, tapasztalt pedagógusai, és külföldi előadók tartottak. A hét folyamán a résztvevők 50 órát látogattak. A tanítónők nagy érdeklődéssel hallgattak minden egyes előadást.

Dr. Deák Ferenc az érzelmi intelligencia kialakításának útjairól beszélt a pedagógusoknak: megértésről, szeretetről, szeretethiányról. A gyerekek eldurvulásáról, agresszivitásáról is szó esett, ami napjaink egyik szörnyű problémája.

Béres Klára a készségtantárgyak fontosságáról szólt, a gyerekek sikerélményeiről torna-, rajz-, munka- és énekórákon.

Penckóferné Punykó Mária a népi hagyományok ápolásáról értekezett, illetve a gyermekek olvasóvá neveléséről, az anyanyelv ápolásáról.

Nagyon sok gyakorlati tudnivalóvalismertetett meg Prófusz Marianna, aki egy egész délelőtt rongybabák készítésére, csuhébabák és angyalkák készítésére, valamint négyszögletes fonásra tanította a jelenlévőket.

A résztvevők nagy érdeklődéssel hallgatták dr. Soós Kálmán beszámolóját a honfoglalásról és a magyarok letelepedéséről a Kárpát-medencében.

Szautner Jánosné a tanulási zavarok korrekciójáról, a korrekciós fejlesztés előzményeiről, a nehézségek okainak feltárásáról, a fejlesztőpedagógia meghonosodásáról beszélt kisiskolás korban.

A tartalmas foglalkozások után minden nap kellemes kulturális programokkal leptük meg a jelenlévőket. Ellátogatott hozzánk a tiszapéterfalvai Európa-díjas művészeti iskola csoportja Pál Lajos vezetésével, akik néptáncot, népdalokat mutattak be, majd pedig a résztvevők különböző tánclépéseket sajátíthattak el táncház keretében.

Csodálatos élmény volt mindnyájunk számára az aknaszlatinai Bel Canto Kamarakórus hangversenye. Felejthetetlen élményt jelentett a kirándulás a munkácsi várban és a Vereckeihágóhoz Punykó Mária idegenvezetővel, aki érdekesebbnél érdekesebb történeteket, legendákat mesélt a várról, a vár uráról, II. Rákóczi Ferencről és annak életéről.

A résztvevők előtt fellépett az Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház Gyermekstúdiója Vidnyánszky Éva vezetésével, akik a „Hej, Rákóczi, hej, Bercsényi" című történelmi darabot adták elő. Mindnyájunknak könny szökött a szemébe, amikor megelevenedett előttünk a gyerekek előadásában az a történet, amelyet előző nap Punykó Mária mesélt a Munkácsi várban és a Vereckeihágónál.

A tanfolyamot lezáró állófogadáson Dr. Orosz Ildikó megköszönte a kollégák részvételét, értékelte a helyi és külföldi tanárok előadásait, a kulturális programokat. Reményét fejezte ki, hogy minden résztvevő számára feltöltődést jelentett az eltelt hét, s végezetül mindenkinek kellemes pihenést kívánt a nyár folyamán.

Természetvédelmi és természetismereti továbbképzés

A tanfolyamon július 7–12-ig 20 biológia és kémia szakos tanár vett részt. A szervezők fő célja az volt, hogy a KMTF bázisán biztosítsanak lehetőséget a szakmai továbbképzésre, magyarul tanító biológia, kémia szakos tanárok részére. A továbbképzés aktualitását az is indokolja, hogy a jövőben integrálják a két tárgyat az egységes természettudományos szemlélet jegyében, aminek következtében lecsökken a kémia- és biológiaórák száma. A program összeállítása során az volt az elképzelésünk, hogy olyan ismeretekre tegyenek szert kollégáink, amelyeket minden nap alkalmazhatnak munkájuk során, felfrissíthetik ismereteiket, új információkhoz juthatnak magyar nyelven, a kulturális programokon pedig kikapcsolódjanak, lélekben feltöltődjenek.

Az előadások témái:

1. Kucsinka István: Kárpátalja általános idegenforgalmi jellemzése.
2. Fodor Erika: Hogyan kísérleteztessük mindennap örömmel tanítványainkat, ha se szaktantermünk, se anyagunk, se időnk se…, se…, se… nincsen.
3. Fodor Erika: Hogyan nyomjuk le a kémiát, fizikát, biológiát a gyerekek torkán (játékok, versek, krimik, drámák a természettudományos órákon).
4. Puky Istvánné: A konfliktuskezelés elméleti és gyakorlati kérdései (tréning).
5. Dr. Pitter György: A magyarországi és ukrajnai kémiaoktatás közötti különbségek.
6. Dr. Puky Miklós: Természetvédelmi ökológia elméletben és gyakorlatban: a pedagógusok részvételének hiánya, szükségessége és lehetőségei természetvédelmi programokban.
7. Seregélyesné Nagy Katalin: A magyarországi és ukrajnai biológiaoktatás közötti különbségek.

Honismereti továbbképzés

2003. július 14–19. között Beregszászon első ízben került megrendezésre a Kölcsey Ferenc Nyári Pedagógusakadémia keretén belül szervezett honismereti továbbképzés.

A képzés, mint ahogy a programja is mutatja, elsősorban a résztvevők Kárpátaljára vonatkozó történelmi és földrajzi ismereteinek bővítését, frissítését célozta meg. Ebből következően a 43 résztvevő többségét elsősor-

ban a régió általános és középiskoláinak gyakorló, valamint leendő történelem és földrajz szakos tanárai alkották, de akadtak hallgatók, akik nem szakmájuk miatt, hanem pusztán érdeklődésből, szülőföldjük szeretetéből adódóan vettek részt a honismereti tanfolyamon.

A tanfolyamot hazai és a határon túlról érkező előadók tették tartalmassá, színessé. A kárpátaljai előadók jelentős részét a KMTF tanárai képezték és előadásukkal természetesen a hallgatók Kárpátaljáról szóló ismereteinek bővítését célozták meg történelmi vagy földrajzi vonatkozásban. A történészeket dr. Kobály József, a Területi Honismereti Múzeum igazgatóhelyettese kalauzolta Kárpátalja őskori történetében, vagy Kovács Miklós, a KMKSZ elnöke vezetésével mélyebb betekintést nyerhettek az ukrán politika 1991 után kialakult helyzetébe. Dr. Soós Kálmán, a KMTF főigazgatója előadásában Kárpátalja történetének feldolgozatlanságára hívta fel a figyelmet, vagy a témában esetlegesen megjelenő művek szovjet ideológiát magán viselő voltára. Dr. Brenzovics László, a KMTF tanára Kárpátalja Magyarországhoz történő 1939–1944-es visszacsatolásának körülményeit taglalta, Popovics Béla, a Kárpátaljai Magyar Cserkészszövetség elnöke pedig a régió mint Közép-Európa egyik gyöngyszemének tájszépségéről és művelődéstörténetéről beszélt. A terület legújabbkori történetét illetően további érdekes információkhoz juthattak a hallgatók Váradi Natália és Darcsi Karolina előadásának köszönhetően, akik Kárpátalja helyzetét világították meg 1956 idején, valamint Ukrajna függetlenedésének időszakában.

A földrajz szakos hallgatók részére a KMTF tanárai közül Molnár József tartott előadást az éghajlati változások globális és lokális hatásairól, Kucsinka István pedig Kárpátalja idegenforgalmáról tájékoztatta a hallgatókat. Izsák Tibor előadásában egy, az utóbbi években egyre több embert érdeklő téma került bemutatásra, nevezetesen az

árvizek és Kárpátalján való kialakulásuknak okai. Molnár D. István vezetésével a hallgatók egy szintén nagyon aktuális témába, Kárpátalja népességében az elmúlt évszázad folyamán bekövetkezett változásaiba nyerhettek betekintést.

Atovábbképzést határon túlról érkező előadók is megtisztelték, színesebbé téve azt tartalmas előadásaikkal. Jakab György, az Országos Közoktatási Intézet munkatársa *Hogyan tanítsunk történelmet az Internet korában* címmel tartott előadásában módszertani ajánlásokat tett történelemtanárok számára, továbbá szintén az ő vezetésével a hallgatókat is aktív résztvevővé tevő játék és beszélgetés zajlott le a nemzettudat sokféleségéről, amely nagy népszerűségnek örvendett a hallgatók köreiben. A Szlovákiából érkező dr. Cseh Gizella a magyar népszínművek fejlődésének különböző szakaszairól tartott rendkívül érdekes előadást, Lator László, a Magyar Történeti Társulat Tanári Tagozatának munkatársa pedig a szovjet–magyar kapcsolatok alakulását részletezte a XX. században. Kimondottan hasznosnak bizonyult a kárpátaljai történelemtanárok számára a Balassi Bálint Intézetből érkező Bori István előadása, aki a kárpátaljai és a magyarországi történelemoktatás különbségeit ecsetelte a BBI tevékenységének tükrében.

Július 17-én a résztvevők és a vendégek számára egész napos kárpátaljai körutazás került megszervezésre, amely Beregszászban vette kezdetét, majd első állomásként a munkácsi vár következett, amelyet történelmünk egyik legfontosabb emlékhelye, a Vereckei- hágó követett. Ezután a vendégek megtekinthették az egyik polenai szanatóriumot, ihattak híres ásványvizéből. Következő állomásunk Szolyva volt, ahol lehetőség nyílt az 1944-ben deportált magyar lakosság emlékére állított park megtekintésére, majd a körút utolsó állomása, Beregvár következett. A körutat, annak minden állomását Punykó Mária idegenvezetése tette még inkább érdekfeszítővé a résztvevők számára.

Iskolai könyvtárosok továbbképzése

A továbbképzés 2003. július 7–12 között került megrendezésre. A tanfolyamra 18 könyvtáros jelentkezett, akik számára a tanfolyamon kárpátaljai szakemberek, valamint két Magyarországról meghívott szakelőadó tartott előadást. A kárpátaljai előadók: Gönczy Sándor, P. Punykó Mária, Badó Zsolt, Weinrauch Katalin, Pallay Ferenc. Magyarországi szakelőadók: Vraukóné Lukács Ilona, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Könyvtár könyvtárosa, Abonyiné Antal Anna, a Nyíregyházi Kertvárosi Általános Iskola könyvtárosa.

A kurzus programja a KMTF elnökének, dr. Orosz Ildikónak köszöntőjével kezdődött. A résztvevők igen nagy érdeklődéssel hallgatták az előadásokat. Abonyiné Antal Anna tehetségével és előadásmódjával lenyűgözte a hallgatókat, aki az iskolai könyvtárak szerepéről tartott előadást. Sokat segített abban, hogy hogyan szeretessük meg a gyerekekkel a könyveket és a könyvtárat. Előadását mindenki élvezettel hallgatta, és nagyon sokat tanultak tőle könyvtárosaink.

Nagy élmény volt a helyi előadók közül Weunrauch Katalin gyermekírónővel találkozni, kinek könyvei közül csak egyet-kettőt ismertünk ezidáig.

A könyvtárosok a számítógépes ismereteiket is tovább bővíthették. Pallay Ferenc bemutatta a szövegszerkesztő kezelését, táblázatszerkesztést és adatbevitelt, az Internet használatát.

Kulturális programokat is szerveztek a résztvevők számára, melyek keretében belül megismerkedtünk Beregszász történelmével, nevezetességeivel. Kirándultunk az ungvári várba és környékére. Megtekintettük a nevickei várat, és végcélunk a Vereckei-hágó volt. Mindezekről a helyszínekről, történetükről, érdekességükről Horkay Sámueltől hallhattunk nagyon részletes, színes információkat.

Megtekinthettük a Tiszapéterfalvai Népzenei Táncegyüttes előadását Pál Lajos vezetésével és a Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház Gyermekstúdiójának előadását. A kulturális programok igazi kikapcsolódást és szellemi pihenést jelentettek minden résztvevőnek.

A továbbképzés összegzésekor a hallgatók a megelégedés hangján szóltak az előadások színvonaláról, a szerzett ismeretek hasznosságáról. Minden kolléga örült, hogy részese lehetett a képzésnek, s nagyon várják a folytatást.

A résztvevők az oklevelek mellé egy-egy értékes könyvcsomagot kaptak könyvtáraik részére.

Matematikai továbbképzés

Időpont: 2003.07.14-től 2003.07.19-ig

Résztvevők száma: 20 fő

A tanártovábbképzés egyik fő célja: felkészíteni a tanárokat az ukrán oktatási koncepcióban egyre nagyobb súlyt kapó tehetséggondozásra. Ezért megpróbáltunk olyan előadókat meghívni, akik saját tapasztalatukkal ismertettek meg bennünket. Brenyó Mihály tanár úr, a kecskeméti Bányai Nyolcosztályos Gimnázium nyugalmazott tanárától tanulhattuk meg azokat a fogásokat, amelyekkel fel lehet kelteni a tanulók matematika iránti érdeklődését. Petecsuk Vaszil Mihajlovics, a Területi Tanártovábbképző Intézet igazgatóhelyettese a területi versenyek szervezésével, feladataival és azok megoldásával foglalkozott. Dr. Patay Zoltán, Dr. Király Bertalan és Dr. Szakács Attila, a Békescsabai Tanárképző Főiskola munkatársai gondoskodtak a tanárok szakmai továbbképzéséről és a helyes magyar matematikai szaknyelv használatáról. Kimondottan hasznosnak bizonyult a tanárok számára Solymos Eszter előadása, aki a Balassi Bálint Intézetből érkezett és saját tapasztalatai alapján ecsetelte az ukrajnai és a magyarországi matematikaoktatás különbségeit, majd felhívta a figyelmünket a Magyarországon várható változásokra.

Július 17-én a matematika és a honismereti továbbképzés résztvevői és a vendégek egész napos kárpátaljai körutazáson vettek részt. Kü-

lön élményt jelentett Punykó Mária idegenvezetése. A hosszú nyári estéket filmvetítések tették tartalmassá.

Szórványvidéken oktató tanárok továbbképzése

A magyar nyelv iránti érdeklődés, a tanulás első formái a nyolcvanas évek végén jöttek létre a szórványvidéken. Először a nagyszülők kezdtek foglalkozni az unokákkal, a gyerekcsoportok pedig a hitoktatás keretén belül találkoztak a magyar nyelvvel.

1992-től a KMKSZ és a KMPSZ szervezőmunkájának köszönhetően lehetőség nyílt a vasárnapi iskolák megnyitására a Felső-Tiszavidék néhány településén. Mára 22 helységben 41 tanár tanítja heti 2-12 óraszámban a magyar nyelvet

A szülők és társadalmi szervezetek kérésére elsőként Huszton nyitottak magyar iskolát; a vasárnapi iskolából nőtt ki 1998-ban a rahói magyar nyelvű általános iskola; 2001-ben magyar osztály nyílt Gyertyánligeten, 2002-ben pedig Kőrösmezőn 13, Szolyván 12 gyerekkel megnyitotta kapuit a magyar első osztály.

Összességében a 2002/2003-as tanévben a szórványvidéken több mint ezer ukrán környezetben élő, magyar gyökerekkel rendelkező gyerek tanulja ősei nyelvét.

A magyar nyelvet oktató pedagógusok gyakran nem nyelvészek. (Biológus, vegyész, matematikus, zenetanár, óvodapedagógus tanítja a magyar nyelvet.) Szövetségünk munkatársai rendszeresen látogatják a szórványvidék intézményes és vasárnapi iskoláit, módszertani tanácsokkal, segédanyagokkal látják el a pedagógusokat, ám ez nem elegendő. A pedagógusoknak szükségük van a szervezett továbbképzésre. Mivel a szórványvidéken oktató tanárok túlnyomó többsége nem magyar iskolában tanult, a módszertani segítségnyújtáson túl kívánatos a magyarságismereti, népzenei, történelmi képzésük is. Ezt a célt szolgálta a Beregszászban megtartott egyhetes továbbképzés, melyet az Anyanyelvi Irka Táborral egyidőben szerveztünk, július 28. és augusztus 2. között.

A tanfolyamra jelentkezett tanárok délelőttönként részt vettek az Irka tábor életében, a programnak megfelelően jelen voltak a szókincsfejlesztő játékokon, kézműves foglalkozásokon, együtt játszottak, énekeltek a táborozókkal, s ezáltal gyakorlati ötleteket nyertek a játékos nyelvtanulás terén. A táborban elsajátított módszereket bizton alkalmazhatják majd a vasárnapi iskolában, illetve az intézményes oktatás képviselői az órán kívüli foglalkozásokon.

Ebéd után elméleti képzésben részesültek a továbbképzésre jelentkezett pedagógusok. Az előadások a hallgatók magyar nyelvi és irodalmi, történelmi, művelődéstörténeti ismereteit gyarapították.

A tanfolyamot kulturális programok színesítették. Ellátogatott a szórványvidék oktatóihoz a Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház Gyermekstúdiójának Ficseri színjtszócsoportja, találkoztak Penckófer János íróval, aki költő és irodalomtörténész is, megtekintették Prófusz Marianna, a népművészet ifjú mestere kiállítását.

A továbbképzés résztvevői módszertani segédanyagot, gyermekirodalmi könyveket kaptak ajándékba.

Angoltanárok szakmai továbbképzése

2003. augusztus 4–9. között a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség rendezésében került sor a Kárpátaljai Nyári Kölcsey Pedagógusakadémia keretein belül a kárpátaljai magyar iskolák angoltanárainak továbbképzésére. Az egyhetes szakmai találkozó fő témája az „Idegennyelvi készségek (beszéd, írás, olvasás és hallás utáni megértés) fejlesztése az általános és középiskolában" volt. A továbbképző tanfolyam hivatalos nyelve az angol volt.

A program fő célja, hogy az előadásokon és a gyakorlati foglalkozásokon a résztvevő angoltanárok felfrissíthessék elméleti tudásukat, ami a nyelvi készségek fejlesztését illeti, illetve gyakorlati technikákkal gyarapíthassák nyelvpedagógiai ötlettárukat.

A továbbképzésen a tavalyi – első alkalommal megrendezett – tanfolyamhoz képest többen vettek részt, ami a továbbképzés népszerűségének növekedését mutathatja. Az idén 14 kárpátaljai iskola 19 angoltanára, 2 angolszakos diák (Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola, illetve Ivano-Frankivszki Pedagógiai Főiskola) és két erdélyi kolléga (Kolozsvárról és Marosvásárhelyről) vett részt a tanfolyamon. A továbbképzés ideje alatt a résztvevők naponta egy nyelvi készség tanításának és fejlesztésének legújabb fortélyaival ismerkedhettek elméletben és gyakorlatban: saját maguk is kipróbálhatták az új módszereket, hogy majd könnyedén alkalmazhassák azokat saját munkájukban az iskolai tanév folyamán. Az előadásokat és a gyakorlati foglalkozásokat többnyire a Beregszászban működő Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola angol szakos oktatói tartották.

A továbbképzéssel egyidejűleg zajlott a városban az angol nyelvű Biblia-tábor általános és középiskolások számára. Ennek délutáni programjaiba kapcsolódtak be a továbbképzés résztvevői, melyek során megfigyelhették, hogy a táborban oktató angol anyanyelvű tanárok miként fejlesztik játékosan a gyerekek idegennyelvi készségeit.

Mivel az Internet egyre szélesebb teret hódít Kárpátalján is, egy foglalkozás alkalmával a tanárok megismerkedhettek a világháló használatának módjaival és azzal, hogyan lehet különböző tanítási segédanyagokat megtalálni az Interneten.

Esténként kulturális programra került sor, többek között a következő angol és amerikai filmek kerültek bemutatásra: „A szerelmes Shakespeare" magyarul, „An inspector calls" és „Bridget Jones's Diary" angol nyelven.

A tanárok honismereti tájékozottságát hivatott bővíteni az a kirándulás, melynek célja volt bemutatni néhány fontosabb egykori Ugocsa megyei Rákóczi-emlékhelyet. Így az útvonal Beregszász–Salánk–Péterfalva–Beregszász volt. Az úticél kiválasztásában nagy szerepet játszott az a tény, hogy 300 esztendeje bontották ki a mai Kárpátalja területén a II. Rákóczi Ferenc által vezetett szabadságharc zászlaját.

A továbbképzés végén egy ünnepi vacsora keretein belül osztották ki a KMPSZ képviselői azt a kétnyelvű, angol-ukrán, oklevelet, mely arról tanúskodik, hogy a résztvevők sikeresen elvégezték az ötvenórás intenzív továbbképző tanfolyamot. Minden tanár annak a véleményének adott hangot, hogy szakmailag feltöltődve kezdhetik az új tanévet.

Összeállították: Pál Katalin, Pallay Ferenc, Gabóda Béla, Gabóda Éva, Gergely Éva, Kohut Erzsébet, Svetkó Erzsébet, Répási Ildikó, Kulin Judit, P. Punykó Mária, Huszti Ilona, G. Varcaba Ildikó.

A Kárpátaljai Magyar Pedagógus-szövetség nyári táborai – 2003

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség 2003 nyarán öt tábor keretén belül adott lehetőséget a Kárpátalján élő magyar anyanyelvű diákoknak üdülésre, szórakozásra, valamint játékos formában egy-egy tantárgy gyakorlására, elsajátítására, illetve megszerettetésére. Ez évben öt táborunk került megszervezésre június 28. és augusztus 16. között.

Tiszapéterfalvai ének-, zene-, néptánc és kézműves tábor

Az immár többéves hagyományoknak örvendő tiszapéterfalvai sátortábor 2003. június 28. és július 6. között került megrendezésre mintegy 200 fő részvételével. A nagy népszerűségnek örvendő táborba egyaránt érkeztek Kárpátalja valamennyi régiójából, Magyarországról, Romániából és Hollandiából.

A résztvevők délelőtt és délután hangszeres népzene- (hegedű, brácsa, bőgő, tárogató, cimbalom), néptánc- , gyermekjáték- és népdaloktatáson vettek részt, ki-ki érdeklődése szerint, kezdő és haladó szinten.

Szabadidejükben a táborlakók kézműves foglalkozásokon vehettek részt: kosárfonást, szalmabábú-készítést (oktató Engi Ilona), szövést (oktató Bocskor Judit), fafaragást (oktató Balázs István), gyöngyfűzést (oktató Stock Georgina) tanulhattak. A szervezők igyekeztek a lehető legszínesebbé tenni a résztvevők napjait, ezért az említett foglalkozásokon kívül sportvetélkedőt, népdaléneklési versenyt, valamint kirándulást is szervezetek. Felejthetetlen élményt jelentett a tiszaháti skanzenbe tett kirándulás nemcsak a gyerekek számára, hanem a velük fogalakozó, főleg a külföldről érkezett oktatóknak is. Gazdagította a tábori programot a Budapesti Énekes Iskola hangversenye, melyet a tivadarfalui templomban adtak elő.

Az esti program minden alkalommal táncházzal zárult, melyen részt vettek helyi hagyományőrző táncosok, énekesek és zenészek.

A tábori program kopjafaállítással, a már hagyománnyá vált táborzáró műsorral, kézműves kiállítással, hajfonatversennyel, tábortűzzel zárult, amelyet már évről évre, nagy izgalommal várnak a falubeliek is.

Az oktatásban részt vettek: néptáncoktatók: Busai Norbert, Péter Zsuzsanna–Budapest, Rónai Lajos–Bag, Hajdú Zsuzsanna; gyermekjáték-oktatók: Sutyinszki Ildikó–Szarvas, Juhász Attila; népdaloktatás: Pál Eszter– Debrecen; hangszeres oktatás: Galga Zenekar, Magyar Állami Népi Együttes (Budapest).

Nagydobronyi természetvédelmi és természetismereti tábor

A nagydobronyi természetvédelmi és természetismereti tábor 2003. július 21. és 27. között került megrendezésre a nagydobronyi erdészet területén, melynek foglalkozásain 89 diák és 4 nevelőtanár vett részt. Idén első alkalommal volt sátortábor.

A tábor célja hagyományainkhoz híven a szórakoztatáson kívül a játszva tanulás, a természet megismertetése és megszerettetése. Célunk: közelebb hozni diákjainkat az itt élő környezethez, megismertetni közvetlen környezetünk természeti szépségeivel és értékeivel, hiszen a természetfilmekből és egyéb ismeretterjesztő kiadványokból lassan többet tudnak az esőerdő állat- és növényvilágáról, a különleges állatokról és azok védelméről, mint a bennünket körülvevő élőlényekről. Erre legalkalmasabbnak a nagydobronyi erdészet területe bizonyult, ahol egy vadvédelmi rezervátum működik már több évtizede, melynek köszönhetően az erdő élővilága viszonylag háborítatlan. Az adott feltételeknek megfelelően, a korábbi években bevált módszereket alkalmazva és továbbfejlesztve, állítottuk össze programunkat.

A résztvevők nagy száma miatt a gyerekeket 6 csoportra osztottuk. Egy-egy csapat egyszerre egy területtel ismerkedett meg: az erdő, az erdőszél és a töltésoldal, valamint a kanális élővilágával. Minden résztvevő kapott egy terepnaplót, s az abban szereplő feladatokat a séták közben vagy visszatérve a tábor területére végezhették el. Akik a séták során figyelmesek voltak, számtalan növény- és állatfajt (kb. 30 növény és 20 állatfajt) ismerhettek meg. Nagyon jól sikerültek a kéreglenyomatok.

A terepen egyszerre csak 3 csapat volt. A tábor területén maradtak mikroszkópozással, kísérletezéssel, rovarászással tölthették el az idejüket. Megtanítottuk őket a tájékozódási futás alapjára, az iránytű használatára. Pihenésképpen sportversenyeket (tollaslabda, futball, sakk, pingpong stb.) szerveztünk. A hét folyamán minden résztvevő agyagozhatott, ajándék táskákat hajtogathattak, plakátokat festhettek. Hagyományainkhoz híven a legügyesebb és leglelkesebb táborlakókat fabatkákkal jutalmaztuk. Esténként Mindent vagy semmit vetélkedővel vagy videózással pihentük ki a nap fáradalmait. Az utolsó napon egy többfordulós versenyre került sor: délelőtt tájékozódási futás, délután egy érdekes vetélkedő volt, ahol értékeltük a plakátokat is, majd a fabatka-vásáron mindenki értékes ajándékokkal (puzzle-ok, babák, kifestők, csatok, plüssmacik, játékok) gazdagodhattak. Vé-

gezetül tábortűzzel és tánccal zártuk a tábort.

A tábor mind szakmailag, mind emberileg elérte a célját, a gyerekek hasznos információkkal, új ismeretekkel, de baráti kapcsolatokkal is gazdagabban térhettek haza.

Szórványvidéken élő magyar gyerekek Anyanyelvi Irka Tábora

2003. július 21 – augusztus 3.

Kilencedik alakalommal került megrendezésre az Anyanyelvi Irka Tábor. A hagyományoknak megfelelően az első héten napközis tábort tartottunk a Felső-Tisza-vidék néhány településén (Bustyaháza, Nagybocskó, Gyertyánliget, Terebesfejérpatak, Rahó, Tiszabogdán, Kőrösmező), illetve Bilkén és Szolyván. Bustyaházán és Nagybocskón idén először szerveztük meg a tábort. 34 főiskolai hallgató foglalkozott egy héten át a magyar gyökerekkel rendelkező, illetve a magyar nyelvet tanulni kívánó gyerekekkel. Összességében mintegy 300 gyerek vett részt a főiskolások által vezetett foglalkozásokon. Népdalokat, verseket, gyermekjátékokat tanítottak a hallgatók, szituációs és szókincsfejlesztő játékokat játszottak, s mivel koruknál fogva közel állnak a gyerekekhez, sokat beszélgettek, gyakorolva ezáltal a helyes kiejtést, a magyaros hanglejtést. A táborzárón rövid műsort mutattak be a meghívott szülőknek, nagyszülőknek. A találkozó végén közösen énekeltek a nagyszülők és az unokák, valamint a beregszászi főiskolások, s így magyar–magyar találkozóvá nemesült az együttlét. Azt tapasztaljuk, hogy az Irka-táborban végzett szakmai gyakorlat befolyásolja a főiskolai hallgatók majdani elhelyezkedését is. Azokban a végzősökben, akik megismerték a szórványvidék magyarságát, az ottani gyerekekkel való foglalkozás szépségét és fontosságát, kialakul a küldetés-tudat, s a diploma megszerzése után szívesen vállalnak munkát az adott településen. Így például Mitro Henrietta, Kertész Zsuzsa Szolyván, Makkai Beáta Rahón, Lőrincz Mária Kőrösmezőn, Nagy Gyöngyi Gyertyánligeten.

Az Anyanyelvi Irka Tábor Beregszászban folytatódott, ahol a szórványban élő gyerekek együtt táboroztak Beregszász környéki kortársaikkal.

A gyerekek a KMTF kollégiumában nyertek elhelyezést, ahol kitűnő körülmények között tölthettek el egy hetet. Hét nevelő és öt főiskolás foglalkozott az 52 gyerekkel. A táborozók életkora vegyes volt – a legfiatalabb 7, a legidősebb 15 éves volt. Az ének órát kivéve három csoportban foglalkoztunk a gyerekekkel. Tucatnyi népdalt, számtalan énekes népi gyermekjátékot tanultak az egy hét alatt. Az elsajátított népdalok: *ÁBCD, rajtam kezdték; Este jő, szürkül bé; Szép szakmári lányok; Sej, Jancsika, Jancsika; A karádi faluvégen; A juhásznak jól megy dolga; Kispiricsi faluvégen; A malomnak nincsen köve; Árvalányhaj lengedez a hegytetőn.* Mivel a gyerekek egy része már volt Irka-táborban, feleleventettük az előző években tanultakat, *Szélről legeljetek; Pál, Kata, Péter; János bácsi; Erdő, erdő; Tavaszi szél vizet áraszt; Hull a szilva a fáról* stb., így 20-30 néptáncdíszítésű faliképet applikáltak, drótból és fonalból virágcsokrot készítettek. Nagy sikerélményt jelentett a tojáshéjmozaik. Kovács Erika, Gergely Éva, Rózsa Jolán irányítása mellett ízléses, kreatív munkák kerültek ki a gyerekek kezéből. Valamennyi gyurmát, gipszszobrocskát, hajtogatott állatot, applikációt, mozaik-képet kiállítottuk a kollégium halljában. Táborzáráskor ki-ki becsomagolta a sajátját, s hazavitte azt.

A nevelők valamennyi foglalkozás, játék fő céljának a szókincs fejlesztését, a beszélt nyelv tökéletesítését tekintették. A szabadtéri játékok: labdázás, ugrókötelezés, fogócskázás, hintázás szintén dallal „feltarisznyázva” tértek haza a táborozók. Popovics Zsuzsa énektanár a dalok elsajátítása mellett nagy gondot fordított a gyerekek ízlésvilágának formálására is.

Az énekes népi játékok közül a *Cickaj, mackaj,* a *Hej görbénye, görbénye,* a *Leveles a május*, a *Szervusz, kedves barátom, Megy a labda vándorútra* voltak a legnépszerűbbek.

Naponta voltak szókincs- és készségfejlesztő foglalkozások. A gyerekek elsajátították a gipszöntés alapjait, sablon segítségével mesefigurákat öntöttek. Gyurmáztak, origamiztak. Baglyot,békát, kengurut, kiskutyát hajtogattak, ezt az elgondolást szolgálták. Például a legkisebbek labdajáték közben akkor adhatták tovább a labdát, ha virágnevet, állatnevet, foglalkozások megnevezéseit stb. mondták.

Vendégünk volt Bagu Géza drámapedagógus, Prófusz Marianna, a népművészet mestere, Krajnik Irén harmonikatanár.

Két alkalommal a Bundás házaspár vezetésével táncházat tartottunk. A gyerekek megismerkedtek a csárdás alaplépéseivel, a magyar tánc természetével.

Szerepelt a programban városnézés, múzeumlátogatás, kirándulás, divatbemutató is.

A tábor utolsó napján a nevelők megkérték a gyerekeket, rajzolják le, mi tetszett, illetve mi az, ami nem tetszett az együtt töltött hét során. (A folyamatos írás meghaladja képességeiket.) Egyetlen „Nem tetszett" rajz sem készült.

Összegezve a 2003. július 21 – augusztus 3. között megrendezett Anyanyelvi Irka Tábor tapasztalatait, örömmel szögezhetem le: a tábor mindkét turnusa eredményesen zárult.

Angol nyelvű bibliatábor

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség tizedik alkalommal szervezte meg az angol nyelvű bibliatábort a kárpátaljai magyar iskolások részére, amely 2003.augusztus 3. és 9. között került megrendezésre. Kárpátalja valamennyi járásából érkeztek résztvevők.

A foglalkozásokat külföldről érkező angliai, amerikai és magyarországi tanárok vezették. A táborban 97 gyerek vett részt, ebből 33 bentlakásos. A szállást a KMTF kollégiuma biztosította, az oktatás a Beregszászi 6.sz. Általános Iskolában folyt. Az étkezést a Namény étkeztetési vállalat biztosította.

A hét folyamán a foglalkozásokon a tanárok játékos formában, illetve a drámapedagógia módszereinek alkalmazásával a zsidókhoz írt levelet tanulmányozták. A tanulóknak lehetőségük volt bibliai történetek szereplőiként tanulmányozni a történeteket. A sok éneklés felszabadulttá tette a résztvevőket, ami nagy szerepet játszott a közösségépítésben, megalapozta az egymás iránti tolerancia, segítőkészség, türelem kialakítását. Nagyon fontos volt, hogy angol anyanyelvű tanárokkal kommunikálhattak, hiszen igazi élő angol nyelvet hallhattak, amelyre az iskolai program keretében nincs lehetőség, ezáltal lehetőség nyílt a hallás utáni tanulásra. A beszélgetések folyamán figyelhettek a tanulók a nyelvtani helyességre, hiszen módjukban állt a tanároktól tanácsot kérni e kérdésben akár a beszéd pillanatában.

A kulturális előadások segítették a tanulókat abban, hogy a valóságos környezetben élő emberektől kérdezhettek olyan információt, amely őket érdekelte. Ugyanakkor a társalgás folyamán a tanulók beszámolhattak a saját régiójukról, szokásaikról, hagyományokról.

A tábor a hét folyamán megtanultakból merített anyag alapján záróünnepséggel fejeződött be.

ABACUS matematikai tábor

Az ABACUS matematikai tábor 2003. augusztus 11–16. között került megrendezésre a Kölcsey Ferenc Szakkollégiumban. A táborba 44 matematika iránt érdeklődő gyerek jelentkezett Kárpátalja szinte minden járásából.

A matematikai tábor célja: a matematika iránt érdeklődő gyerekek üdültetése, tehetséggondozása, játszva tanítása, az iskolai tananyagból kimaradt, viszont versenyekhez elengedhetetlen fejezetek áttekintése.

A tábor lakói az általános iskola és a középiskola minden korosztályát képviselték, ezért a munkát 4 csoportban szerveztük meg: a 4. osztályosok, 5–6. osztályosok, 7–8. és a középiskolások. A csoportbontást segítette az érkezés napján megírt szintfelmérő teszt.

A gyerekek a következő foglalkozásokon vettek részt:

Balázsi Borbála: A Zrínyi Ilona Matematikaverseny tesztjei és megoldásuk

Pallay Dezső : Valószínűség-számítás és statisztika

Koordináta-geometria

Tóth Ferenc: A szabályos háromszög egyik érdekes tulajdonsága

Egyenlőtlenségek bizonyítása

Vegyes logikai feladatok

Kovács Erika: Kombinatorika

Logikai feladatok megoldása

Kulin Judit: A Tábor1 és a Tábor2 sorok elemzése

Szerkesztési feladatok kétélű vonalzóval

A délutáni programokat megpróbáltuk úgy szervezni, hogy a résztvevők megismerkedjenek a kedvenc játékok történetével is. Ezért előadást hallgattak meg a számítógép és a számítógépes játékok, a táblásjátékok és a kártyajátékok történetéről. Különösképpen tetszett a gyerekeknek Popovics Béla előadása a matematika és a művészet, a matematika és a zene kapcsolatáról. Amit az előadás után rögtön megpróbáltunk átvinni a gyakorlatba is, és mindenki trikót batikolt magának.

Természetesen nem maradtak el a már hagyományos programok sem. A számítógépes versenyek, a sakk- , a mikádó- és a dámajáté-bajnokság. Ebben az évben a bajnokságok sorát kiegészítettük a malommal.

Az esti szórakozást a japán keresztrejtvények, logi-grafikák megoldása és a filmvetítés jelentette. De nem felejtkeztünk el a gyerekek mozgásigényéről sem: asztalitenisz, kosárlabda és táncház színesítette a heti programot.

Ebben az évben sem maradt ki a programból a kirándulás. Igaz, az előző évektől eltérő formában. Városi akadályversenyt szerveztünk, hogy a gyerekek minél jobban megismerjék Beregszász történelmét, műemlékeit. A pénteket a szokásos módon vetélkedővel zártuk, melyben visszatértünk a hét fontosabb eseményeire és a zsűri értékelte a csapatok faliújságát is.

A gyerekek különösen jó ötletnek tartották a pólóbatikolást és szinte szabad percük sem volt az állandó programok miatt. Ha mégis, akkor mindig a rendelkezésükre állt a pingpongasztal és 8 számítógép. A tábor a célját elérte, a gyerekek hasznos ismeretekkel gazdagodva, új barátságokkal tértek haza. A tábor létjogosultsága és hasznossága a gyerekek visszajelzései alapján vitathatatlan.

Összeállították: Biky Ottó, Kohut Erzsébet, P. Punykó Mária, Csizmár Sarolta, Kulin Judit, G. Varcaba Ildikó.

Kárpátaljai Nyári Kölcsey Pedagógusakadémia

Ssz.	Tanfolyam	Helyszín	Időpont/2003	Résztvevők száma	Szervezők
	I. turnus				
1.	**ÉNEK-ZENE-NÉPTÁNC, KÉZMŰVES TOVÁBBKÉPZÉS**	TISZAPÉTERFALVA	június29—július6.	66	Biky Ottó, Pál Katalin
2.	**SZÁMÍTÁSTECHNIKA KEZDŐKNEK**	BEREGSZÁSZ	június 30—július5.	44	Pallay Ferenc
	II. turnus				
3.	**XXI. SZÁZAD ÉS A NEVELÉS**	BEREGSZÁSZ	július 7—12.	37	Gabóda Béla
4.	**ÓVODAPEDAGÓGUSOK TOVÁBBKÉPZÉSE**	BEREGSZÁSZ	július 7—12.	16	Gabóda Éva
5.	**SZÁMÍTÁSTECHNIKA HALADÓKNAK**	BEREGSZÁSZ	július 7—12.	26	Pallay Ferenc
6.	**TANÍTÓK TOVÁBBKÉPZÉSE**	BEREGSZÁSZ	július 7—12.	33	Gergely Éva
7.	**TERMÉSZETVÉDELEMI, TERMÉSZETISMERETI (kémia, biológia szakos tanárok)**	BEREGSZÁSZ	július 7—12.	20	Kohut Erzsébet
8.	**ISKOLAI KÖNYVTÁROSOK TOVÁBBKÉPZÉSE**	BEREGSZÁSZ	július 7— 12.	18	Gönczy Sándor, Répási Ildikó
	III. turnus				
9.	**HONISMERET (történelem, földrajz szakos tanárok)**	BEREGSZÁSZ	július 14—19.	43	Svetkó Erzsébet, Medvecz Andrea, Darcsi Karolina, Szamborovszkyné Nagy Ibolya
10.	**MATEMATIKA SZAKOS TANÁROK TOVÁBBKÉPZÉSE**	BEREGSZÁSZ	július 14—19.	20	Kulin Judit, Balázsi Borbála
	IV. turnus				
11.	**SZÓRVÁNYVIDÉKEN OKTATÓK TOVÁBBKÉPZÉSE**	BEREGSZÁSZ	július 28—augusztus2.	21	P.Punykó Mária
	V. turnus				
12.	**ANGOL SZAKOS TANÁROK TOVÁBBKÉPZÉSE**	BEREGSZÁSZ	augusztus 4—9.	21 fő	Huszti Ilona
			ÖSSZESEN:	**365fő**	

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség Nyári Táborai – 2003

Ssz.	A tábor megnevezése	Helyszín	Résztvevők száma	Szervezők
1.	**Ének, zene, néptánc, kézműves tábor**	Tiszapéterfalva	170	Biky Ottó, Pál Lajos
2.	**Természetvédelmi tábor**	Nagydobrony	89	Kohut Erzsébet
3.	**„Abacus" matematika tábor**	Beregszász	44	Kulin Judit, Balázsi Borbála
4.	**Angol nyelvű bibliatábor**	Beregszász	97	Csizmár Sarolta
5.	**„Irka" anyanyelvi tábor/szórvány**	Beregszász	52	P.Punykó Mária
6.	**„Irka" anyanyelvi tábor/szórvány**	Felső-Tiszavidék (Bustyaháza, Nagybocskó, Tiszabogdán, Rahó, Kőrösmező, Gyertyánliget, Terebesfehérpatak, Bilke)	300	P.Punykó Mária
		ÖSSZESEN:	**752 fő**	

Ajándékok, amelyek nem kerülnek pénzbe

Egy jó szót szólni valakihez, valakiért;
egy beteget felvidítani;
valakinek kezet nyújtani;
megdicsérni az ételt;
valakinek közeli születésnapjáról megemlékezni;
óvatosan csukni az ajtót;
minden apróságnak örülni;
mindenért hálásnak lenni;
valakinek jó tanácsot adni;
egy levélírással örömet szerezni;
tűszúrásokat elfelejteni;
jogos panaszt ismételten nem felhánytorgatni;
más hibáját nem feltétlenül szóvá tenni;
nem neheztelni, ha háttérbe szorulunk;
levert hangulatot nem komolyan venni;
nem megsértődni egy félresikerült szó miatt;
megtalálni az elismerő szót a jóra,
az együttérzés szavát a megalázott felé;
egy tréfás szót szólni a gyerekeknek;
meleg kézszoritással vigasztalni a megszorongatottat;
becsületesen elismerni az elkövetett hibát;
örülni a holnapi napnak;
nehezebb dolgokra aludni egyet;
mindenre kellő időt és gondot fordítani...

A KMPSZ felfüggesztette IKA-alkuratóriumi tagságát

Október 14-én Beregszászon a Kárpátaljai Református Egyházkerület Püspöki Hivatalának épületében az Illyés Közalapítvány (IKA) kárpátaljai alkuratóriumának megalakítása céljából - a korábbi sikertelen alakuló ülést követően - ismét asztalhoz ültek a felek. Az Illyés Közalapítványt Laborczi Géza, a főkuratórium titkára, Hadnagy Miklós irodaigazgató, Jászkuti László főkuratóriumi tag, Csuzdi József referens képviselte, illetve jelen volt Udvarvölgyi Zsolt, a Miniszterelnöki Hivatal kisebbségi ügyekért felelős politikai államtitkárság főtanácsadója is. A kárpátaljai magyar szervezeteket Brenzovics László, Orosz Ildikó, Soós Kálmán, Mester András (a KMKSZ és az általa javasolt szervezetek vezetői), illetve Ambrus Pál, Dupka György, Kincs Gábor, Kőszeghy Elemér, Szarvas Gábor (az UMDSZ és az általa javasolt tagszervezetek vezetői) képviselték. Az ülésen részt vett Horkay László református püspök, és Bárdos István, a római katolikus egyház képviseletében, a görög katolikus egyház képviselője nem vett részt az ülésen.

Az ülést megelőzően Laborczi Géza arról tájékoztatta a jelenlévőket, hogy az egyházak képviselői az alkuratóriumtól függetlenül önálló szaktestületben működnek majd, s önálló támogatási keretösszeggel rendelkeznek. Mint elmondta, a főkuratórium szeptemberi ülésén arról is döntés született, hogy az alkuratóriumot kiegészítik még egy taggal, aki a diaszpórát (a hágón túli ukrajnai magyarokat) képviseli majd. Jelen esetben az UMDSZ javaslatára Szarvas Gábor személyében (Lembergi Magyarok Kulturális Szövetsége). Ezzel a döntéssel a KMKSZ és az általuk javasolt tagszervezetek képviselői nem értettek egyet, így az ülés megkezdése előtt elhagyták a tanácskozás színhelyét: felfüggesztették tagságukat az IKA alkuratóriumában. Viszont a bent maradt öt taggal a csonka testület megalakította a kárpátaljai alkuratóriumot.

Kérdésünkre, hogy miért függesztette fel tagságát a KMKSZ, Brenzovics László, a KMKSZ alelnöke elmondta: a KMKSZ nem ért egyet azzal, hogy az egyházakat leválasztották az alkuratóriumról, hisz éppen ők figyelhették volna az erkölcsi, etikai normák betartását. Az egyházak leválasztása azzal a veszéllyel jár, hogy nem lesz olyan grémium Kárpátalján, mely az egész közösséget képviselve, átlátva a viszonyokat, objektíven befolyásolhatná a támogatások optimális hasznosulását. A pályázatok elbírálásánál szükség van az egyházak erkölcsi erejére, hely- és emberismeretére, hangsúlyozta Brenzovics László. És mint mondotta, a KMKSZ elnöksége azzal sem ért egyet, hogy egy olyan újabb taggal bővítették az alkuratóriumot, aki az UMDSZ egyik tagszervezetét képviseli. Ez mindenképpen az egyik fél oldalára billenti az egyensúlyt.

– Miért függesztette fel tagságát az IKA kárpátaljai alkuratóriumában a KMPSZ? – kérdeztük dr. Orosz Ildikót, a KMPSZ elnökét.

– A KMPSZ véleményét az alkuratórium átalakításával kapcsolatban előzőleg nem kérték ki, így megdöbbenve vettük tudomásul, hogy a kuratóriumba beemelik az ukrajnai diaszpóra képviselőjét, akik az ukrajnai magyarság 3,3 % teszik ki, így a képviselőjük szavazata fog dönteni minden vitás kérdésben, azaz a kárpátaljai magyarokat érintőekben, akik az ukrajnai magyarság 96, 7% teszik ki. Nagy valószínűséggel az ukrajnai diszpóra bármelyik képviselője, annak ellenére, hogy Kárpátaljáról származik teljesen más megközelítésből és szemlélettel bír a felmerülő kérdésekkel, illetve az időbeli és térbeli távolságok miatt nincs rálátása és nem rendelkezik kellő információval a tömbmagyarság problémáiról, helyzetéről, ami a döntések egyik alapfeltétele lenne. A kuratórium ilyetén kibővítése sérti a kárpátaljai tömbmagyarságot, hiszen ilyen alapon külön helyet kellene biztosítani például Visknek, vagy a Felső-Tisza-vidéki szórványnak is. Az alkuratóriumba beemelt lembergi magyar szervezet ráadásul tagszervezete az UMDSZ-nek, így ebben az esetben kétszeresen képviseltetve lesz. Továbbá a diaszpóra képviselőjét az UMDSZ adja, és miután az egyházak külön keretet kaptak, minden vitás kérdésben csak egy akarat érvényesülhet, amit egy pártban eldöntöttek, mint a régi szovjet rendszerben.

Az elmúlt év eseményei is óvatosságra intenek az Illyés Közalapítvány irodájának tevékenységével kapcsolatban, ami szintén hozzájárult döntésünkhöz. A KMPSZ és az Illyés Közalapítvány között a Szülőföldön magyarul pályázati program lebonyolításával kapcsolatban az IKA nem járt el korrektül. A KMPSZ által elvégzett óriási feladat, a pályázat lebonyolítása, kezelése után a támogatások folyósítását az új vezetés előbb halogatta, az adott kérdésben eljuttatott többszöri írásbeli kérésünkre még nem is válaszolt, ami szintén a múltban volt szokás és egy demokratikus rendszerben elképzelhetetlen. Ráadásul ez idő alatt a kuratórium elnöke a médiában többször azt nyilatkozta, hogy már folyósítják a támogatásokat. A nyilatkozatok azt sugallták a pályázóknak, hogy a támogatás a lebonyolítónál, a KMPSZ-nél van, amit sajnálatos módon az IKA-iroda egyes munkatársai a kárpátaljai érdeklődőknek megerősített mindaddig, míg a dezinformációk ügyében nem intéztünk újabb levelet a főkuratóriumhoz. Ezek az események negatívan hatottak szervezetünk megítélésére, amiért az anyaországban már régen pert lehetett volna indítani erkölcsi kár okozásáért. Az adott kérdésben a legfelháborítóbb Hadnagy Miklós irodavezető Kárpáti Igaz Szóban megjelent nyilatkozata volt, ami egyáltalán nem felel meg a valóságnak. Az irodavezető azt nyilatkozta, hogy program lebonyolítását a jövőben azért vonják meg a KMPSZ-től, mert az nem rendelkezik ukrajnai bankszámlával és egy nyíregyházi számlára folyósították a támogatásokat. A nyilatkozat arra utal, hogy az irodavezető vagy nem tudja, mi zajlik az irányítása alatt működő szervezetben, vagy tudatosan nem helytálló információt közöl a lakossággal. Ugyanis az IKA és a KMPSZ között megkötött szerződés egyértelműen leszögezi, hogy a támogatásokat a lebonyolítónak a többi számlájától elkülönítve kell kezelnie. Ezen feltétel teljesítése érdekében a KMPSZ külön bankszámlát nyitott - a Szülőföldön magyarul oktatási-nevelési programra átutalt támogatásokra. A megállapodás szerint a számláról rövid határidőn belül továbbítani kellett a támogatást a kedvezményezettnek, tehát ebből a szervezetnek (a munkán kívül) semmilyen jövedelme nem származhatott. A szerződésben rögzítetteknek megfelelően szervezetünk eleget tett minden bonyolítási és elszámolási kötelezettségének, különben az elszámolási szabályzat szerint nem vehettünk volna részt a következő pályázati fordulókon, illetve az IKA-tól semmi megjegyzés és észrevétel nem érkezett az elszámolásokkal kapcsolatban. A KMPSZ-nek egyébként soha sem volt és most sincs sem nyíregyházi, sem magyarországi bankszámlája, amire az irodavezető a nyilatkozatában utalt. Ez egyébként amellett, hogy nem fedi a valóságot, még burkolt feljelentésnek is minősíthető, hiszen az ukrán törvények szerint ukrajnai szervezetnek és intézménynek nem lehet

külföldi bankszámlája, csak abban az esetben, ha azt Ukrajnában is bejegyeztette. A fent említett nyilatkozatból megdöbbenéssel értesültünk arról is, hogy az Illyés Közalapítvány a fent felsorolt okok miatt, ami nem igaz, egy másik szervezetet – Kárpátaljai Magyar Oktatási Tanácsot (KAMOT) szándékozik megbízni az általunk begyűjtött és feldolgozott pályázatokra megítélt összegek kifizetésével. Ez a szervezet egyébként korábban nem is létezett, 2003 tavaszán hozták létre és eddigi tevékenységének nyoma sincs. Semmit nem tett eddig a kárpátaljai magyar oktatásügyért, mint a KMPSZ, amely már tevékenységével egy évtizede a kárpátaljai magyarságot szolgálja. Bejegyzése óta nem hallatta a hangját egyetlen, a magyar oktatást érintő kérdésben sem, semmilyen egyéb a magyar oktatást támogató tevékenységet nem fejtett ki. Nem tudunk arról sem, hogy hol vannak, hányan vannak. Mivel eddig még nem bizonyított az adott szervezet léte, és semmit nem tett le a köz asztalára, így jó okunk van azt feltételezni, hogy azt direkt módon ennek a programnak a lebonyolítására hozták létre. Tehát egy ilyen szervezetet megbízni olyan fontos dologgal, hogy célba juttassa a támogatásokat, nos ez enyhén szólva is felelőtlenség az adott kuratórium részéről. Mivel az IKA-val kötött szerződésben foglaltaknak mi mindig is eleget tettünk: van kárpátaljai bankszámlánk, és a KMPSZ-nek – ismerve és betartva a törvényeket – nincs külföldi bankszámlája, ezért az általuk kiadott nyilatkozatban közölteket felháborítónak és sértőnek találjuk és ez ügyben véleményünket, illetve a szerződés közjegyző által hitelesített fordítását megküldjük a főkuratórium tagjainak, hogy tegyenek közzé helyesbítést.

M.E.

Két évvel ezelőtt valami elkezdődött

Az igazgató optimista és tettre kész

– Ez az iskola állni akar. És mivel ezt szeretné mindenki, hiszem, hogy állni is fog. Nekünk, kisebbségben élőknek, ha érvényesülni akarunk, még inkább bizonyítanunk kell, még felkészültebbeknek kell lenni. Ehhez pedig korszerű tanintézményre van szükségünk. Számunkra az iskola nem egyszerű oktatási intézmény: a létünk, a jövőnk függ tőle, hisz az iskola megmaradásunk egyik legfontosabb védőbástyája – e szavakkal köszöntötte és biztatta két évvel ezelőtt a csongori iskola alapkőletételénél egybegyűlteket Nagy Sándor igazgató. Vajon áll-e az iskola? Volt-e elég kitartás, tenni akarás az itteniekben? Megadta-e az akkor ígért segítséget az állam, a járási adminisztráció, a civil szerveződések? Volt-e elég külföldi támogató, akiknek pénzbeli adományai nélkül be sem indulhatott volna az építkezés?

– A most feltett kérdéscsoport mindegyikére úgy válaszolhatnék: igen is meg nem is – kezdi beszélgetésünket Nagy Sándor. – Amint látják: az épület két szintje áll. Ez hatalmas munka. 2001. október 10-én ünnepélyes keretek között zajlott az iskola épületének alapkőletétele. Ezt követően beszereztük a szükséges engedélyeket, majd 2002 folyamán hollandiai (Oldbruck) és magyarországi (budapesti) szponzoroknak köszönhetően elkészült az iskola fundamentuma. 2003 májusában (a költségvetési huzavona miatt a kései kezdés) hozzákezdtünk a falak felhúzásához. Állami támogatással és külföldi szponzorok segítségével, a 12 tagú csongori építőbrigád lelkiismeretes munkájának köszönhetően szeptember 16-ra elkészült az első és a második szint.

– És most leálltak…

– Sajnos időközben elfogyott a pénz. De nem adjuk fel. Ha az eddig elvégzett munkát is meg akarjuk óvni, akkor a tél beköszöntéig fel kell húzni a harmadik szintet, illetve tető alá kell hozni az egész épületet. Határozott ígéretet kaptunk arra, hogy szeptemberben a Munkácsi Járási Tanács ülésszaka egy újabb, 120 ezer hrivnyás célirányos támogatást ítél meg számunkra, s októberre a megyei oktatásügy is ígér 80 ezer hrivnyát. Persze ezen kívül is kb. 70-80 ezer hrivnyára lenne szükségünk, hogy a legsürgősebb munkálatokat befejezzük. Az idő pedig igencsak sürget: az októberig kieső időszakot már így sem tudjuk pótolni.

– Mikorra tervezik az átadást?

– A tervek szerint 2004-re be kellene fejezni az építkezést, illetve a következő tanévet jó lenne az új épületben kezdeni. De ennek igen kicsi a valószínűsége. Az építkezés befejezéséhez, illetve annak rendbehozatalához már csak három – de igen fontos – dolog hiányzik: pénz, pénz és pénz. Meg aztán a nyílászárók elkészítése, felszerelése, a külső-belső tatarozás, a tantermek berendezése stb. sem kerül sokkal kevesebbe, mint maga az építkezés. De ha az ember nem adja fel az első nehézségeknél, ha kitartóan kilincselünk, akkor a siker nem marad el.

Ehhez a csongori gyülekezet a szükséges imahátteret biztosítja. Hisz számukra sem mindegy, milyen körülmények között tanulnak gyermekeik, unokáik. Merthogy jelenleg három egymástól távol eső helyszínen öt épületben folyik az oktatás. 304 gyerek tanul igencsak mostoha körülmények között, még ha a tanévnyitóra a régi, kopott, olykor balesetveszélyes épületeket sikerült is „lakhatóvá" tenni.

Egyébként meg kevés olyan település van Kárpátalján, ahol ennyire szükség lenne egy új, modern, korszerű iskolára. Hisz itt a születések száma jelentősen növekszik. Csongoron – míg a legtöbb helyen még mindig az egykék kora dívik - egyre inkább a három- illetve többgyermekes családmodell válik általánosan elfogadottá. Megérdemlik hát – a felnövekvő nemzedék megmaradása, itthonmaradása és egészséges testi-lelki fejlődése érdekében is – , hogy megfelelő tanintézmény álljon rendelkezésükre. Ahol aztán elsősorban arra törekedhetnek majd a pedagógusok is, hogy az oktatás színvonalát emeljék a lehető legmagasabb szintre…

Marton Erzsébet

Ha a magyar glóbusz összefog

A megoldás: új szárny építése

A Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnázium a kárpátaljai magyar diákok egyetlen állami tehetséggondozó intézménye. Sajnos – mint a legtöbb magyar tanintézmény ezen a vidéken – igencsak mostoha körülmények között működik. Sőt! Míg egyes iskolákat különleges bánásmódban részesítenek – főleg ha annak nem magyar a vezetője, vagy abból a községből került(ek) ki a nomenklatúra, a mindenkori politikai-hatalmi struktúra vezetői, illetve az igazgató elkötelezettje az éppen „uralkodó pártnak" -, addig a Vérke-parti gimnázium igencsak mostoha gyermeke az ukrán államnak. Igaz, a magyarországi pályázati kiírásokon sem *nyerő*, hisz a legtöbb pályáztató nem támogatja az állami intézményeket, illetve nem azokat részesíti előnyben. Ennek a visszás helyzetnek "köszönhetően" a később vagy egy időben indult egyházi iskolák diákjai sokkal jobb körülmények között tanulhatnak és élhetnek, mint a Beregszászi Magyar Gimnázium tanulói. És nem az a fájó, hogy másoknak jobb a helyzetük, hanem az, hogy ennek a gimnáziumnak jobb sorsra érdemes, tehetséges diákjai sokkal rosszabb körülmények között tanulnak…

Egy gondolat az előzményekhez: egykoron, a múlt század elejétől a II. világháború végéig igen impozáns épületben működött a nagyhírű beregszászi gimnázium. Annak diákjai, sokuk a világban szétszóródva, bizonyították tudásukat, rátermettségüket. A szülőföld iránti szeretet, elkötelezettség évente hazahívja őket az öreg platánfák alá. Sajnos egykori alma materükben most ukrán tannyelvű középiskola és gimnázium működik. Egyelőre remény sincs arra, hogy valaha is visszakapja az itteni magyarság a királyi állami főgimnázium épületét. A mai gimnázium a később közadományból épített kollégiumban kapott helyet, amit viszont hosszú évtizedekig bentlakásos iskolának – internátusnak - használtak, s az átadás idejére igencsak lelaktak már.

Az elmúlt év december 29-én a Budapesti Kongresszusi Központban a Magyar Demokrata szerkesztősége jótékonysági gálakoncertet szervezett, s ott a beregszászi gimnázium igazgatója két és fél millió forintot vehetett át Bencsik András főszerkesztőtől. Mire volt elegendő ez az összeget? – kérdeztük Szabó Árpád igazgatót.

– Mivel a vizesblokkunk katasztrofális állapotban volt, úgy döntöttünk: azt hozzuk először rendbe. Hisz itt kollégistáinknak naponta tisztálkodniuk kell, s nem mindegy, milyen körülmények között teszik azt – kezdi beszélgetésünket Szabó Árpád. – Tavasszal s a nyár folyamán keményen dolgoztunk, hogy szeptember elsejére teljesen felújított, komfortos, kellemes mosdók, vécék és zuhanyozók fogadják diákjainkat Ehhez persze először a vizesblokk fölötti tetőszerkezetet kellett kijavítanunk, hogy az tovább már ne ázzon be. Hisz a mennyezet ezen a részen már korábban leomlott. Itt teljesen felújítottuk a vízvezetékrendszert, mélybúvárszivattyút vásároltunk – egyébként ez biztosítja a konyhánkban is a vizet, ahol több száz kollégiumi diákunk étkezik.

– Ezzel meg nem oldódott a gimnázium minden gondja, problémája?

– Korántsem – folytatja az igazgató. – Az épületet, ahol helyet kaptunk, kinőttük. Már idén is csak nagy nehézségek árán tudtunk felvenni két osztálynyi (64) gyereket. A nadrágszíjat viszont már nem tudjuk szorosabbra húzni. Könyvtárunk a legkisebb helyiségbe van bezsúfolva. Tornatermünk nincs. Sportpályánk?... Hadd ne részletezzem. Emellett: hiába vezettük be a gázfűtést, az évtizedek során elhasználódott, elkopott nyílászárók már a széltől is alig védenek. Ki kellene cserélni az épületen minden ajtót, ablakot. A padlózatról (van olyan tantermünk, ahol parketta, betonburkolat és padló váltja egymást), a plafonról már ne is beszéljünk! A folyosó egy részén sikerült a mennyezetet felújítani, amely már majd' ránk szakadt…

– Mi lenne a megnyugtató megoldás?

– A végső megoldást mindenképpen egy új szárny építése jelentené, hisz jövőre már egy osztálynyi gyereket sem igen tudunk felvenni. Szaktantermek létrehozásáról nem is álmodhatunk. Persze nem ülünk ölbe tett kézzel: hamarosan elkészül az új szárny építési terve. Ennek finanszírozását az ukrán állam, a járási tanács és adminisztráció vállalta magára. Ez maga 25-45 ezer hrivnya, ami 4-8 ezer USD-nek felel meg. Viszont az építkezéshez legkevesebb 5-6 millió (!) hrivnyára van szükség. Hogy honnan teremtjük elő ezt az összeget? Erre egyelőre még válaszolni nem tudok.

A kárpátaljai magyarok, a beregszászi gimnázium diákjai, tanárai továbbra is reménykednek. Különösen akkor, ha azt tapasztalják, hogy vannak a nagyvilágban szerencsésebb sorsú emberek, akik támogatják az önhibájukon kívül kisebbségbe került magyarokat, akik minden nehézség ellenére szülőföldjükön próbálnak boldogulni.

Kovács Erzsébet

Keresztrejtvény

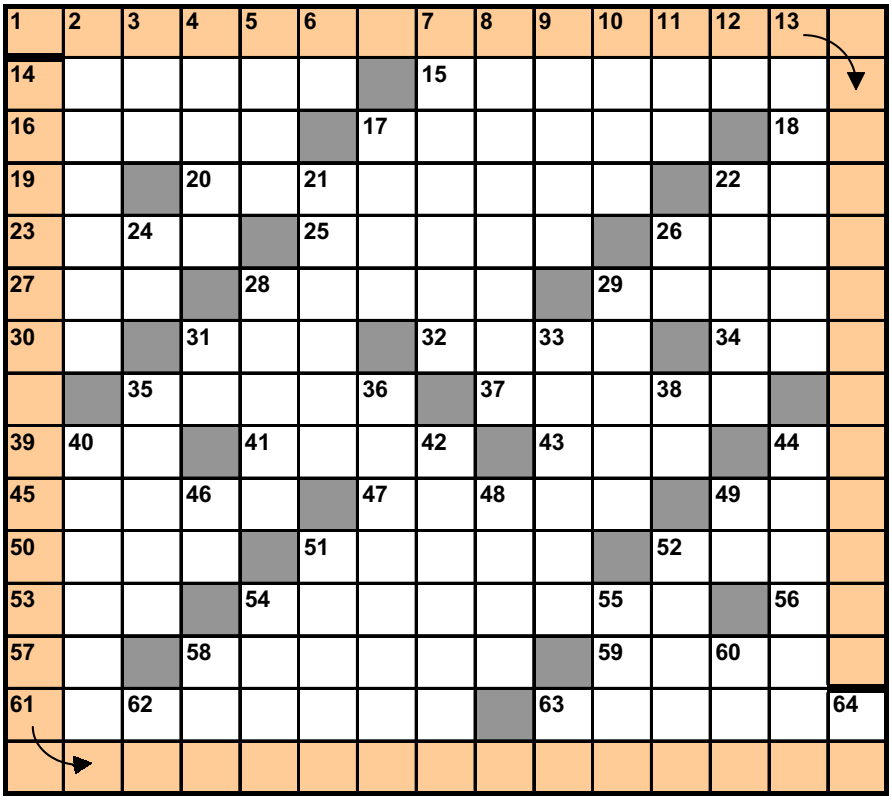

Az ábra vízszintes 1. és függőleges 14. számú soraiban Sütő Kálmán Kisebbségi életsors című verséből idézünk.

VÍZSZINTES: 1. az idézet első része (Zárt betűk: N,L,M,A). 14. Kellemesebbé tesz. 15. Összevont hasonlat. 16. Veterán középtávfutó (János) 17. Hamis okirat. 18. Dátumrag. 19. Kis csermely. 20. Ijedtség. 22. Indián-regényeiről ismert német író (Karl). 23. …san; röghegység Közép-Ázsiában. 25. Vág,szel. 26. Gyűjtőér. 27. Tápláló ital. 28. Az utcára tesz. 29. Férfinév. 30. Egyszerű gép. 31. Perzsa uralkodói cím volt. 32. A Bee Gees testvér-tagjai. 34. Osztrák folyó. 35. Zúzat. 37. Észt kikötőváros. 39. …hal; békaporonty. 41. Kerek szám. 43. Brazil világbajnok labdarúgó. 44. Nemzetközi, röv. . 45. Félretett kártyalapok. 47. Dél-amerikai teherhordó állatok. 49. Talál. 50. Királyi ülőhely. 51. Rakat. 52. . . . Stocking Society; 18. sz. angol szalontársaság. 53. A madarak királya 54. Puliszka. 56. A mangán vegyjele. 57. Szibériai folyam. 58. Tetejére savval író. 59. Brit herceg a Lear királyban. 61. Fejjel helyesel. 63. Bizonytalanul állni.

FÜGGŐLEGES: 2. Kaukázusi népcsoport tagjai. 3. Gázlómadár. 4. Belga város. 5. A vanádium, jód és nikkel vegyjele. 6. Az asztácium vegyjele. 7. Roskadozó, elavult. 8. Fiatal fókabunda, eredeti helyesírással 9. Gyűlölettel szidalmaz. 10. A gallium és túlium vegyjele. 11. Német tehergépkocsi-márka 12. Állóvíz. 13. Francia kastélyok, hírhedt egyezmény színhelye. **14. Az idézet második része (Zárt betűk: P,S,K).** 17. Magyar politikus (János). 21. Amely tárgyhoz. 22. Hírközlési eszközök. 24. Indulatszó. 26. Páratlan vonó! 28. Északi női név. 29. Állati eledel. 31. Sötétedni kezd! 33. Szívélyes. 35. Nem engedélyezett. 36. Német zeneszerző (1681-1764) 38. Római 6-os. 40. Magyar határhelység Kaszonynál. 42. Gőgös. 44. A számítógép „atyja” (János). 46. Cin. 48. Munka (szleng). 49. Azonos római számok 51. Sri Lankán élő népcsoport. 52. Egyik kezed. 54. Kukoricadara. 55. Magyar származású vasöntődés (Ábrahám,1815-67). 58. Rag, -ről párja. 60. A bór és germánium vegyjele. 62. A bárium vegyjele. 63. Kiütés része!

Fedák Anita

KÖZOKTATÁS

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség lapja

Főszerkesztő: Kovácsné Marton Erzsébet

A szerkesztőbizottság: Benedek Imre, Gönczy Sándor, Gulácsy Géza, Riskó Márta, Simon Bálint

Tördelőszerkesztő: Fábián Zoltán

Kiadja a KMPSZ megbízásából a PoliPrint Kft. 88000, Ungvár, Turgenyev u. 2

Felelős kiadó: Orosz Ildikó

Fotók, illusztrációk: Kárpátinfo sajtószolgálata

Lapengedély száma: 3T N 5, **Példányszám:** 3000

Levelezési cím: 90200 Beregszász, Perényi u. 19. tel.: (8-2-41)-2-46-32

Megjelenik az ILLYÉS KÖZALAPÍTVÁNY TÁMOGATÁSÁVAL

A KMPSZ terjesztésében ingyen jut el a pedagógusokhoz

A szerkesztőség nem feltétlenül ért egyet a lapban megjelenő szerzői véleményekkel. A publikációkban közölt tényekért minden esetben a szerző viseli a felelősséget. A beérkező kéziratok közlésének és szerkesztésének jogát fenntartjuk, visszaküldésüket nem vállaljuk.